

මිලිදව්කා

ධම්මවිවය

මිලිදව්කා

මිලිදව්කා

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

නිරන්තරං ලොකහිතස්ස කාරකං
නිරන්තරං ලොකහිතස්ස දෙසකං,
නිරන්තරං ලොකහිතස්ස චිත්තකං
නමාමි වීරං නරදම්මසාරථී;

පඤ්ඤාධම්මවිදුං නාථං ගුණධම්මප්පකාසකං,
නමස්සිවාන සම්බුද්ධං ධම්මං සාධුගුණමපි ව;

නාගසෙනමහාථෙරං පිටකත්තයකොවිදං,
වදිවා තමපි සිරසා පඤ්ඤාධම්මප්පකාසකං;

මිලිදපඤ්ඤාච්චරණං මධුරථප්පකාසිනීං,
රවයිස්සං සමාසෙන තං සුඤ්ඤාථ සමාහිතා;

1. තථ පකිණ්ණකථච්චරණං ජාතකුද්ධරණන්ති ද්වෙ යෙවමාතිකා.

තථ-

සම්බ්බො ච පදඤ්ඤෙව පදො පදවිග්ගහො
වොදනා පරිහාරො'ති ඡබ්බිධා අථවණ්ණනා'ති;
චුත්තත්තා සම්බ්බො තාච වෙදිතබ්බො. සො ච යථාචුත්තාඡ්ඤාභාරවසෙන
දුට්ඨො.

පකිණ්ණකථච්චරණං

තෙසු -'මිලිදො නාම සො රාජා ...පෙ.... සාගරන්ති එථ
අඡ්ඤාභාරසම්බ්බො වෙදිතබ්බො යො'පි මිලිදො රාජා භගවතො
පරිනිබ්බානතො පඤ්ඤාවස්සසතෙ අතික්කන්තෙ රාජකුලෙ උප්පන්නො සො
රාජා මිලිදො නාම.

සාගලායං පුරුත්තමෙ සාගලනාමකෙ උත්තමනගරෙ රජ්ජං කාරෙන්නො
නාගසෙනථෙරං උපගඤ්ඡී කිං වියා?ති.

මිලිදවිකා

ගඬගාව යථ සාගරන්ති ආහ. යථා ගඬගා වා යමුනාදීසු අඤ්ඤතරා වා සාගරං උපගඤ්ඡි තථා උපගඤ්ඡි'ති අපො. ව-සද්දො වෙථ සමුච්චයො. ගඬගා වා'ති චත්තඛිබ්බෙ ආකාරස්ස රස්සත්තං කවා ගඬගාව ඉති චුත්තං. උප්පලංව යොදකෙ'ති එථ චුත්තසමුච්චයො වාසද්දො විය.

ආසජ්ජ රාජා ...පෙ.... විදාළනෙ'ති එථ යථාචුත්තසම්බ්බො වෙදිතඛිබ්බො. සො ව සුච්ඤ්ඤයො'ව. පදන්ති උපසග්ග නිපාතනාමආබ්‍යාතපදවසෙන චතුඛිබ්බං. තෙසු නාමපදං සාමඤ්ඤගුණ-කිත්තිම-ඔපපාතික-නාම වසෙන චතුඛිබ්බං. තථ පයමකජ්ජිකමහාජනෙන සම්මන්තිවා යපිතත්තා මහාසම්මතො'ති රඤ්ඤො නාමං සාමඤ්ඤනාමං නාම. ධම්මකථිකො පංසුකුලිකො විනයධරො තෙපිටකො සද්ධො පසන්තො'ති එවරූපං ගුණතො ආගතං නාමං ගුණනාමං නාම. යම්පන ජාතස්ස කුමාරස්ස නාමගහණදිවසෙ දක්ඛිණෙය්‍යානං සක්කාරං කවා සම්පෙ ධීතා ඤාතකා කජ්ජෙවා'අයං අමුකො නාමා'ති නාමං කරොන්ති ඉදං කිත්තිම නාමං නාම. යා පන පුරිමපඤ්ඤත්ති පච්ඡිමපඤ්ඤත්තියං පතති, පුරිමවොහාරො පච්ඡිමවොහාරෙ සෙය්‍යථිදං පුරිමකජ්ජෙ'පි වදො වදොයෙව නාම එතරහි'පි වදො වදොයෙව නාම, අතීතෙ සුරියො සමුද්දො පථවී පබ්බතොයෙව නාම. එතරහි'පි පබ්බතො පබ්බතොයෙව නාමාති ඉදං ඔපපාතිකනාමං නාම, ඉදං නාමචතුක්කං අභිධම්මපරියායෙන චුත්තං. සද්දසථෙ පන නාමනාම-සබ්බනාම-සමාසනාම-තද්ධිතනාම-කිතනාමවසෙන පඤ්චවිධං චුත්තං. තං සබ්බං ඉධ යථාරහං වෙදිතඛිබ්බං. පදොපා පන ආසජ්ජා'ති පවා. යානායානගතෙ'ති කාරණාකාරණගතෙ.

පුච්ඡ'ති නානජ්ජකාරෙ.

සුත්තජාලසමථිතා'ති සුත්තන්තපිටකසඬ්ඛාතසුත්තසමුහෙන සමථිතා පථිතා, සුත්තං ආහරිවා සුත්තථවිසොධනවසෙන සුත්තජාලසොධකා

නයෙහි වාති අභිධම්මවිනයාදීහි නයෙහි යුත්තිහි වා.

පණ්ඩායා වාති අභිධම්මවිනයාදීහි නයෙහි යුත්තිහි වා.

පණ්ඩායාති අත්තනො ඤාණං යපෙන්නො.

භාසයිවාන මානසන්ති අත්තනො චිත්තං අතිසයෙන පුනප්පුනං පචත්තාපනවසෙන භාසෙවා

මිලිදව්කා

කඩ්බායානවිදාලනේ'ති කඩ්බාය විවිකිවිජාය වස්සා කාරණභූතානං
අවිජ්ජාදිකිලෙසානං ධම්මානං විදාලනකාරණෙ.

අයං පදලො නාම.

විග්ගහො පන එවං වෙදිතබ්බො?

යොනකසඩ්බාතානං මිලානං ඉදො

මිලිදො.

සොතං පතිතානං ඡනානං සංසිද්ධං රාති ආදදාතී'ති

සාගරො, තං සාගරං.

අභිධම්මවිනයෙසු අනුපවිසනංථන ඔගාළ්හා

අභිධම්මවිනයොගාළ්හා.

සුත්තජාලස්ස සමථිතා

සුත්තජාලසමථිතා.

කඩ්බා ව කඩ්බායානඤ්ච කඩ්බායානාති කඩ්බායානානං විදාලනං

කඩ්බායානවිදාලනං.

අයං විග්ගහො.

ඉමා පඤ්ච ගාථා කෙන කතා?ති වොදනා භදන්තබුද්ධසොසාවරියෙන
කතා'ති පරිභාරො. න කෙවලං පඤ්ච ගාථා'ව, ථෙරරාජවචනේ'පි අඤ්ඤං
පුබ්බාපරවචනම්පි තෙන වුත්තං.

තෙසු සම්බන්ධනයෙ—

‘එකඛ්‍යාතො පදවචයො සියා වාක්‍යං සකාරකො’ති ව

‘යෙන යස්ස හි සම්බන්ධො දුරට්ඨම්පි ව තස්ස තං,
අථතො අසමානානං ආසන්නත්තං අකාරණන්ති ව;

මිලිදව්කා

‘නානත්තා සති යා නානා-ක්‍රියා හොති යථාරහං,
එකක්‍රියාය ඡන්තන්තු නථි කාරකතා සදා’;

‘වොහාරවිසයො සද්දො’නෙකථපරමථනො,
බුද්ධිවිකප්පනො වථො තස්සථො’ති පවුච්චති;

තීණි’පි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙවා යථා අථො ව සභාවො ව ලබ්භති, තථා සද්දප්පයොගො කාතබ්බො. සද්දප්පයොගෙන හි අත්ථසභාවා අනුචත්තිතබ්බො, න අත්ථසභාවෙහි සද්දප්පයොගො අපි ව ආවරියා නානාරට්ඨෙසු ධීතා අත්තනො අත්තනො රට්ඨවොහාරානුරූපෙන සද්දප්පයොගස්ස අථං වදන්ති. ඉධ අම්භාකං බිඬගරට්ඨෙ සිලිට්ඨවොහාරානුරූපෙන සද්දප්පයොගස්ස අථො චත්තබ්බො. යථා චචනං සිලිට්ඨං හොති කුලපුත්තානඤ්ච හදයං පවිසති තථා චත්තබ්බො කථං? යදි පයමා කත්තා හොති, දුතියා කම්මං සවිසෙසනං පයමන්තකත්තං වවා ක්‍රියාපදං චත්තබ්බං. ක්‍රියාපදං වවා සවිසෙසනං දුතියන්තකම්මං චත්තබ්බං. යදි සවිසෙසනං පයමන්තපදං කම්මං හොති තං තස්ස විසෙසනඤ්ච වවා තතියන්තකත්තා චත්තබ්බො. තං වවා ක්‍රියාපදං චත්තබ්බන්ති.

පදථො පන -

‘අථප්පකාරණා ලිඬගා ඔපඤ්ඤා (?) දෙසකාලනො;
සද්දථා විහජියන්ති; න සද්දායෙව කෙවලා’ති ව;

‘පරභාවපථාපෙක්ඛං ස-අමාදි තු කාරකං,
පච්චයස්ස සධාතුස්ස අථභුතන්තු සාධනන්ති ව;

‘ධාතු සද්දො ක්‍රියාවාථි පච්චයො සාධනවාචකො,
අථස්ස වාචකං ලිඬගං විහත්ති අථජොතකා;’

ති ව ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙවා එකෙකපදස්ස අථවිග්ගහො චත්තබ්බො.

පද විග්ගහො පන-

‘ධාවථො හි සියා හෙතු - පච්චයථො සියා ඵලං,
ද්වින්තං ජානනථඤ්ච ඉති සද්දො පයුජ්ජතෙ;

සබ්බවාකො ක්‍රියාසද්දො ඉතිසද්දො ව හොති හි;

මිලිදව්කා

ක්‍රියාබ්‍යුත්පන්න නිමිත්තං ඉතිසද්දෙන දීපිතන්ති,
ආදීනි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙවා චත්තබ්බො;

අයං අම්භෙහි චුත්තො සද්දප්පයොගඅථප්පයොගො යොජනානං නයො
සබ්බථ උපකාරො කුලපුත්තෙහි උග්ගභෙතබ්බො සල්ලක්ඛෙතබ්බොයෙව.

ඉතො පරං යං අථතො ව රූපතො ව අපාකටං, තංයෙව වණ්ණයිස්සාම.

සුවිහත්ත-වීථි-වච්චර-චතුක්ක-සිඬ්ඝාටකන්ති සුවිහත්තා රථිකාසඬ්ඛාතා
වීථි වච්චරසඬ්ඛාතා චතුක්කා මග්ගසඬ්ඝඬ්ඛාතා සිඬ්ඝාටකා එථාති
සුවිච්චත්තවීථිවච්චරචතුක්කසිඬ්ඝාටං. චුත්තඤ්ඤානං අභිධානප්පදීපිකායං;

“රච්ඡා ව විසිඬා චුත්තා රථිකා වීථි වාප්පථ
චුච්ඡො රච්ඡා අනිබ්බිද්ධා නිබ්බිද්ධා තු පථද්ධි ව,
චතුක්කං වච්චරෙ මග්ග-සඬ්ඝ-සිඬ්ඝාටකම්භවෙ”ති;

කාසික-කොටුම්බරකාදි - නානාවිධවථාපණසම්පන්නන්ති එථ මහග්ග්ඝවථං
කාසිකං කාසිකරට්ඨෙ වා උප්පන්නං කාසිකං. කොටුම්බරදෙසෙ ජාතං වථං
කොටුම්බරං. ආදිසද්දෙන බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං
හඬ්ගන්ති. ධවලවථාති ව බොමස්ස අනුලොමභූතං දුකුලං කොසෙය්‍යස්ස
අනුලොමභූතාති පත්තුන්නපට්ට-සොමාර-චිනජ වථාති ව සඬ්ගණ්භාති.
චුත්තඤ්ඤානං බුද්දකසික්ඛාගටෙ?

දුකුලඤ්ඤෙව පත්තුන්න - පත්තං සොමාරචිනජං ඉද්ධිජං දෙවදින්නඤ්ච
තස්ස තස්සානුලොමකන්ති.

තස්ස ථිකායඤ්ච'වාකමයත්තා දුකුලා සාණස්ස අනුලොමකෙහි
කතසුත්තමයත්තා පත්තුණ්ණපට්ට-සොමාරචිනවථාති කොසෙය්‍යස්ස
අනුලොමාති ඉද්ධිජදෙවදින්නවථාති ඡන්නං වථානං අනුලොමාති තෙසං
අඤ්ඤතරමයත්තා'ති චුත්තං.

තථ මිලිදපඤ්ඤො ලක්ඛණපඤ්ඤො විමතිච්ඡෙදනපඤ්ඤො'ති දුට්ඨො'ති එථ
ධම්මානං ලක්ඛණපුච්ඡනවසෙන පචත්තො පඤ්ඤො
ලක්ඛණපඤ්ඤො.ධම්මානං ලක්ඛණපඤ්ඤො'ති කථවි ලිඛිතං.
යානුප්පන්නිකපට්ඨානො'ති තස්මිං තස්මිං ගම්භීරථවිචාරණකාලෙ
කත්තබ්බකිච්චසඬ්ඛාතෙ යානෙ උප්පත්ති උප්පජ්ජනං යානුප්පත්ති සා අස්ස

අලීති යානුප්පත්තිකං. ආරම්මණෙ පටිභාතීති පටිභානං, ඤාණං. යානුප්පත්තිකං පටිභානං යස්ස සො යානුප්පත්තිකපටිභානො.

පටිබලො අතීතානාගතපච්චුප්පත්තානන්ති එට අථානං ජානිතුන්ති පාඨසෙසො කාතබ්බො සොයෙව වා පාඨො. තථ අහං අතීතභවෙ දින්නදානො රක්ඛිතසීලො භාවිතභාවනො කතකල්යාණො ඉදානි ඤාණසම්පන්නො ධනවා යසවා'ති අතීතථං ජානිතුං පටිබලො ඉදානි මයා දානාදි පුඤ්ඤං කත්තබ්බං සම්පත්ති භවතො. සම්පත්ති භවෙ උප්පජ්ජිවා සුඛි හුවා පරිනිබ්බායිස්සාමි'ති. එවං පච්චුප්පත්තඅනාගතටෙ ජානිතුං පටිබලො නාම.

සමන්තයොගවිධානකිරියානං කරණකාලෙ'ති යුඤ්ඤිතබ්බො යොගො. සමන්තතො සබ්බතො සබ්බකාලෙ යොගො සබ්බකාලෙසු සබ්බකත්තබ්බකම්මානං විදහනං විධානං නාම. ඉදඤ්චිදඤ්ච කර්ස්සාමි, ඉමස්මිං කතෙ ඉදං භවිස්සති'ති පුබ්බභාගෙ උපායෙන කත්තබ්බවිධානං කිරියා නාම කරණකාලෙයෙව ලබ්භති. පුබ්බභාගෙ ච කරණකාලෙ ච නිසම්මකාරීති අධිප්පායො.

සෙය්‍යථිදන්ති යානි සථානි තෙන උග්ගහිතානි තානි සෙය්‍යථිදං විහජිස්සාමිති අපො අනෙකථතො මහනිදානසුත්තවණ්ණනායඤ්ච එවමෙවපො චුත්තො' සෙය්‍යථිදං කතමානි'ති කෙච්චි වදන්ති. තං'කතමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛධා? සෙය්‍යථිදං? රුපුපාදානක්ඛධො'තිආදිනා නයෙන සමෙති. තෙසු ච එකුනවීසතිසට්ඨ.

සුතීති එට සුය්‍යතෙ ධම්මො එතායාති සුතී, වෙදො.

සම්මුතීති සද්දගන්ථො. සෙසා සඬ්ඛ්‍යාදයොපි ච කත්තුයොනකත්තා බාහිර සට්ඨ යදි දිස්සන්ති තෙ සුගහෙනබ්බා යෙවාති.

භත්තවිස්සග්ගකරණථායාති භත්තකිච්චකරණථාය.

සකිං එවං චක්ඛුං උදපාදීති අතීතභවෙ තීසු වෙදෙසු පරිවයසතිඤාණබලෙන සකිමෙව එකුග්ගභණ්ඩාරමෙව චක්ඛු වෙදුග්ගභණ්ඩාරවක්ඛු උදපාදි. බහුතරං අවවාපෙවා එකවාරමෙව වදාපෙවා ධාරෙතුං අසක්කොන්තස්ස ඤාණවක්ඛු උදපාදීති අධිප්පායො.

ආවරියස්ස අනුයොගං දවා'ති'ආවරිය, තුම්භෙහි යං යං ඉච්ඡථ, තං තං මං පුච්ඡථ, අහං විස්සජෙස්සාමි. බ්‍යාකාතුං අසක්කොන්තස්ස මෙ ආචික්ඛවා'ති

මිලිදව්කා

ආවරියස්ස අත්තනො අනුයොගං අනුයුඤ්ජනං වොදනං දවා. එකච්චො හි අනුයොගං දාතුං සක්කොති බ්‍යාකාතුං පන න සක්කොති. නාගසෙනදාරකො පන තදුභයම්පි කාතුං සක්කොතියෙව.

ධම්මවක්ඛුං උදපාදීති'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මන්තිධම්මවක්ඛු සොතාපත්තිමග්ගඤ්ඤාණං නිබ්බානාරම්මණං හුවා එවං උප්පජ්ජනාකාරෙන උදපාදියං කිඤ්චි සබ්බතං ධම්මජාතං සමුදයධම්මං උප්පජ්ජනසභාවං සබ්බං තං නිරොධධම්මං, සබ්බං තං ධම්මජාතං නිරුජ්ඣනසභාවං අනිච්චං බයවයධම්මන්ති උදපාදි. කස්මා නිබ්බානාරම්මණංයෙව මග්ගඤ්ඤාණමෙව උදපාදී?ති. තස්පට්ඨිජාදකමොභධකාරං විද්ධංසෙවා උප්පන්නත්තා.

(දොසිනා) දොසිනාති වත්තබ්බෙ තකාරස්ස තකාරං කවා දොසිනා'ති වුත්තං.

රථං ආරුය්හා'ති එථ සාමිකං රමයතීති රථො'ති විග්ගහො කාතබ්බො.

රාජරථො නාම සබ්බරතනවිචිත්තො ඉච්ඡිතබ්බො.

(වයහං) වහන්තී එතෙනාති වයහං උපරිමණ්ඩපසදිසපදරච්ඡන්තසබ්බමාලාගුණ්ඨිමං වා ඡාදෙවාති අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන කතසකටං වය්හං නාම.

සදමානිකා'ති උභොසු පස්සෙසු සුවණ්ණරජතාදිමයා ගොපානසියො දවා ගරුළපක්ඛකනයෙන සදමානිකා'ති අට්ඨකථායං වුත්තනයෙන කතො යානවිසෙසො වය්හාදිද්වයං චෙකථාය ඉධානීතං.

තිථකරො'ති'උග්ගහො සවණං පුච්ඡා කථනං ධාරණං ඉති පඤ්චධම්මවසෙනෙව තිථවාසො පවුච්චතී'ති එවං වුත්තෙ තිථවාසෙ පතිට්ඨාය පරෙ ව පතිට්ඨාපෙවා පිටකත්තයතිථජෙකකරණෙන ධම්මතිථඨකරො.

නිපුණො'ති බධාදීසු උපජානනසමථො.

විසාරදො'ති පරිසාසු භයරහිතො.

සාමයිකො'ති දෙසජ්භාසාසඬ්ඛාතසමයකුසලො සකසමයසමයන්තරවිජෙකඤ්ඤාණවත්තො.

මිලිදව්කා

පටිභාණෝ'ති කල්‍යාණවාක්‍ය සචර්යාතපටිභාණවන්තො.

මෙධාවීති ධම්මොපපඤ්ඤාය මෙධාවී. ධම්මොපපඤ්ඤා නාය ඤානගතො පණ්ඩිතෝ'කිං සුතං කිං වා සුණාමි, කිං කුසලං ගවෙසින්ති' යාය විචාරෙති සා ධම්මොපපඤ්ඤා නාම.

ආයස්මාපි බො නාගසෙනො පටිසම්මොදි...පෙ.... ආරාධෙසිති යෙනෙව සම්මොදනියවචනෙන ඵෙරො රඤ්ඤා මිලිදස්ස චිත්තං ආරාධෙසි තොසෙසි තෙනෙව සම්මොදනියවචනෙන රඤ්ඤා සද්ධිං පටිසම්මොදිති යොජනා.

ඤායාමීති ඤාතො පාකටො හොමි.

අපි ව බො මහාරාජ ...පෙ.... නාගසෙනෝ'ති යං ඉදංනාගසෙනෝ'ති නාමං එසා සචරා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො නාමමත්තං හොතීති යොජනා.

(සචරා) එඵ ව සචරායතීති සචරා. සචකථියතීති අථො කින්ති සචකථියති? පරස්සාති අත්තා'ති භවො'ති පොසො'ති පුග්ගලො'ති නරො'ති මාණවො'ති තිස්සො'ති දත්තො'ති මඤ්චපීඨං හිසිබ්බිමො හනන්ති විහාරො පරිවෙණං ද්වාරං වාතපානන්ති. එවං අනෙකෙහි ආකාරෙහි සචකථියතීති සචරා.

සමඤ්ඤා සම්මා ඤායතීති කින්ති ඤායති?ති. අහන්ති මමන්ති...පෙ.... ද්වාරං වාතපානන්ති සම්මා ඤායතීති සමඤ්ඤා.

(පඤ්ඤත්ති) පඤ්ඤාපීයතීති පඤ්ඤත්ති.

(වොහාරො). කින්ති පඤ්ඤාපීයතීති...පෙ.... වොහරීයතීති වොහාරො. කින්ති වොහරීයතීති. අහන්ති මමන්ති...පෙ.... ද්වාරං වාතපානන්ති වොහරීයතීති වොහාරො. ඉමෙහි චතුහි සචරාආදීහි පදෙහි නාමපඤ්ඤත්තියෙව අධිප්පෙතා නාමමත්තන්ති දස්සනතො.

සවෙ වං මහාරාජ පණ්ඩිතවාදා සල්ලපිස්සසීති වං සවෙ මයා සද්ධිං පණ්ඩිතානං සල්ලාපෙන.

ආවෙයනම්පි කයිරති නිබ්බෙයනම්පි කයිරති'ති පඤ්ඤාපුච්ඡනවසෙන වෙයනං පණ්ඩිතෙහි කයිරති පඤ්ඤාපිස්සප්පනවසෙන වෙයනං පණ්ඩිතෙහි කයිරති පඤ්ඤාපිස්සප්පනවසෙන නිබ්බෙයනම්පි කයිරති.

නිග්ගහො'පි කයිරතී'ති නාගසෙනටෙරො මුසාහණතීතිආදිනා නිග්ගහනයෙන අඤ්ඤපණ්ඩිතානං නිග්ගහණවචනං අඤ්ඤපණ්ඩිතෙහි කයිරති. අපි ච කථාවචුප්පකරණෙ ආගතො සබ්බනිග්ගහො නිග්ගහොයෙව.

පටික්කමම්පි'ති වං මහාරාජ'රාජා මිලිදො ජම්බුදීපෙ අග්ගරාජා කස්මා මුසා හණසී'තිආදිනා පටික්කමම්පි කයිරති.

විසෙසො 'පිති'සම්පන්නං මුනිනො චිත්තං, 'කම්මනා බ්‍යත්තත්තෙන ව විජ්ජාවරණසම්පන්නං ධම්මගතානං පසංසතී'තිආදිනා ගුණපසංසනසංඛ්‍යාත විසෙසො. ඉධ පන කල්ලො'සි හන්තෙ'තිආදි පටිග්ගහණවිසෙසො'ති'සම්පන්නං මුනිනො චිත්තං...පෙ.... ධම්මගතානං අනුමොදසී'තිආදිනා ගුණපසංසනසංඛ්‍යාතො පටිග්ගහණවිසෙසො. ඉධ පන සාධු බො වං මහාරාජ රථං ජානාසී'තිආදි. එකං වචුං පටිජානන්තීති කල්‍යාණමණිආදිකං අඤ්ඤතරං එකං වචුං කල්‍යාණං වා අථි නථිති පටිජානන්තී පඨමදිවසෙ තයො පඤ්ඤා රඤ්ඤා පුච්ඡිතා නාමපඤ්ඤත්තිපඤ්ඤො සත්තවස්සිකපඤ්ඤො වීමංසනපඤ්ඤො.

හන්තෙ නාගසෙන පුච්ඡස්සාමිති ...පෙ.... කම්පන මහාරාජ තයා පුච්ඡිතන්ති තතියො වීමංසනපඤ්ඤො යානුප්පත්තිකපටිභානජානනාය වීමංසනවසෙන පුච්ඡිතන්තා වීමංසනපඤ්ඤො නාම. තථ'පුච්ඡිතො මෙ හන්තෙ'ති ඉදං රඤ්ඤා අත්තනා හෙට්ඨා පුච්ඡිතෙ ද්වෙ පඤ්ඤෙ සධාය වුත්තං.

විස්සජ්ජිතං මෙ'ති ඉදම්පි ථෙරෙන අත්තනා හෙට්ඨා විස්සජ්ජිතෙ ද්වෙ පඤ්ඤෙ සධාය වුත්තං.

නාගසෙනො නාගසෙනො'ති සජ්ඣායං කරොන්තො පක්කාමිති රඤ්ඤා නාගසෙනටෙරෙ බ්‍රහ්මානගාරවො කතො'ති දීපෙතුං බුද්ධසොසාවරියෙන වුත්තං අගාරවො හි පුග්ගලො ගරුට්ඨානියං පුග්ගලං දිස්වාපි සුවාපි ජානිවාපි අපස්සන්තො අසුණන්තො අජානන්තො විය හොතීති. තත්‍රායං වචනථො? ආගුං පාපං න කරොතීති නාගො. සෙන්නි සයන්නි එතෙන වාදපච්චජිකා ජනාති සෙනො නාගො ව සො සෙනො වාති නාගසෙනො සාමඤ්ඤාදීසු වතුසු නාමෙසු ඉදං කිත්තිමනාමං.

සුට්ඨු ථෙරො අබ්‍රහ්මොදීති'සාධු සුට්ඨු'ති වචනෙන. අත්තරාමග්ගෙ පුච්ඡිතො අනථකාලපඤ්ඤො.

කතමෙට් නාගසෙනෝ'ති කතමො ධම්මො එතස්මිං වචනෙ නාගසෙනො නාම භොතිති ප්‍රච්ඡි.

ජීවො'ති ජීවහුතො වායො.

අස්සාසපස්සාසා නාමෙන කායසඬ්ඛාරො'ති ථෙරො අභිධම්මකථං අකාසිති ඉමිනා අනන්තකායස්ස එතෙ අන්තො-පවිසන-බහි-නික්ඛමතවාතා අස්සාසපස්සාසා නාම කරජකායෙන අභිසඬ්ඛරියන්ති, තස්මා කායසඬ්ඛාරා ව භොන්ති, තෙනෙව ජීවෙන නාගසෙනො නාගසෙනො'ති ඉමිනා නාමමත්තං ගණ්හාති න පුග්ගලො ජීවො ගහෙතඛ්ඛො'ති ථෙරො අභිධම්මකථං අකාසි.

උපාසකත්තං පවෙදෙසි'ති අත්තසන්තියාතනෙන සිස්සහවුපගමනෙන පණිපාතෙන සමාදානෙනාති චතුසු සරණගමනුපායෙසු සමාදානෙන රතනත්තයස්ස ව ථෙරස්ස ව උපාසකභාවං, බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි, ධම්මං සරණං ගච්ඡාමි, සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡාමි, තඤ්ච සරණං ගච්ඡාමි, උපාසකං මං ධාරෙහි අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගතන්ති.

අනන්තකායපඤ්ඤා චතුථො.

කිම්හි භොති කථාසල්ලාපො'ති කිම්හි කාරණෙ නිමිත්තභූතෙ කථාසල්ලාපො භොති. කිම්පයොජනො කථාසල්ලාපො'ති අධිප්පායො ඉදං රඤ්ඤා කිමථාය වුත්තං? අනුයොගදානථාය වෙච ප්‍රච්ඡනස්ස ඔකාසදාපනථාය වාති ඤාතඛ්ඛං.

අථෙත මයං මහාරාජ අට්ඨකා අථෙත භොතු කථාසල්ලාපො'ති ඉමිනා ථෙරො රඤ්ඤා අනුයොගඤ්ඤෙව ඔකාසඤ්ඤෙව දෙනි තථ අථෙතා'ති.

'අථො පයොජනො සද්දා'හිධෙය්‍ය වුද්ධියං ධනෙ,
වථම්හි කාරණෙ නාසෙ හිතෙ පච්ඡිමපඛ්ඛතෙ'ති;

එවං වුත්තෙසු අථෙසු ඉධ පයොජනඤ්ඤෙව හිතඤ්ඤෙව ලඛ්භති. තෙසු ලොකියලොකුත්තරඵලං පයොජනං නාම, සාසනවුද්ධි වා. යථිච්ඡිතඵලනිප්පාදානො හිතොති පවත්තතිති හිතං. දානසීලාදිලොකියලොකුත්තරකාරණං.

කිත්ති'ති කිම්හි අසඬ්ඛතධාතුසඬ්ඛාතෙ නිබ්බාතෙ ඵලසඬ්ඛාතෙ නිබ්බාතෙ ඉදං පච්චුප්පන්තදුක්ඛං නිරුජ්ඣෙය්‍ය.

මිලිදව්කා

අනුපාදාපරිනිබ්බානන්ති අරහත්තඵලසඬ්ඛානං අනුපාදාපරිනිබ්බානං.
නිබ්බානඤ්ඨි දුට්ඨං අපච්චයපරිනිබ්බානං අනුපාදාපරිනිබ්බානන්ති. තෙසු
අවිජ්ජාදිපච්චයරහිතත්තා අසඬ්ඛතධාතු අපච්චය-පරිනිබ්බානං නාම.
කිලෙසසඬ්ඛත-පරිනිබ්බානසඬ්ඛානං උපාදාන රහිතත්තා අරහත්තඵලං
අනුපාදාපරිනිබ්බානං නාම.

රාජාහිනිතා'ති රාජුහි පිළිතා රාජහිතා වා.

ඉණට්ටා'ති ඉණෙන පිළිතා.

කල්ලෝසිති ඛ්‍යාකරණ ඤාණෙන ඡෙකො'සි, අඬ්ගුත්තරට්ඨකායං'
ඛ්‍යාකරණෙ සමථො'. පටිබලෝතිපි වත්තුං වට්ටති යෙවාති.

පබ්බජ්ජාපඤ්ඤා පඤ්චමො.

සොපාදානො'ති සකිලෙසො.

පටිසද්ධනපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

යොනියො මනසිකාරොනාති අනිච්චං දුක්ඛන්ති උපායෙන පථෙන
සාරණලක්ඛණෙන ආරම්මණපටිපාදකමනසිකාරෙන.

මනසිකාරපඤ්ඤා සත්තමො.

උස්සහනලක්ඛණෙ'ති සම්පයුත්තානං ආරම්මණෙ සංයොජනවසෙන
උස්සහනලක්ඛණෙ ගණ්හනලක්ඛණෙ වා.

මනසිකාරලක්ඛණපඤ්ඤා අට්ඨමො.

යො සීලක්ඛධො වරපාතිමොක්ඛියො'ති යො
පාතිමොක්ඛසීලසංවරසඬ්ඛානො බුද්ධුප්පාදෙයෙව උප්පන්නො සීලගුණො සං
පතිට්ඨාති ඉද්දයාදීනං එකදසන්තං කුසලධම්මානං නිස්සයාකාරෙන
නිස්සයපච්චයො වෙව බලවකාරණට්ඨෙන උපනිස්සයො ව පථවී ඉව සත්තානං
පතිට්ඨා.

සීලපතිට්ඨානලක්ඛණපඤ්ඤා නවමො.

මිලිදවිකා

අඤ්ඤාසං චිත්තං විමුත්තං පස්සිවා'ති අඤ්ඤාසං අරියානං සොනාපත්තිඵලාදිකෙ ඵලෙ විසෙසෙන අධිමුත්තං පක්ඛදන්තං ඤාණචක්ඛුතා පස්සිවා.

සද්ධාලක්ඛණපඤ්ඤා දසමො.

සබ්බෙ කුසලා ධම්මා'ති සබ්බෙ ලොකියකුසලධම්මා උප්පන්නා න පරිභායන්ති.

විරියලක්ඛණපඤ්ඤා එකාදසමො.

අපිලාපනලක්ඛණො'ති ආරම්මණෙ අනුපවිසනට්ඨෙන ඔගාහනලක්ඛණො සප්පට්භාගධම්මො'ති පටිභාගෙන පච්චරිකෙන සහ චත්තන්තීති සප්පට්භාගා සුක්කො ච කණ්ඨපට්භාගෙන සප්පට්භාගො.

කණ්ඨසුක්කසප්පට්භාගෙ'ති ඊදිසපාඨො යදි අථි සුදරොයෙව.

අපිලාපෙතීති අනුපවිසනට්ඨෙන ඔගාහති.

භිතාභිතානං ධම්මානං ගතියො'ති කුසලාකුසලානං ධම්මානං ඉට්ඨානිට්ඨ-විපාකදානභාව-සංඛාත-නිජ්ජන්තියො.

සබ්බථකන්ති සබ්බකිච්චෙ නියුත්තං සබ්බලිනුධච්චෙසු ඉච්ඡිතබ්බං වා.

සතිලක්ඛණපඤ්ඤා ද්වාදසමො.

තප්පමුඛා'වාති රාජප්පධානා ඉව.

සමාධිපඤ්ඤා තෙරසමො.

යො උප්පජ්ජති සො ඵව සො'ති යො පථවිච්ඡස්සාදිපරමථධම්මො උප්පජ්ජති, සො උප්පන්නපුබ්බධම්මො ඵව.

පඤ්ඤාලක්ඛණපඤ්ඤා චුද්දසමො.

නානා-ඵකකිච්චකරණපඤ්ඤා පණ්ණරසමො.

පණ්ණරසපඤ්ඤාභවන්තො පඨමචග්ගො සමත්තො.

වං පන හන්තෙ එවං චුත්තෙ කිං වදෙය්‍යාසී'ති යදා වං දහරො තරුණො මදො උත්තානසෙය්‍යකො අහොසි සොයෙව වං එතරහි මහන්තො'ති ඉමස්මිං වචනෙ මයා ව කෙනවිධ පුච්ඡනවසෙන චුත්තෙ වං කිං වදෙය්‍යාසීති යොජනා.

දුතියවග්ගෙ පන ධම්මසන්තතිපඤ්ඤා පටිමො.

න පටිසදහනජානනපඤ්ඤා දුතියො.

සකිච්චයන්ති අත්තනො විසයොභාසනකිච්චං.

ආලිම්පනං විජ්ඣාපෙතුන්ති අග්ගිං නිබ්බාපෙතුං.

පඤ්ඤානිරුජ්ඣනපඤ්ඤා තතියො.

නිබ්බිසං හතකො යථා'ති යථා හතකො හතකකම්මං කවා ලක්ඛං නිබ්බිසං නිබ්බිසන්තො ලහන්තො දුක්ඛං ජීවිතුං නාහිනදති මරණඤ්ච නාහිනදති මරණකාලං ආගමෙති, එවමෙවාහං කාලං මරණකාලං පටිකඬ්ඛාමි ආගමෙමිති අධිජ්ජායො.

පරිනිබ්බානපඤ්ඤා චතුථො.

යදි කුසලා න දුක්ඛා'ති සුඛා වෙදනා කුසලා යදි සියා සා කුසලා වෙදනා න දුක්ඛභූතා. යදි සියා සා කුසලා න භොති. කුසලං දුක්ඛන්ති න උපපජ්ජති'ති කුසලං දුක්ඛභූතන්ති වචනං න උපපජ්ජතිති වත්තුං න යුජ්ජති. කුසලං දුක්ඛං න. අඤ්ඤාමඤ්ඤපච්චනීකත්තා'ති රඤ්ඤො අධිජ්ජායො. සභාවො පන එවං න භොති. කුසලා හි සුඛා වෙදනා සඬ්ඛාරදුක්ඛෙන විපරිණාමදුක්ඛෙන'පි දුක්ඛා. නෙක්ඛම්මනිස්සිතදොමනස්සසඬ්ඛාතදුක්ඛා'පි අනවජ්ජට්ඨෙන කුසලා සියාති ථෙරො පන මයි රාජානං අයොගුලහිමපිණ්ඩපඤ්ඤා පුච්ඡන්තෙ තං රාජා මිච්ඡා බ්‍යාකරිස්සති. තස්මිං දොසං ආරොපෙස්සාමි. රාජා තං මිච්ඡා බ්‍යාකරිස්සති. තස්මිං දොසං ආරොපෙස්සාමි. රාජා තං හරිතුං අසක්කොන්තො මං අථජ්ජපනං යාවිස්සති. අථ රාජාතං සභාවථං සඤ්ඤාපෙස්සාමිති මන්වා තං කිම්මඤ්ඤසි මහාරාජා'ති ආදිමාහ. කින්ත්‍රු ඛො මහාරාජ උභො'පි තෙ දහෙය්‍යුන්ති ඉමස්මිං පුච්ඡාවචනෙ ථෙරෙන චුත්තෙ රාජා සිතුණ්හසමඤ්ඤාතා තෙජොධාතු'ති සුත්තන්තා සිතහිමපිණ්ඩස්ස ඛරබාදනභාවඤ්ච සධාය ධාතුතං උස්සදභාවජානනඤාණතො විරුජ්ඣවා' ආම හන්තෙ උභො'පි තෙ දහෙය්‍යුන්ති විරුද්ධපටිවචනං අදාසි.

න හි හන්තේ'ති රඤ්ඤො අවජානනපටික්ඛපනං.

අජානාහි නිග්ගහන්ති ථෙරවචනං. යස්මා තෙ පුරිමාය'ආමා'ති පටිඤ්ඤාය පච්ඡිමා'න හි හන්තේ'ති පටිඤ්ඤා පච්ඡිමාය ච පුරිමා න සධියතී. තස්මා චං නිග්ගහං පත්තො. චං නිග්ගහං දොසං අපරාධං සම්පිට්ඨිභාහි'ති අථො. ඉදානි උභින්නං තත්තාභාවදස්සනවසෙන උභින්නං සීතලාභාවදස්සනවසෙන ච තං නිග්ගහං පාකටං කරොන්තො යදි තත්තං දහතී'තිආදිමාහ.

තථ— 'යදි තත්තං දහතී'ති සථෙ උභින්නං තත්තතා දහති. යදි තත්තං දහතී'ති ච ය්පනවචනං.

න ච තෙ උභො'ති දොසාරොපනවචනං.

තෙන න උපපජ්ජතී'ති තෙන තස්මිං උභින්නං උණ්භභාවකාරණා උභො'පෙනෙ දහන්තී'ති වචනං තත්තභාවස්ස දහනෙ න උපපජ්ජති, න යුජ්ජති.

යදි සීතලං දහතීති සථෙ උභින්නං සීතලභාවො දහති තෙන න උපපජ්ජතී'ති තස්මා කාරණා උභින්නං සීතලාභාවකාරණා උභො'පි තෙ දහන්තී'ති වචනං සීතලභාවස්ස දහනෙන න උපපජ්ජතී'ති වත්තුං න යුජ්ජති පුන තං දොසං පාකටතරං කරොන්තො ථෙරො කිස්ස පන තෙ මහාරාජ උභො'පි දහන්තීතිආදිමාහ.

(කිස්ස)තථ-කිස්සාති කෙන කාරණෙන උභොපි තෙ දහන්තීති.

තෙන න උපපජ්ජතීති කෙන තස්මා කාරණා එකස්ස උණ්භස්ස එකස්ස සීතලස්ස භාවකාරණා උභොපි තෙ දහන්තී'ති තයා චුත්තවචනං න උපපජ්ජති න වට්ටති. උභොපි තෙ දහන්තීති චුත්තං, අයුත්තමිපි තයා චුත්තමෙව. කුසලං දුක්ඛන්ති වත්තුං චුත්තමෙව කුසලං දුක්ඛන්ති න උපපජ්ජතීති ඉදං චං තස්මා වදසි? වත්තුං යුත්තවචනං න යුජ්ජතීති වදසි වත්තුං අයුත්තවචනං යුජ්ජතීති වදසිති ථෙරස්ස වචනෙන අත්තනො වාදෙ දොසං පස්සන්තො තං පරිහරිතුං අසක්කොන්තො නිවමනො ථෙරං අථජජ්ජනං යාවන්තො'නාහං පටිබලො'තිආදිමාහ.

තයා වාදිනාති යුත්තමථගමිහිරවිචිත්තපටිභානවාදිනා

මිලිදව්කා

සාධු අථං ජප්පෙහි තී සාධු යාවාමි. සුඛා වෙදනා කුසලාති වා අකුසලා අඛ්‍යාතතාති වා ඉමස්ස මයා පුච්ඡිතවචනස්ස අථං ජප්පෙහි දෙසෙහි අට්ඨනාහං අථිකො, කිං විවාදෙනාති අධිජ්ජායො.

ගෙහනිස්සිතානීති ගෙහසදිසකාමගුණනිස්සිතානි තමාරබ්භ පචත්තානීති අටො.

නෙක්ඛම්මනිස්සිතානී'ති.

එථ

‘පබ්බජ්ජා පයමං ධානං නිබ්බානඤ්ච විපස්සනා
සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා නෙක්ඛම්මන්ති පචුච්චති’ති,
චුත්තනෙක්ඛම්මෙසු නිබ්බානවිපස්සනාකුසලධම්මසඬ්ඛාතෙ;

නෙක්ඛම්මෙ නිස්සිතානි.

සුඛවෙදනාපඤ්ඤා පඤ්චමො.

සො ච අඤ්ඤපඤ්ඤෙහි ගම්භීරතරො, කුලපුත්තෙහි මයා චුත්තඅථමත්තෙන සන්තොසං කවා අත්තනො පඤ්ඤානුභාවෙන ච පුනස්පුනං චිත්තෙවා පුබ්බාපරං සල්ලක්ඛෙවා යො මයා චුත්තඅථතො යුත්තරො සො අටො ගහෙතඬ්ඛො යෙවාති.

නාමරූපන්ති නාමකරණට්ඨේන නමනට්ඨේන චත්තාරො අරූපිනො ඛධා නාමං. ඉධ විපාකනාමං අධිජ්ජෙතං සිතාදීහි රූප්පනට්ඨේන රූපං නිජ්ජරියායතො ඡන්තචුතිරූපකොට්ඨාසසඬ්ඛාතං නිජ්ජන්තරූපං පරියායතො දසවිධා අනිජ්ජන්තරූපඤ්ච චක්ඛුසොතසානජීවිහාකායභාවචුද්දසකසඬ්ඛාතා සත්ත දසකා, චිත්ත උතු-ආහාරජඅට්ඨකා තයො, චිත්තජ උතුජසද්දවසෙන ද්වෙ සද්දා’ති ඡන්තචුතිරූපකොට්ඨාසා. ඉධ පන කම්මජරූපං අධිජ්ජෙතං.

තෙන කම්මෙන අඤ්ඤං නාමරූපං පටිසද්භතීති තෙන කුසලාකුසලකම්මෙන අඤ්ඤං නාමරූපං අඤ්ඤං අනාගතනාමරූපං සුගතිදුගතිපරියාපන්නං ඉමිනා පච්චුජ්ජන්තනාමරූපෙන සද්ධිං පටිසද්භතී.

මිලිදව්කා

පුරිමං හන්තෙ අම්බබ්භං භූතං මූලකාරණභූතං අපච්චක්ඛාය අවිජ්ඣවා නිබ්බන්තෙන පච්ඡිමෙන අම්බෙන පුරිසො දණ්ඩප්පත්තො භවෙය්‍යාති යොජනා.

නාමරූපපටිසදහනපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

සත්තොපමාපතිමණ්ඩනො.

අධිකාරන්ති මහන්තං පූජාසක්කාරං. අයං සත්තමොපඤ්ඤො පුන පුච්ඡතෙ. උපමං සොතුකාමතාවසෙන පුන පුච්ඡිතො'ති ඤාතබ්බං.

පුනපටිසදහනපඤ්ඤො සත්තමො.

නාමරූපපඤ්ඤො අට්ඨමො.

අද්ධාපඤ්ඤො නවමො.

නවපඤ්ඤවන්තො දුතියො වග්ගො.

තතියවග්ගෙ අද්ධාමූලපුච්ඡනපඤ්ඤො පඨමො.

පථවියා චක්කංඅලිඛිවා'ති හමචක්කං පුනස්පුනං පරිවත්තනවසෙන ආ භූසො ලිඛිවා.

පුබ්බාකොටි නපඤ්ඤායන පඤ්ඤො දුතියො.

බ්බා ච දුක්ඛස්ස බ්භාතීති පටිසධිභූතා බ්බා කෙවලස්ස සකලස්ස පවත්තිදුක්ඛරාසිස්ස මූලකාරණභාවෙන බ්භාති එවං බණකොටිසඨ්ඨාතපටිසධිබ්බතො පවත්ති දුක්ඛවඨ්ඨනං සක්කා කාතුන්ති අධිජ්ජායො.

කොටිවඨ්ඨනපඤ්ඤො තතියො.

චක්ඛුස්මිඤ්ච ඛො මහාරාජ සති රූපෙසු ච චක්ඛුවිඤ්ඤාණං හොතීති එථ අභිධම්මාවතාරටීකාපරියායෙන එකතො සහජාතෙසු බහුසු චක්ඛුප්පසාදෙසු යං චක්ඛු විසදිතං තං චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස නිස්සයපච්චයො. චක්ඛුස්මිඤ්චාති එකවචනදස්සනතො. රූපෙසු චා'ති බහුවචනස්ස දස්සනතො පන බහුනිපි

රූපානි චක්ඛුච්ඤ්ඤාණස්ස පුරෙජාතපච්චයො පච්චයභාව. විසෙස-සභාවතොති දට්ඨබ්බො.

අථි-කෙචි-සඤ්ජානනපඤ්ඤො චතුථො.

භවන්තායෙව ඛො මහාරාජ සඬ්ඛාරා ජායන්තිති එථ අන්තප්පච්චයො අතීතෙ භොති. අතීතෙ භූතා'ති අථො.

අයඤ්ච ගාථා'ති සදිසගාථා. අහුවා සම්භොතීති ච ගාථා බණ්ඩගාථා'ති දට්ඨබ්බං. එවඤ්චි පුබ්බාපරං සමෙති.

(උත්තරාරණි) අරණිසහිතෙකන්තකිච්චකරො දණ්ඩො උත්තරාරණි නාම.

භවන්තජායනපඤ්ඤො සත්තොපමාසහිතො පඤ්චමො.

වෙදගුපඤ්ඤො ඡට්ඨො.

චක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදිපඤ්ඤො සත්තමො.

චුසනලක්ඛණො'ති චිත්තාරම්මණචුසනලක්ඛණො. යථා චක්ඛු'ති එථ චක්ඛුප්පසාදො'පි චක්ඛුච්ඤ්ඤාණම්පි ලබ්භති.

සඬ්ඝට්ටනරසො'ති ඉමෙසං වථාරම්මණානං සඬ්ඝට්ටනරසො සම්පත්ති එතස්සා න අථො ලබ්භති. යදා චක්ඛුච්ඤ්ඤාණම්පි ලබ්භති. තදා චිත්තාරම්මණසඬ්ඝට්ටනරසො කිච්චං එතස්සෙති අථො ලබ්භති. සඬ්ඝට්ටනරසො'ති ච පඤ්චද්ද්වාරිකඵස්සෙ ලබ්භති. න මනොද්ද්වාරිකඵස්සෙ'ති අයම්චිදිසො අථො අත්ථසාලිනියං චුත්තො යෙවා'ති.

චුසනලක්ඛණපඤ්ඤො අට්ඨමො.

වෙදනාලක්ඛණපඤ්ඤො නවමො.

සඤ්ඤාලක්ඛණපඤ්ඤො දසමො.

වෙනනාලක්ඛණපඤ්ඤො එකාදසමො.

විඤ්ඤාණලක්ඛණපඤ්ඤො ද්වාදසමො.

මිලිදවිකා

වඩිසිකී සුපරිකම්මකතං දාරුං සධිස්මිං අප්පෙතීති වඩිසිකී ජනො සුට්ඨුපරිකම්මකතං දාරුං සධිස්මිං අප්පෙති පාපෙති පවෙසෙති.

විතක්කලක්ඛණපඤ්ඤා තෙරසමො.

විවාරලක්ඛණපඤ්ඤා වුද්දසමො.

වුද්දසපඤ්ඤාවන්තො තතියවග්ගො සමත්තො. විනිබ්භුජිවා විනිබ්භුජිවා'ති අඤ්ඤාමඤ්ඤාතො විසුං විසුං කවා විහජිවා විහජිවා.

වග්ගතො අතිරෙකපයමපඤ්ඤා විහජ්ජපඤ්ඤා පයමො.

නනු ලොණමෙව ආහරිතබ්බන්ති සකට්ඨි සුද්ධලොණමෙව බලිවද්දෙහි ආහරිතබ්බං.

න සක්කා මහාරාජ ලොණමෙව ආහරිතුන්ති පායෙන හවිතබ්බන්ති නකාරො පොථකෙ දිස්සති.

ලොණපඤ්ඤා දුතියො, රඤ්ඤො ධම්මලක්ඛණෙසු දළ්භපතිට්ඨාපනථං ථෙරෙන පයමං වුත්තො.

එත්තාවතා තෙවත්තාලීස පඤ්ඤා සමත්තා.

වතුථවග්ගෙ නානාකම්මෙහි මහාරාජ නිබ්බන්තාති න එකෙන කම්මෙනා'ති ආපායිකසත්තානං පඤ්චායතනාති නානාඅකුසලකම්මෙහි නිබ්බන්තාති සුගතිපරියාපන්නසත්තානං පඤ්චායතනාති නානාකුසලකම්මෙහි එකෙන කම්මෙන එකෙන පටිසංඝිතකම්මෙනෙව නිබ්බන්තාති. අභිධම්මාවතාරට්ඨකායං පටිසංඝිතකම්මෙහි මහග්ගතවෙනනා කටත්තාරූපානං කම්මපච්චයෙන පච්චයො'ති වචනෙන පටිසංඝිතකම්මෙහි විජ්ජමානානං සබ්බෙසංයෙව කටත්තාරූපානං කම්මපච්චයො හොතීති විඤ්ඤායති. නානාවෙනනාහි තදා ඉද්දියුජ්ජත්තියං සති අතිපරිත්තෙන ච මහග්ගතෙන ච කම්මෙන නිබ්බන්තං කටත්තාරූපං ආපජ්ජෙය්‍ය, න වෙකා පටිසංඝිතකම්මෙහි නිබ්බන්තා හොතී'ති. සද්ධිං එකෙන කම්මෙන අනෙකිදිරියුජ්ජත්තියං හොතී'ති වුත්තං. විවාරොවා යං යුත්තතරං තං ගහෙතබ්බං. තත්ත්වං විවාරණාකාරො?

මිලිදව්කා

මහග්ගතසත්තානං ඉද්‍රියානි එකෙන පටිසංඝාතකකම්මෙන නිබ්බත්තානි.
නාගසෙනථෙරො පන අරහා බිණ්ණාසවො බුද්ධමතඤ්ඤා තස්ස
අධිප්පායානුරූපෙන කාමාවචරකසත්තානං නානාකම්මෙහි නිබ්බත්තීති
ගහෙනබ්බං.

නානාකම්මනිබ්බත්තායතනපඤ්ඤා පටිමො.

මහාකුලීනතාති උච්චකුලීනතා. සොයෙව වා පායො. ආබාධ-වණ්ණ-සුක්ඛ-
භොග-කුලීනං පඤ්ඤකා එතෙ වුද්දස පඤ්ඤා'පි සුභසුත්තෙ පකාසිතා'ති අයං
ගාථා සුඛවාචුග්ගතකරණං පොරාණෙහි වුත්තා.

මනුස්සනානාභාවපඤ්ඤා දුතියො.

කිං පටිගච්චෙව වායමිතෙනා'ති පුබ්බෙ වායාමෙන සහ පවත්තකම්මෙන
වායාමකරණෙන කිං පයොජනං අථී?

අකිච්චකරො'ති එථ යථිච්ඡිතඵලසංඛාතං කිච්චං න කරොතීති
අකිච්චකරො. අයඤ්ච අයුත්තසමාසො. සද්ධං මතකභොජනං න භුඤ්ජතීති
අසද්ධභොජිතිආදිකො වියා'ති.

බ්‍රහ්මක්ඛිනො'ති බ්‍රහ්මභිභූතො.

පටිගච්චකිච්චකරණපඤ්ඤා තතියො.

පච්චමානා'ති නිරයග්ගීනා ඩස්භමානා.

සො න තාව කාලං කරොතීති තාව තත්තකං සො නෙරයිකසත්තො කාලං
මරණං න කරොති. කම්මාධිකතෙනා'ති පුබ්බෙ අධිකතෙන කම්මෙන
මූලකාරණභූතෙන.

නවිලියනපඤ්ඤා චතුරො.

ආකාස-උදක-පථවිධාරණපඤ්ඤා පඤ්චමො.

අජ්ඣෙදාසායා'ති තණ්හාය ගිලිවා පරිනිට්ඨපෙවා.

නිරොධනිබ්බානපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

අභිඤ්ඤායො ධම්මෙ'ති අභිවිසිට්ඨොන චතුසච්චඤාණෙන ජානිතබ්බෙ ධම්මෙ, චතුසච්චධම්මෙ.

නිබ්බානලහනපඤ්ඤා සත්තමො.

නිබ්බානජානනපඤ්ඤා අට්ඨමො.

අට්ඨපඤ්ඤාවත්තො චතුථො වග්ගො.

පඤ්චමවග්ගෙ නට්ඨබුද්ධපඤ්ඤා පට්ඨමො.

බුද්ධානුත්තරපඤ්ඤා දුතියො.

සක්කා ජාතිතුං බුද්ධො අනුත්තරො'ති ඉදං රඤ්ඤා'භගවා බුද්ධො අනුත්තරො'ති ථෙරං පුබ්බෙ පුච්ඡිතං. පුන කස්මා චුත්තං? පුබ්බපඤ්ඤා ථෙරස්ස විජානනං සධාය පුච්ඡිතං. පුච්ඡාපඤ්ඤා සබ්බපඤ්ඤා ථෙරස්ස විජානනං සධාය පුච්ඡිතං. පුච්ඡාපඤ්ඤා සබ්බපණ්ඩිතානං ජානනං සධාය පුච්ඡිතො'ති විඤ්ඤාතබ්බං.

සක්කා බුද්ධානුත්තරපඤ්ඤා තතියො.

බුද්ධනෙත්තියා'ති නිබ්බානං නෙති එතාය සදෙවකෙ ලොකෙ'ති නෙත්ති, සුත්තන්තාහිධම්මපාලි.

(බුද්ධපඤ්ඤත්ති) පඤ්ඤායජියති එතාය භගවතො ආණා'ති පඤ්ඤත්ති. බුද්ධස්ස පඤ්ඤත්ති බුද්ධපඤ්ඤත්ති, විනයපාලි.

යාවජීවං සාවකෙහි වත්තිතබ්බත්ති ඉදං ථෙරෙන'ආම මහාරාජ ධම්මො මයා දිට්ඨො'ති අවිස්සජ්ජෙවා කස්මා චුත්තං? රාජා ථෙරස්ස ධම්මදස්සනභාවං පච්චක්ඛතො ඤවා විචිත්‍රපටිභානං සොතුකාමො පුච්ඡති, න ජානනායා ථෙරො තස්ස අජ්ඣාසයං ඤවා එවමාහ. අදිට්ඨධම්මො හි බුද්ධනෙත්තියා බුද්ධපඤ්ඤත්තියා යාවජීවං වත්තිතුං සක්කොති.

ධම්මදිට්ඨපඤ්ඤා චතුථො.

නවසඬ්ඤාතිපඤ්ඤා පඤ්චමො.

මිලිදව්කා

වෙදගු උපලබ්‍හතීති අයම්පඤ්ඤා පුබ්බෙ ච පුච්ඡිතො. කස්මා පුන පුච්ඡිතො? පුබ්බපඤ්ඤා ජීවවෙදගුං සධාය පුච්ඡිතො. අයං'යෙ බ්‍රාහ්මණා වෙදගු'තිආදිනා වුත්තං පුග්ගලවෙදගුං සධාය පුච්ඡිතො. සචෙ ටෙරො'න උපලබ්‍හතී'ති බ්‍යාකරිස්සති, තස්ස වාදෙ දොසං ආරොපෙතුකාමතාය පුච්ඡති. ටෙරො පන විජ්ජමානෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්තිං සධාය'පරමට්ඨෙන බො මහාරාජ වෙදගු න උපලබ්‍හතී'ති ආහ. පරමට්ඨෙන න උපලබ්‍හති, වොහාරතො උපලබ්‍හතී'ති ටෙරස්ස අධිජ්ජායො.

පුග්ගලවෙදගුපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

න බො-පෙ තෙන රොපිතානිති තානි අම්බානි අවහාරියානි තානි අම්බානි පුරිසෙන අවහරිතානි තෙන සාමිකපුරිසෙන රොපිතානි රොපිතඅම්බතුතානි න භොන්තිති අට්ඨා

ඉමම්භාකාය පඤ්ඤාසත්තමො.

කුහින්නිපඤ්ඤා අට්ඨමො.

උපපජ්ජති-ජානාති පඤ්ඤා නවමො.

අථිබ්බද්ධපඤ්ඤා දසමො.

දසපඤ්ඤසහිතො පඤ්චමො වග්ගො.

සමන්තතො පග්ගරතීති අයං බො ගුටමුත්තාදීහි අසුච්චුහි සමන්තතො පග්ගරාපෙති.

ඡට්ඨවග්ගෙ කායඅජ්ජියපඤ්ඤා පට්ඨමො.

සම්පත්තකාලපඤ්ඤා දුතියො.

ද්වත්තිංස...පෙ....පරිරඤ්ඡිතො'ති එථ ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසරූපං බහුසු සුත්තෙසු ආගතං. තං පාකටං අසීත්‍යානුබඤ්ජනසරූපං න පාකටං ජිනාලඬිකාරටීකායංයෙව ආගතං. තස්මා තං දස්සයිස්සාම. කතමානි අසීත්‍යානුබාඤ්ජනානි? විතඬිගුලිතා, අනුපුබ්බඬිගුලිතා, වට්ටඬිගුලිතා, තම්බනබතා, තුඬිගනබතා, සිනිද්ධනබතා, නිගුළ්භගොජ්ඣකතා, සමපාදතා, ගජසමානක්කමනතා, සීහසමානක්කමනතා, හංසසමානක්කමනතා, උසහසමානක්කමනතා, දක්ඛිණාවට්ටගත්තතා,

මිලිදව්කා

සමන්තතොචාරුජාණුමණ්ඩලතා, පරිපුණ්ණ පුරිසබ්බාඤ්ජනතා,
අවිජ්ජද්දනාහිතා, ගම්භීරනාහිතා, දක්ඛිණාවට්ටනාහිතා, සුවණ්ණකදලුරුතා,
ඵරාවණකරසදිසභුජතා, අනුපුබ්බගත්තතා, මට්ඨකගත්තතා, සුවිගත්තතා,
සුවිහත්තගත්තතා, අනුස්සන්නානුස්සන්තසබ්බගත්තතා, අලීනගත්තතා,
තිලකාදිවිරහිතගත්තතා, අනුපුබ්බරුවිරගත්තතා, විසුද්ධගත්තතා,
කොට්ඨසහස්සහථිබලධර ගත්තතා, තුඩ්ගනාසතා, සුසණ්ඨානනාසතා,
රත්තද්විජමංසතා, සුසුක්කදත්තතා, සුවිසුද්ධිද්‍රියතා, වට්ටදායතා,
රත්තොට්ඨසමබ්බිමිතා, ආයතවදනතා, ගම්භීරපාණ්ණලෙඛනා, ආයතලෙඛනා,
උජුලෙඛනා, සුරුවිරසණ්ඨානලෙඛනා, පරිමණ්ඩලකායවත්තතා,
පරිපුණ්ණකපොලතා, ආයතවිසාලනෙත්තතා, පඤ්චපසාදවත්තනෙත්තතා,
ආකුචිතග්ගපබ්බුමතා, මුදුනනුක-රත්තජීවිහතා, ආයතජීවිහතා,
ආයතරුවිරකණ්ණතා, නිග්ගණ්ඨිසිරතා, නිග්ගුය්හසිරතා,
ජත්තසන්තිහවාරුසීසතා, ආයත-පුපුල-ලලාට-සොහතා, සුසණ්ඨානහමුකතා,
කණ්හහමුකතා, සුබ්බමාලගත්තතා, අතිවිය උජ්ජලිතගත්තතා,
අතිවියසොම්මගත්තතා, අතිවිමලගත්තතා, කොමලගත්තතා, සිනිද්ධගත්තතා,
සුගධතනුතා, සමලොමතා, අතිසුබ්බමඅස්සාසපස්සාසධාරණතා,
සුසණ්ඨානමුඛතා, සුගධමුඛතා, සුගධමුද්ධතා, සුනීලකෙසතා,
දක්ඛිණාවට්ටකෙසතා, සුසණ්ඨානකෙසතා, සිනිද්ධකෙසතා, සණ්හකෙසතා,
අලුලිතකෙසතා, කෙතුමාලාරතනවිත්තතා. ද්වත්තීංසපුරිසලක්ඛණපඤ්ඤා
තතියො.

බ්‍රහ්මවරියපඤ්ඤා පඤ්චමො.

අස්සුපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

රසපටිසංචෙදිපඤ්ඤා අට්ඨමො.

පඤ්ඤාපඤ්ඤා අට්ඨමො.

සංසාරපඤ්ඤා නවමො.

සතිපඤ්ඤා දසමො.

ඵවඤ්ඤි හන්තෙ නාගසෙන සබ්බා සති අභිජානන්ති උජ්ජජ්ජති නථි කටුමිකා
සතීති ඵවං මයා විත්තනාකාරෙ සබ්බා සති අභිජානන්ති සයං පාකටා
පරුපදෙසරහිතා උජ්ජජ්ජති, කටුමිකා පරිනිබ්බජ්ජන-පරුපදෙස-සබ්බාතා
කටුමසහිතා සති නථිති අපො.

සති අභිජානනපඤ්ඤා ඵකාදසමො.

ඵකාදසපඤ්ඤාසහිතො ඡට්ඨවග්ගො.

අභිජානනො'ති සතිසහිතං අභිවිසෙසං ජානනො. කට්ඨමිකායා'ති පරිපිළින-
පරසාසන-සඨ්ඨානකට්ඨමිකාය. ඔලාරිකවිඤ්ඤාණනො'ති මහන්තෙ ආරම්මණෙ
පවත්තවිඤ්ඤාණනො. අභිතවිඤ්ඤාණනො'ති දුක්ඛසඨ්ඨානඅභිතෙ
පවත්තවිඤ්ඤාණනො. සභාගනිමිත්තනො'ති සභාගාරම්මණනො.
විසභාගනිමිත්තනො'ති නාමවණ්ණාදි - අඤ්ඤමඤ්ඤවිසදිසාරම්මණනො.
කථාභිඤ්ඤාණනො'ති පරකථාසඨ්ඨානඅභිඤ්ඤාණනො. ලක්ඛණනො'ති
ගොණ-සකට්ඨ-දන්ත-පිළිකාදිලක්ඛණනො. සරණනො'ති පරෙහි සරාපනනො
මුද්දානො'ති අක්ඛරසික්ඛනනො. භාවනානො'ති
අභිඤ්ඤාසසඨ්ඨානභාවනානො. පොථකනිබ්බනනො'ති පොථකෙ
ලිඛිතඕවාදඅක්ඛරධාරණනො. අනුභූතනො'ති ඡන්තං ආරම්මණානං
අනුභූතප්‍රබ්බනො. නිබ්බන්ති'ති පිළෙන්නි. ලිපියා සික්ඛිතත්තා'ති අක්ඛරස්ස
සික්ඛිතත්තා.

සත්තමෙවග්ගෙ සතිආකාරපඤ්ඤා පඨමො.

වස්සසතපඤ්ඤා දුතියො.

අනාගතපඤ්ඤා තතියො.

දුරබ්‍රහ්මලොකපඤ්ඤා චතුර්ථො.

බ්‍රහ්මලොකකස්මීරපඤ්ඤා පඤ්චමො.

සත්තබ්‍රාහ්මකිංචිතපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

පුඤ්ඤබ්‍රහ්මතරපඤ්ඤා සත්තමො.

ජානාජානපඤ්ඤා අට්ඨමො.

උත්තරකුරුපඤ්ඤා නවමො.

දීපඅට්ඨකපඤ්ඤා දසමො.

අස්සාසපස්සාසපඤ්ඤා ඵකාදසමො.

සමුද්දපඤ්ඤා ද්වාදසමො.

එකරසපඤ්ඤා තෙරසමො.

නථි දුතියං පඤ්ඤාය ඡෙදනන්ති යං ඡෙදනං පඤ්ඤාය සද්ධිං ද්වයං තං ඡෙදනං නථිති අපො. ඡෙදනපඤ්ඤා වුද්දසමො. භුතජීවපඤ්ඤා පන්තරසමො. දුක්කරපඤ්ඤා සොළසමො ථෙරෙන පයමං වුත්තො. සොළසපඤ්ඤාසහිතො සත්තමො වග්ගො.

සම්පති කා වෙලා'ති ඉදානි කා වෙලා සම්පත්තා'ති යොජනා. ගම්ස්සන්තිති තයා සද්ධිං ගම්ස්සන්ති. භණ්ඩතො භණ්ඩාගාරතො. රාජදෙය්‍යානීති රාජසන්තකානි.

තස්ස පඤ්ඤාවෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨෙ රාජා'ති තස්ස නාගසෙනථෙරස්ස අසීතිපඤ්ඤාවෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨො රාජා. අබ්භන්තරකථායඤ්ඤා අට්ඨාසීති පඤ්ඤා පයමදිවසෙ විසජ්ජිතා. තයො දිවසෙ පාසාදෙ භත්තකිව්වතො පට්ඨාය යාව පයමයාමාවසානා අට්ඨාසීති පඤ්ඤා විසජ්ජිතා අහෙසුං.

බාහිරකථාපඤ්ඤා තයො. තෙන සද්ධිං එකනවුති පඤ්ඤා භොන්ති.

එකනවුතිපඤ්ඤා පටිමණ්ඩිතා.

මිලිදපඤ්ඤාවණ්ණනා සමත්තා.

මෙණ්ඩකපඤ්ඤා පන භස්සජ්ජවාදීති වොහාරකුසලතාය යුත්තවචනසඬ්ඛාතභස්සවදනසීලො. වෙනණ්ඩිති ථෙරවාදෙන සද්ධිං විරුද්ධවචනවදනසීලො.

වසන්තො තස්ස ඡායායාති ධම්මවරිය-ගුරුසද්ධාපඤ්ඤාදිගුණමණ්ඩිතො, අස්සද්ධොපි සො තස්ස' මෙධාවි අමතාහිමුඛො'ති එවං වුත්තෙහි සොහග්ගගුණෙහි සමන්තාගතො තස්ස ථෙරස්ස කරුණාපඤ්ඤාවසෙන පවත්තකාරණාකාරණහිතුපමායුත්තිඋපදෙසවචනසඬ්ඛාතඡායාය වසන්තො. තානි හි ථෙරස්ස කරුණාඤ්ඤා නාමකායතො පවත්තන්ති පකතිසරීරතො පවත්තඡායා විය භොති තී.

අද්දක්ඛි මෙණ්ඩකෙ පඤ්ඤා'ති ඤාණවක්ඛුනා මෙණ්ඩකෙ ගම්හීරෙ පඤ්ඤා අද්දක්ඛි. අථවා සෙනකාදිභාසිතබ්බං අනෙකපරියායභාවෙන වෙව

අභුතභාවෙන ව මෙණ්ඩකපඤ්ඤාසදිසෙ. අථවා ද්විවචනවත්තත්තා තස්ස පඤ්ඤාසදිසෙ ද්විමෙණ්ඩකයුද්ධසදිසෙ'තිපි වුත්තං වට්ටති.

පරියාය භාසිතං අථි'ති'ආනද, මයාද්වෙ'පි වෙදනා වුත්තා පරියායෙනා'තිආදිකං පරියායවචනං අථි. කථං ඉමිස්සා පරියායනිප්පරියායදෙසනාභාවො ජානිතබ්බො? උපෙක්ඛාවෙදනා හි සන්තමි. පණිනෙ සුඛෙ වුත්තා භගවතා'ති අයං හෙථ පරියායො.

සභාවභාසිතං අථි'තිස්සො ඉහ භික්ඛවෙ වෙදනා සුඛා දුක්ඛා උපෙක්ඛා වෙදනා'තිආදිකං නිප්පරියායවචනං අථි. කථං නිප්පරියායභාවො ජානිතබ්බො? වෙදනාසභාවො හි තිවිධො'ති අයමෙථ නිප්පරියායො අථි.

සධායභාසිතන්ති'තීහි භික්ඛවෙ යානෙහි ජම්බුදීපිකා මනුස්සා දෙවෙ තාවතිංසෙ උත්තරකුරුකෙ ව මනුස්සෙ අධිගණ්හන්ති. කතමෙහි තීහි? සුරා සතිමන්තො ඉධ බ්‍රහ්මවරියවාසො'තිආදිකං සධාය භාසිතං අථි.'ඉධ බ්‍රහ්මවරියවාසො'ති ඉදං පබ්බජ්ජාබ්‍රහ්මවරියවාසනං වුත්තං න මග්ගබ්‍රහ්මවරියවාසං. නෙය්‍යථනීතථවචනං ඉධ අනාගතං. තම්පි ආහරිවා දස්සෙතබ්බං.'යං කිඤ්චි වෙදයිතං සබ්බං තං දුක්ඛන්ති'ආදිකං නොප්පවචනං.'සුඛාපි ඛො වෙදනා අනිච්චා සඬ්ඛතා'තිආදිකං යථාරුතවසෙන ජානිතබ්බං නීතථවචනං අථිති.

‘නෙය්‍යථවචනඤ්ඤවෙව අථො සධායභාසිතං
පරියායභාසිතඤ්ඤවෙව අථො සභාවභාසිතං’,
ඉති පඤ්චස්පහෙදං'ව සාසනෙ ජිනභාසිතං
සල්ලක්ඛෙවාන තං සබ්බං අථං වදෙථ පණ්ඩිතො'ති;

න රහස්සකං කාතබ්බන්ති අථපට්ඨිජන්තවචනං න කාතබ්බං.

ගරුකං පරිණමතීති ගරුභාවෙන පරිපාකං ගච්ඡති දධභාවෙන පාකටො භොතිති අධිප්පායො.

ඉත්තරතායාති අප්පපඤ්ඤාය.

තිථවාසෙනාති

‘උග්ගභො සවනං පුච්ඡා කථනං ධාරණං ඉති,
පඤ්චධම්මවසෙනෙව තිථවාසො පච්චිවතී'ති;

එවංචුත්තතිථවාසෙන.

ස්නෙහසංසෙවා'ති පියපුග්ගලසංසෙවනවසෙන. මන්තිසභායො'ති මන්ති විචාරණපඤ්ඤො සභායො එතස්සාති මන්තිසභායො.

මා හායි අපො තෙ අභික්කමතීති අත්තානුවාදාදිභයෙ උප්පන්නෙ වං එත්තකෙන කාරණෙන මා හායි. කතපුඤ්ඤො කතභීරුත්තාණො ඤාණසම්පත්තොසම්මාපයොගෙ ධීතො න චිරස්සෙව ලොකියලොකුත්තරරපො තෙ අභික්කමති අභික්කමිස්සති පවත්තිස්සති.

අල්ලාපො'ති පයමාමන්තානා'ති කෙච්ච දන්ති. රට්ඨකචචනං ආමන්තනා.

සක්කච්චකාරිනා'ති භික්කරණ-භික්කදෙසන-භික්කවිත්තනානං අඛණ්ඩකාරිනා.

බලිතෙ ධම්මෙන පග්ගහෙනබ්බො'ති සම්මාපට්ඨත්තිතො වා යුත්තචචනතො වා බලිතෙ අත්තෙවාසිකමිහි ධම්මෙන සභාවෙන තං තං කාරණං වවා සීලාදිගුණෙසු පග්ගහෙනබ්බො.

මෙණ්ඩකපඤ්ඤා ගම්භීරගණ්ඨිගුය්භපඤ්ඤා.

අභිවඬ්ඨියා වායමති'ති පරියත්තිපට්ඨත්තිසාසනානං අභිවඬ්ඨිනථාය චතුපච්චයදානාදිනා උපායෙන වායාමං කරොති.

‘හවති සඬ්ඝෙන සමසුඛො දුක්ඛි ධම්මාධිපතිකො’පි ච;
සංවිහාගී යථාථාමං ජීනවක්කාහිවඬ්ඨිකො
සම්මාදිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො අනඤ්ඤසථුකො තථා;
සුරක්ඛො කායකම්මාදි සමග්ගාහිරතො’පි ච
අකුහො න වරො චක්කෙ බුද්ධාදිසරණං ගතො
දස උපාසකගුණා නාගසෙනෙන භාසිතා'ති;

ඉමා තිස්සො ගාථා.

‘පඤ්චමං ලහු සබ්බථ සත්තමං ද්විවතුපීසු,
ජට්ඨං තු ගරුපාදානං සෙසා අනියමා මතා'ති;

ඉමිනා චුත්තලක්ඛණෙන චුත්තා.

ලොකසාධාරණො'ති සත්තලොකෙන සදිසො,

මිලිදවිකා

අප්පත්තමානසානන්ති අප්පත්තඅරහත්තඵලානං;

ඤාණරතනාරම්මණෙනා'ති අරහත්තමගගපද්විධානසබ්බඤ්ඤාන ඤාණො
හගවා සබ්බඤ්ඤා සබ්බදස්සාවී දසබ්බසමන්තාගතො චතුභි වෙසරජ්ජෙහි
සමනනාගතො පහින්තපට්ඨමහිදො ඡළහිඤ්ඤො ව අසාධාරණඤාණො
අට්ඨාරසබ්බද්ධමමසමන්තාගතො, තස්ස අරහත්තමගගඤාණං
දසබ්බදාදිසබ්බගුණදායකං සබ්බඤ්ඤානඤාණං
සබ්බඤ්ඤායාධම්මජානනසමට්ඨති හගවතො ඤාණරතනාරම්මණෙන
සකසකචිත්තුප්පාදෙන.

උබ්බත්තියන්තෙ'ති පකතිපකතිතො විපරියන්තො විනස්සන්තෙ වා.

නිජ්ජහා ජාතා කුතිට්ඨා වං ගණිවරපවරමාසජ්ජාති කුතිට්ඨා මිච්ඡාදිට්ඨිකා
වං හදන්තං ගණිවරපවරං ගණිවරෙහි පරං සෙට්ඨං ආසජ්ජ පවා නිජ්ජහා
නිජ්ජොතා හවෙය්‍යන්ති යොජනා.

මෙණ්ඩකපඤ්ඤෙසු පුජාවඤ්ඤාවඤ්ඤාපඤ්ඤො අට්ඨපමාසහිතො පඨමො.

වාහසතං බො මහාරාජ වීහිනං අඬ්ඬුචුළඤ්ඤව වාහා වීහි සත්තම්මණානි ද්වෙ
ව තුම්බා එකච්ඡරක්ඛණෙ පවත්තවිත්තස්ස එත්තකාවිහිති ලක්ඛං යජියමානා
පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍යන්ති එථ සාදිකදියඬ්ඬවාහසතං ථොකෙන උද්ධං
උපඬ්ඬවාහසතස්ස පතනාලිකෙ තුම්බො'ති අඬ්ඬුත්තරට්ඨකායං චුත්තං.
අඬ්ඬුචුළන්ති වාහස්ස තස්ස අඬ්ඬාධිකා වාහවීහි'තිපි වත්තුං වට්ටතියෙව.

‘කුඩුබො පසතො එකො පථො තෙ චතුරො සියුං

ආළ්භකො චතුරො පථා දොණං වා චතුරාළ්භකං,

මාණිකා චතුරො දොණා බාරිති චතුරාණිකා;

බාරියො වීස වාහො'ථ සියා තුම්බො දසම්මණං

ආළ්භකො නිට්ඨං තුම්බො පථො තු නාළි නාරියං,

වාහො තු සකටො වෙකො දස දොණා තු අම්මණ'න්ති;

අභිධානජ්ජෙපිකායං චුත්තො සකටපපමාණො වාහො'ති විනයට්ඨකායම්පන'
ද්වෙ සකටා වාහා එකො වාහො'ති චුත්තං. වීහිනං වාහසතඤ්ඤව අඬ්ඬුචුළඤ්ඤව
වාහසතස්ස අඬ්ඬුඤ්ඤව චුළං අඬ්ඬුතො ථොකෙන උභං වා හොති.
යථාචුත්තවාහතො අධිකානි වීහිසත්තම්මණානි වීහිනං සත්ත අම්මණානි ද්වෙ ව
තුම්බා හොන්ති'ති යොජනා. වීහිනං සාධිකදියඬ්ඬවාහසතන්ති අධිජ්ජායො.

එකච්ඡරක්කණෙ පවත්තවිත්තස්සා'ති ඉමස්ස ලක්ඛන'ති ඉමිනා සම්බොධා. ලක්ඛන'ති චි ගහණසල්ලක්කණං සම්පදානං චෙතං උපයොගවචනං' දිවාචිහාරං පාවිසි'ති දිවාචිහාරං පාවිසිතිආදියු විය. ලක්ඛසද්දො ව ලක්ඛණවාචකො. චුත්තඤ්ඤානං අභිධානසංචං.

‘කලඨකො ලඤ්ජනං ලක්ඛං අඨකො’හිඤ්ඤාණලක්ඛණං,
විණ්හඤ්ඤාපි තු සොහා තු පරමා සුසමා’ථ වා’ති;

පරික්ඛයං පරියාදානන්ති ඛිණ්ණභාවං ගච්ඡෙය්‍යං. ඉමිනා දසාධිකදිඨ්ඨවාහසතවිහිතො අධිකානිඑකච්ඡරක්කණෙ පවත්තවිත්තානි'ති දස්සෙති.

එවං එකච්ඡරක්කණෙ පවත්තවිත්තස්ස එත්තකවිහිතො අනෙකභාවං දස්සෙවා ඉදානි එකච්ඡරක්කණෙ පවත්තවිත්තස්ස පුග්ගලවිසෙසවසෙන විසෙසභාවං දස්සෙතුං තත්ත්වම'තිආදිමාහ.

තථ

තත්ත්ව සත්තවිධෙසු සත්තෙසු.

ඉමෙ සත්තවිධා විත්තා පවත්තන්ති ඉමානි සත්තවිධානි විත්තානි පවත්තන්ති.

අභාවිතකායා'ති පඤ්චපාදානක්ඛධකායෙසු අනිච්චාදිවසෙන අභාවිතකායා.

අභාවිතසීලා'ති අභාවිතලොකුත්තරසීලා.

තීසු යානෙසු'ති සක්කායදිට්ඨි-විචිකිච්ඡා-සීලබ්බතපරාමාස සමුග්ගාටිතට්ඨානවසෙන තීසු යානෙසු. උපරිභූමියු'ති සකදාගාමිආදීනං පඤ්චක්ඛධසඨ්ඨාන උපරිභූමියු?

පඤ්චසු යානෙසු'ති හෙට්ඨා චුත්තෙසු තීසු යානෙසු රාගදොසනත්තට්ඨානද්වයං පක්ඛිපිවා පඤ්ච යානානි වෙදිතබ්බානි.

දසසු යානෙසු'ති හෙට්ඨා පඤ්චට්ඨානානි වෙච ගහිතග්ගහණනායෙන සක්කායදිට්ඨි-විචිකිච්ඡා-සීලබ්බතපරාමාස-ලොභ-වායාපාද-සඨ්ඨාන-ප-ඤ්චොරමිභාගයසඤ්ඤාපනසමුග්ගාටිතද්ධානවසෙන පඤ්චාද්ධමිභාගිය

මිලිදවිකා

සංයෝජන සමුග්‍රසාටිතට්ඨානවසෙනෙව. අපරාති පඤ්චා'ති දස යානාති විපස්සනාය ආරම්මණභූතා පඤ්චුපාදානක්ඛධා යෙවති ගහෙනබ්බං.

නාරාවස්සා'ති උසුඅග්ගපචෙසිත-අයොමය නාරාවස්ස

දළ්භං වාපසමාරුළ්භස්සා'ති දළ්භවාපධනුමිහි ආරොපිතස්ස.

තථා'ති භගවතො උභුකපරිවත්තනෙ. උත්තරිකාරණ'න්ති යමකපාටිභාරියතො උත්තරියං චුත්තං.

තම්පි මහාරාජ පාටිහිරන්ති තමභගවතො අග්ගික්ඛධ-උදකධාරා-පචත්තන-සඬ්ඛාත-යමකපාටිහිරං අත්තනො පරෙසං රාගාදිපච්චනීකහරණතො පාටිහිරං.

ආවජ්ජනවිකළමත්තකෙනා'ති භගවතා අනුජ්ජාදිතවසෙන මනොද්චාරාවජ්ජනස්ස භීතවසෙන

සබ්බඤ්ඤපඤ්ඤො දුතියො.

ජකොට්ඨාසෙ කතෙ කජ්ජෙ'ති චතුසට්ඨිඅන්තරකජ්ජපමාණෙ විචට්ටට්ඨායිකජ්ජෙ ජකොට්ඨාසෙ කතෙ.

අතික්කන්තෙ පයමකොට්ඨාසෙ කිඤ්චි සාධිකදසන්තරකජ්ජපමාණෙ විචට්ටට්ඨායිකජ්ජස්ස පයමකොට්ඨාසෙ අතික්කන්තෙ දෙවදත්තො සඬ්ඝං හිදි දෙවදත්තපබ්බජ්ජාපඤ්ඤො තතියො

යමනියමෙ'ති

‘යං දෙහසාධනාපෙක්ඛං නිච්චං කම්මමයං යමො,
ආගන්තං සාධනං කම්මං අනිච්චං නියමො භවෙ;

අහිංසාසච්චමාධෙය්‍යං බ්‍රහ්මචාර පරිග්ගහො,
නිච්චං සරීරසොචෙය්‍යං යමො නාමාති වුච්චරෙ;

සන්තොස-මොන-සජ්ඣායා කිච්ඡාකභාරො ච භාවනා,
සයම්පාක-චනෙ වාසා-නියමා-නිච්චසාධ්‍යතා’;

එවං චුත්තෙ යමකම්මෙ ච නියමකම්මෙ ච.

මිලිදවිකා

යං තථාගතො...පෙ.... එවමධිජ්ජායො අථී යං යෙන ගුණෙන හෙතු
භුතෙන...පෙ....එවං අධිජ්ජයො හොති තං බුද්ධානං ගුණං අභුතං අථීති
යොජනා.

පරක්කමො දක්ඛාපිතො'ති පාරමිපුරුණෙ පරක්කමො වායාමො
දක්ඛාපිතො පෙක්ඛාපිතො.

භියොයා ඔභාසිතා'ති ජිනානං පාරමි ව නයා භියොයා අතිසයෙන ඔභාසිතා.

භිදි තිථියානං වාදගණ්ඨිත්ති වං තිථියානං මිච්ඡාවාදගණ්ඨිං පභිදි.

භින්නා පරජ්ජවාදකුම්භා'ති පරජ්ජවාදා තයා භින්නා.

ගම්භීරො උත්තානිකතො'ති අතිවිය ගම්භීරො පඤ්ඤො තයා
උත්තානිකතො.

සම්මාලද්ධං ජිනපුත්තානං නිබ්බාහනන්ති පරමිච්ඡාවාදහරණෙ
උපායසඬ්ඛාතං නිබ්බාහනමුඛං ජිනපුත්තානං ජිනපුත්තෙහි සුට්ඨු ලද්ධං.

එවමෙතන්ති සබ්බං හෙට්ඨාවුත්තවචනං තයා වුත්තං යථා හොති තං,
සබ්බං වචනං එවං සභාවතො හොතීති අජ්ඣාභාරයොජනා;

ගණීවරපවරා'ති ආලපනමෙතං ගණිනං ගණපරිසානං වරපරම,
අතිසෙට්ඨ යථා තයා වුත්තං මයං තථා සම්පට්ඨමා'ති;

පථවිකම්පනහෙතුපඤ්ඤො වතුථො.

නථඤ්ඤං චෙථාති එතෙසු සච්චෙසු විජ්ජමානං සච්චතො අඤ්ඤං කාරණං
පට්ඨෙධස්ස ව නථී.

සීහරථොනා'ති සෙට්ඨරථොන මඤ්චරථොන. සීහසද්දො වා උසහසද්දො වා
අඤ්ඤසද්දෙන පයුත්තො සෙට්ඨවාචකො හොතීති.

සිවිරාජදිබ්බවක්ඛුපඤ්ඤො පඤ්චමො.

කලලං ඔසරතීති ඉදං මාතුයා පිට්ඨිකණ්ටකනාහිනං මජ්ඣානිකානුකූල
ගබ්භපතිට්ඨානාරහට්ඨානෙ සන්නිවිතං පටිකලලසදිසං මදරත්තලොහිතං සධාය
වුත්තං, න කලලරූපං.

මුඛපානෙනපි ද්වයසන්නිපාතො භවතීති මුඛපානෙනපි සහ මාතා ච උතුරී ගබ්භො පච්චුපට්ඨිතො'ති ද්වයසන්නිපාතො භවති.

පුරිමෙන තථ කාරණං චක්ඛාමිති පුරිමෙන සාමවච්ඡනා තෙසං ද්වින්නං තිණ්ණං සන්නිපාතානං අත්තොගධභාවෙ කාරණං යුත්තිවචනං කට්ඨස්සාමි.

තෙ සබ්බෙ'ති යෙ කෙච්ඡි සත්තා මාතුගබ්භං ඔක්කන්තා තෙ සබ්බෙ සත්තා යෙ චනරුක්ඛාදයො'ති යොජනා.

යො කොච්ඡි ගධබ්බො'ති යො කොච්ඡි අත්තනො කම්මෙන තථ තථ උපගන්නබ්බසත්තො.

ගබ්භාවක්කන්තිපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

සද්ධම්මො'ති පටිසම්භිදාප්පත්තබ්බිණාසවසන්තකාධිගමසද්ධම්මො සුද්ධතය-පටිච්ඡත්තවසෙන පටිච්චෙධසද්ධම්මො වා.

තං බයං පරිදීපයන්තො'ති තෙන වචනෙන පුබ්බපඤ්චවස්සසතප්ප-මාණුට්ඨානාරහ-සද්ධම්මක්ඛයං පරිදීපයන්තො.

සෙසකං පරිච්ඡිදීති සෙසකං පච්ඡිමපඤ්චවස්සසතං සද්ධම්මතිට්ඨනක්ඛණං පරිච්ඡිදී. තං දීපනාකාරං පරිච්ඡදනාකාරඤ්ච දස්සෙන්නො වස්සසතං සහස්සන්තිආදිමාහ.

නට්ඨායිකො'ති නට්ඨධනො.

වස්සසතප්පමාණුපඤ්ඤා සත්තමො.

තත්ත්ව යෙ තෙ සත්තෙ කම්මං විබාධති තෙ ඉමෙ සත්තා කාරණං පටිබාහන්ති, තෙසං තං වචන මිච්ඡා'ති පොථකෙසු ලිඛිතං තං දුජ්ජානං. තස්මා යෙ සත්තෙ කම්මං විබාධති, තෙ සත්තා කම්මවිපාකජා, දුක්ඛ වෙදනා වෙදයන්තීති යෙ පන සත්තා කාරණං පටිබාහන්ති තෙසං තං වචනං මිච්ඡා'ති පාඨෙන භවිතබ්බං. එවඤ්ඤි සති පුබ්බාපරං සමෙති.

තත්ත්ව යෙ තෙ නවවිධා'ති තත්ත්ව දසවිධෙසු කුප්පවාතෙසු යෙ තෙ නවවිධා කුප්පවාතා.

මිලිදවිකා

න තෙ අතීතෙ උප්පජ්ජන්ති තෙ වාතා අතීතෙ භවෙ කම්මබලෙන න උප්පජ්ජන්ති. සෙස පද්දවයෙ'පි එසෙව නයො.

තෙහි තෙහි කොපෙහි'ති තෙහි තෙහි සිතාදිකොපප්පකාරෙහි.

සකං සකං වෙදනන්ති අත්තනො අත්තනො ඵලභූතං වෙදනං.

විසමපරිභාරජා'ති චතුන්තං ඉරියාපථානං විසදිසභරණතො ජාතා වෙදනා.

ඔපක්කමිකෙනා'ති දණ්ඩප්පහාරදිවසෙන පරුපක්කමෙන.

කම්මවිපාකජා'ති කම්මවිපාකභූතපඤ්චක්ඛධතො ජාතා.

බහුතරං අවසෙසන්ති කම්මවිපාකජවෙදනාතො අවසෙසං වෙදයිතං බහුතරං.

න සම්භවතීති න සම්පජ්ජති.

බීජදුට්ඨතා'ති ඛේත්තතො අඤ්ඤකාරණදුට්ඨතා.

කම්මවිපකතො වා'ති එථ

‘වෙමාතුභාතිකං පුබ්බෙ ධනහෙතු හනිං අහං
තෙන කම්මවිපාකෙන දෙවදත්තො සිලං බීජි;
අඬුගුට්ඨං පිංසයි පාදෙ මම පාසාණසක්ඛරා'ති;

අයං ගාථා වත්තබ්බා තථ ධනහෙතු'ති දාසිදාසසඬුබ්බාත-ජඬුගමධන-හෙතු.
ධනඤ්ඤි ථාවරජඬුගම-සංහාරිම-අඬුගසම-අනුගාමීධනවසෙන පඤ්චවිධං.

කිරියතො වා'ති දෙවදත්තස්ස උපක්කමකිරියතො වා.

භොජනං විසමං පරිණමතීති කුච්ඡිගතභොජනං විසමං පරිපක්කභාවං ගව්ජති.

තාය ව පන වෙදනායා'ති ඉදං කත්තමෙ කරණවචනං.

නිකායවරක්ෂකයෙකු'නි එම ලක්ෂණයන්හි සඳ්චානන'නි එතෙත එම වා පුක්ඛපාපානි පණ්ඩිතජනානි ලක්ෂකො'නි නිකායවරො ව සො ලක්ෂකො වානි විග්ගහො.

සබ්බාකුසලජ්ඣාපනපඤ්ඤා අට්ඨමො.

ඉමස්මිං පඤ්ඤා ථෙරස්ස එකංසිකං බ්‍යාකරණං න හොති. තස්මා විචාරෙවා යං යුත්තරං තං ගහෙතබ්බං. තත්‍රායං විචාරණාකාරො. මග්ගවජ්ඣා හි කිලෙසා අනුපාදින්නකභූතා යෙ නෙව අතීතා අනාගතා න පවිච්ඡින්නා. උපාදින්නකනිරොධකථා ව අනාගතභවං සධාය කථිතා භගවතො උප්පන්නා වෙදනා ඉමස්මිං පවිච්ඡින්නභවෙයෙව හොති. අපරාපරවෙදනියකම්මඤ්ච බුද්ධපච්චෙකබුද්ධෙහි'පි න සක්කා නිවාරෙතුං. තස්මා ථෙරස්ස කම්මවිපාකතො වා එසා වෙදනා නිබ්බත්තා'නි වාදො යුත්තතරො'නි ගහෙතබ්බං. යදි එවං කස්මා ථෙරො අනෙකවිහිතං කපෙසී?ති. රාජා මිලිදො ඤාණභෙදං ගවෙසන්නො විචිත්‍රපටිහානං සොතුකාමො හොති. තස්ස අජ්ඣාසයවසෙන අනෙකවිහිතං කපෙසී'ති පරිහාරො චත්තබ්බො අඤ්ඤෙසු ඊදිසෙසු යානෙසු යුත්තියෙව ගවෙසිතබ්බො, න එකවිත්තිනා භවිතබ්බන්ති.

කතස්ස පතිවයො'නි චතුසු සච්චෙසු කතසොළසකිච්චස්ස පතිවයො පුන චඩ්ඪනං නථි.

නිබ්බාහිතබ්බො'නි නිබ්බෙයෙතබ්බො කපෙතබ්බො. පටිසල්ලානන්ති කායිකචෙතසිකපටිසල්ලානකිරියා. අථතො පන පටිසල්ලානට්ඨානෙ ලහිතබ්බා සමාධිසතිසම්පජ්ඣාදියො කුසලා ධම්මා පටිසල්ලානං නාම.

රක්ඛන්ති සම්පරාධිකඅපායාදිදුක්ඛතො රක්ඛන්ති.

පටිසල්ලානපඤ්ඤා නවමො.

තං ඉද්ධිබලන්ති තෙන ඉද්ධිබලෙන ලහිතබ්බකප්පකප්පාවස්සට්ඨානං.

අන්තමසො අව්ඡරාසඤ්ඤාතමත්තමපිති සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන අව්ඡරාසඤ්ඤාතමත්තමපි කාලං පඤ්චක්ඛධසඤ්ඤාතභවස්ස පවත්තනං න වණ්ණෙමි, අප්පවත්තනනිබ්බානමෙව වණ්ණෙමිති අධිප්පායො.

ඉද්ධිබලකිත්තනපඤ්ඤා දසමො.

දසපඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතඅට්ඨමචග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

අභිඤ්ඤායාහං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමිති පඤ්චක්ඛධා, ද්වාදසායනනානි, අට්ඨාරස ධාතුයො, චත්තාරි සච්චානි, බාවිසතිද්වයානි, නව හෙතු, චත්තාරො ආහාරා, සත්තවස්සා, සත්ත වෙදනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත වෙනනා, සත්ත විත්තානීතිආදිනා අභිවිසෙසෙන සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණෙන ජානිවා ධම්මං දෙසෙමි.

අඤ්ඤං උත්තරිං...පෙ....සතත්ති බුද්දානුබුද්දකතො අඤ්ඤං උත්තරිං චතුපාරාජික - තෙරස සඬ්ඝාදියෙස - තිංසනිස්සග්ගිය - ද්වානවුති - පාවිත්තිය - චතුපට්ඨෙසනීය - සත්තාධිකරණ - සික්ඛාපද - සඬ්ඛාතදියඬ්ඬි - සික්ඛාපදසතං.

තෙහිපි න එකජ්ඣකතා'ති අත්තනො විත්තනිට්ඨා එකත්තභාවෙන න කතා.

ධම්මසණ්ඨිතපරියායෙනාති යඤ්ච තං ආපත්තිං ආපන්නො තඤ්ච යථාධම්මො කාරෙතබ්බො'ති චුත්තධම්මසණ්ඨිතපරියායෙන.

බුද්දානුබුද්දකසමුහනනපඤ්ඤො පඨමො.

අනිච්චම්පන රූපන්ති විහජ්ජබ්‍යාකරණියො පඤ්ඤො'ති අනිච්චං නාමරූපං, කිං. රූපමෙවා?ති පුට්ඨො අනිච්චං නාමරූපමිති අනිච්චා වෙදනා පී'තිආදිනා නයෙන විහජ්ජා බ්‍යාකාතබ්බො විහජ්ජබ්‍යාකරණියො නාමා'ති අථො. කිත්තූ බො චක්ඛුනා සබ්බං විජානාතීති පුග්ගලො සබ්බං චක්ඛුනා කිං විජානාතීති ඉමස්මිං පඤ්ඤෙ කෙනාපි පුට්ඨො'කතමෙන චක්ඛුනා සමත්තචක්ඛුනා උදාහු මංසචක්ඛුනා'ති චුත්තෙ'ආමා'ති චත්තබ්බො'ති අයං පඤ්ඤො පටිපුච්ඡාබ්‍යාකරණියො පඤ්ඤො නාමාති යොජනා.

මාලුඬ්ඬිකාපුත්තපඤ්ඤො දුතියො.

සමුහතො භයහෙතු අරහතො'ති භයහෙතු අරහතො අරහත්තෙන සමුහතො.

උත්තතාවනතා'ති සුබ්බෙ උත්තතිඨානවසෙන උත්තතා දුක්ඛෙ මඬ්ඤ්ඤවසෙන ඕනතා

කුට්ඨුරිසෙ'ති පාකට්ඨුරිසෙ.

ආහච්චපදන්ති භගවතො සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණෙන විසෙසෙවා චුත්තච්චනං.

සබ්බතසපඤ්ඤා තතියො.

තෙන තෙසං පවත්තෙනා'ති තෙසං පරිත්තානං තෙජවත්තානං තෙන පවත්තෙන.

විසං වික්ඛස්සන්තො'ති විසං විනාසයමානො.

උද්ධමධො ආවයමානො'ති සරිරස්ස උද්ධං සුඛං වඩ්ඪයමානො.

වොරානං උක්ඛිත්තලගුළන්ති පොථකෙසු ලිඛිතං වෙරිවොරානං උක්ඛිත්තලගුළමිපිති පායෙන භවිතඛිඛං. වෙරිවොරෙහි උක්ඛිත්තමුග්ගරං න සම්භවතීති අපො.

ආහාරථං වා ඵරතී'ති ආහාරකිච්චං සම්පාදෙති.

සුචිකායා'ති උද්ධ-වමනාබාධෙන.

දුරුපවාරෙනා'ති දුට්ඨපයුත්තෙන කාරණෙන.

සත්තානං රක්ඛනං මහාරාජා පරිත්තන්ති මහාරාජ, පරිත්තං නාම සත්තානං රක්ඛන්තානං සත්තානං අනුරක්ඛනං භොතීති යොජනා.

අත්තනා කතෙන ආරක්ඛං ජනාතී'ති කම්මාවරණාදිතො පාපපුග්ගලො අත්තනා කතෙන දොසෙන පරිත්තස්ස රක්ඛනභාවං ජහති විනාසෙති.

පරිත්තානුරක්ඛනපඤ්ඤා චතුපො.

බුද්ධබලතො ච මාරබලං බලවතරං න භොතී'ති යොජනා.

පඤ්චසාලගාපඤ්ඤා පඤ්චමො.

තත්ත අථන්තරං අථි'ති තථ තෙසු ද්විසු වචනෙසු. අථහෙදො අථවිසෙසො අථි.'

අත්තරං මජ්ඣවථඤ්ච බණ්ණාකාසො'පි හෙතුසු ව්‍යවධානෙ විනා වෙථ හෙදෙ ඡිද්දෙ මනසාපි'ති අභිධානසංථෙ වුත්තං.

මිලිදවිකා

සඤ්ඤාවිමොක්ඛොති සඤ්ඤාය භාවෙන ආපත්තිභාවතො විමොක්ඛො සඤ්ඤාවිමොක්ඛො. සචිත්තකාපත්තීති අපො.

නො සඤ්ඤාවිමොක්ඛොති සඤ්ඤායාභාවෙන ආපත්තිභාවතො නො විමොක්ඛො, නසඤ්ඤාවිමොක්ඛො, අචිත්තකාපත්තීති අපො.

පාපාජානපඤ්ඤො ඡට්ඨො.

එතස්මිඤ්ච මහාරාජ පඤ්ඤෙ'ති එතස්මිං තයා පුච්ඡිතපඤ්ඤෙ.

එකො අපො සාවසෙසො'ති'තථාගතස්ස ඛො ආනදඵ්චං හොතී'තිආදිවචනස්ස එකො අපො නරාමිසපරිහරණසංඛ්ඛාතඅපේන අවසෙසෙන සාවසෙසො.

ගණපරිහරණපඤ්ඤො සත්තමො.

කතෙන ආදානෙන වාති කතෙන දොසෙන වා.

අහෙජ්ජපරිසපඤ්ඤො අට්ඨමො.

අට්ඨපඤ්ඤවත්තො දුතියවග්ගො.

සෙට්ඨො යමො'ති

‘යං දෙහසාධනාපෙක්ඛං නිව්චකම්මමයං යමො
ආගන්තුකසාධනං කම්මමනිව්චංනියමොහවෙ’;

අභිංසා සච්චමාධෙය්‍යං බ්‍රහ්මචාරි අපරිග්ගහො
නිව්චං සරීරෙ සාධ්‍යත්තා යමො නාමාති වුච්චරෙ'ති;

ඵචං වුත්තො සෙට්ඨො යමො.

අග්ගො නියමො'ති

සන්තොස මොන-සජ්ඣායා කිච්ඡාපරො ච භාවනා,
සයම්පාකචනවාසා නියමාති ච සාධයතො'ති;

ඵචං වුත්තො අග්ගො නියමො.

තථ අභිංසා'ති ඉමිනා කරුණා වුත්තා. සච්චන්ති
වචිසච්චඤාණසච්චපරමථසච්චාති. ආධෙය්‍යන්ති ආධෙය්‍යවචනතා බ්‍රහ්මචාරීති
මෙටුනවිරති. අපරිග්ගහොති මම ඉදන්ති පරිග්ගහිතතණ්භාරහිතභාවො වුත්තො
සන්තොසමොනසජ්ඣායා'ති ද්වාදසවිධසන්තොසා පාපජපවාහා න බුද්ධවචන
සජ්ඣායා. කිච්ඡාපරොති ඉමිනා ධුතඨගපරිහරණං භාවනා'ති පරිකම්ම
භාවනාදයො තිස්සො භාවනා. සයම්පාකවනෙ වාසා'ති එථ ඉමස්මිං
සයම්පාකවනෙ බුද්ධසාසනෙ සයම්පාකවිරති ගහෙතඛ්ඛා. ආදිආකාරොනවාති.

වාරො'ති සෙඛිය වග්ගානුරූපෙනගාමවිහාරෙසු වාරො.

විහාරො'ති සමණසාරුජ්ජෙරියාපථවිහාරො චෙව දිඛ්ඛබ්‍රහ්මඅරියවසෙන
තිවිධධම්මවිහාරො ච.

සයංමො'ති ඉද්‍රියසංයමො.

සංවරො'ති පාතිමොක්ඛසංවරො.

ඛන්ති'ති අධිවාසනඛන්ති ඤාණඛන්ති.

සික්ඛාපදානං උද්දෙසො'ති සික්ඛාපදානං පාළි.

උග්ගහපරිපුච්ඡා'ති සික්ඛාපදානං අට්ඨකථා උග්ගහණං

කාසාවධාරණං භණ්ඩුභාවො'ති ඉමිනා ද්විලිඬගසරූපං දස්සෙති

භණ්ඩුභාවො ද්වඬගුලකෙසොවා නවමුණ්ඛො වා'ති අධිජපායො භවති හි.

‘‘යමො ච නියමො චෙව වාරො චවිහාරො තථා,
සංයමො සංවරො චෙව ඛන්ති ච සොරච්චම්පි ච;

එකන්තවරියා චෙව එකන්තාහිරතා'පි ච,
පටිසල්ලානසෙවනං හිරිඔතජ්ජමෙව ච;

අජ්ජමාදො ච වීරියං උද්දෙසපරිපුච්ඡා තථා,
සිලාදාහිරති චෙව නිරාලයසභාවතො;

සික්ඛාපදාහිපුරණමිති විසජ්ජහෙදෙන,
සමණකරුණා ධම්මා නාගසෙනෙන දෙසිතා;

මිලිදව්කා

කාසාවධාරණඤ්චෙව භණ්ඩුභාවො තථා ඉති,
දූචෙ සමණලිඬිගා'ව නාගසෙනෙනදෙසිතා'ති;

සාමඤ්ඤං උපගතො'ති වීසතිධම්මද්විලිඬිගෙහි සදිසභාවඬිගතො.

සො සාමඤ්ඤන්ති සො සමණභාවො. අග්ගපරිසන්ති හික්ඛුපරිසසඬිබාතං
අග්ගපරිසං.

සො මෙ ආගමො'ති වීසතිධම්මද්විලිඬිගානං මය්හං සත්තානෙ සො ආගමො
නථි.

පුට්ඨජනපඤ්ඤො පයමො.

යෙ තෙ භබ්බා'ති යෙ තෙ සත්තා භවායා යුත්තා

මුඛලොභිතපග්ගරණපඤ්ඤො දුතියො.

තප්පට්ඨාගන්ති තෙන වථගුය්හෙන සදිසං.

අනුසාසනියං අනුවාසෙතිති උපරිභාගෙ පස්සාවමග්ගෙ වරීකම්මංචුත්තං
ආයුබ්බෙදෙ

‘වමනං රෙවනං නසායං නිරුහ අනුවාසනං
ඤ්ඤායං පඤ්චවිධං කම්මං විධානං තස්ස වුව්වතෙ'ති;

නිරුහඅනුවාසනවසෙන හි දුවිධං වරීකම්මං.

තථ නිරුහවරීකම්මං අධොභාගෙ වච්චමග්ගෙ කාතබ්බං.
අනුවාසනවරීකම්මං උපරිභාගෙ පස්සාවමග්ගෙ කාතබ්බං. වරීකම්මං
උත්තරවරීකම්මම්පි ඉදං නාමද්වයං තෙසංයෙව නාමන්ති. තස්ස ටීකා?

‘සම්බාධස්සෙව සාමන්තා තථ කම්මං දුවඬිගුලං,
චාරිතං වරීකම්මම්පි සම්බාධෙයෙව සත්ථුනා'’;

වරීකම්මන්ති තෙලභෙසජ්ජානං විජ්ඣනවසෙනකත්තබ්බං වරීකම්මන්ති
විනයටීකා.

ගුය්හජ්ජකාසනපඤ්ඤො තතියො.

අසාරම්භෙනාති නිද්දොසෙන.

චතුසච්චාභිසමයෝ'ති චතුත්තං අරියසච්චානං ඤාණෙන අභිසමයො.

පුරිසත්තනන්ති පුරිසත්තං, සොයෙව වා පායො.

අඤ්ඤං කයිරමානං අඤ්ඤෙන සම්භවතීති අඤ්ඤං ලොකුත්තරඵලං ආරබ්භ විපස්සනා කම්මං තෙන කයිරමානං අඤ්ඤෙන ලොකියඵලෙන සම්භවති, ලොකියඵලං දෙතීති අධිප්පායො. සභාවම්පී'ති සභාවෙන වචනෙන.

යො අක්කොසන්තො'ති යො පරං අක්කොසන්තො.

කිරියායෙව කතා'ති දොසචන්තස්ස පුග්ගලස්ස කිරියායෙව කරණෙනයෙව මොඝපුරිසචචනකතා'ති.

සවණෙන...පෙ.... ජිගුච්ඡතීති හගවතො හගචන්තස්ස සවණෙන සාසනසවණෙන.

ඔත්තප්පතී'ති ජිගුච්ඡති.

භියොයාදස්සනෙනාති හගවතො දස්සනෙන ඔත්තප්පති ජිගුච්ඡති.

මොඝපුරිසචචනපඤ්ඤා චතුථො.

“අවෙනනං බ්‍රාහ්මණ අස්සුණන්තං
ජානං අජානන්තම්මං පලාසං,
ආරද්ධවීරියො ධුවමජ්ජමත්තො
සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡසි කිස්සහෙතු”ති;

ඉදං චතුක්කනිපාත්ඤාගතං පලාසජාතකං සධාය වුත්තං.

ඉති ඵදන රුක්ඛේ'පි තාවදේ'ති මිලිදෙ ආගතං. ජාතකෙ පන

“ඉති ඵදනරුක්ඛේ'පි දෙවතා අජ්ඣභාසන,
මය්හම්පි වචනං අථ භාරද්වාජ සුණොහි මෙ”ති;

ආගතං ඉදඤ්ච තෙරසනිපාතෙ ආගතං ඵදනජාතකං සධාය වුත්තං.

රුක්ඛාවෙනනපඤ්ඤා පඤ්චමො.

නවන්තං මහාරාජ අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිනන්ති
අට්ඨරූපාවචරසමාපත්තිඵකනිරොධසමාපත්තිවසෙන නවන්තං
අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිනං. නිබ්බානසුත්තකථායම්පන
ඵලසමාපත්තිසමත්තාය පරිනිබ්බානසමත්තාය තෙසං ද්විත්තං දායකානං
අනුස්සරණෙ සමත්තායාති තිහි කාරණෙහිද්වෙ පිණ්ඩපාතා සමඵලා වුත්තා.

ද්විපිණ්ඩපාතසමඵලපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

පුජෙථ නං පුජනීයස්ස ධාතුං ඵලං කිර හො සග්ගමිතො ගමිස්සථාති
ඉදංඅනෙකවණ්ණවිමානෙ වුත්තං.

බුද්ධපුජාපඤ්ඤා සත්තමො.

අනිමිත්තකතසදිසා'ති අසල්ලක්ඛනකතසදිසා.

අපාසනපපටිකපඤ්ඤා අට්ඨමො.

බිණාසවපඤ්ඤා නවමො.

උබ්බිලාවිතපඤ්ඤා දසමො.

මාමකො'ති මම සන්තකො මම සාවකො.

කාරණා'ති පිළනා.

සන්තතිවිකොපනන්ති නාමරූපසන්තතිවිනාසනං ධම්මො හි
මහාරාජඅහිංසාලක්ඛණො'ති සකලො හි සභාවච්චනධම්මො
අහිංසාවච්චනලක්ඛණො. උද්ධතං මහාරාජ චිත්තං නිග්ගහෙනබ්බන්ති
යොගාවචරෙහි උද්ධතං චිත්තං පස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣ්ඣගෙහි
නිග්ගහෙනබ්බං පග්ගහෙනබ්බන්ති පග්ගහදණ්ඩසදිසෙහි
ධම්මවිචයවීරියපීතිසම්බොජ්ඣ්ඣගෙහි පග්ගහෙනබ්බං. සති පන සබ්බථ
ලීනුද්ධවිචෙසුඉච්ඡිතබ්බා? “සතිං බවාහං හික්ඛවෙසබ්බපීකං වදාමී”ති
ච්චනතො.

සයඬ්ඤාතෙනසොසාතීයතීති සො චොරො අත්තනා කතෙන
දුච්චරිතකම්මෙනකත්තුහුතෙන පරිසාතීයති.

මිලිදව්කා

අපි ව ධම්මානුසරී අනුසාසියතීති එකංසෙන භගවතො අනුසිට්ඨි පණ්ඩිතජනෙ අපරාධිකමනුස්සෙ අනුසාසයති ධම්මෙන අනුවදාපෙති.’ නිග්ගහෙ නිග්ගහාරහන්තිවචනතො වදනො භගවතො දොසො නලීති අධිප්පායො’නිග්ගහෙ නිග්ගහාරහන්ති’ ඉදඤ්ච ධම්මෙන නිගහනං සධාය චුත්තං, න පිළනකම්මං සධාය චුත්තන්ති ඉදං ථෙරෙන වත්තබ්බං කස්මා නචුත්තන්ති ථෙ රඤ්ඤො රුටියා අනනුකූලත්තා. ථෙරො හි යථා රාජා කඩ්ඛං විනයිවා ධම්මසභාවං ජානාති තථා පඤ්භං බ්‍යාකරොතීති. භගවතා සඬ්ඛෙපවිථාරදෙසිතනයෙන තථා තථා හි පඤ්භං පකාසෙති. එස යථා යථාස්ස සද්ධම්මතෙජවිහතවිලයනබණෙන මිලිදරාජහදයෙ විමති පයාතීති.

නිග්ගහපඤ්ඤො එකාදසමො.

පණාමෙසීති පබ්බාපෙසි.

අප්පතිවත්තිතො’ති අප්පහීණො.

නිච්ඡුහතීති නීහරති.

ඵලං උස්සාදෙතී’ති ඵලට්ඨානෙ රාසිං කරොති.

පරිලියතී’ති පටිලියතුං අරහති

පණාමීයතී’ති පණාමතුං වා පබ්බාපෙතුං වා අරහති.

පණාමනපඤ්ඤො ද්වාදසමො.

ද්වාදසපඤ්ඤවන්තතතියවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

කම්මාධිග්ගහිතස්සාති අභිභවනීයමානස්ස.

මොග්ගල්ලාන නිබ්බානපඤ්ඤො පඨමො.

අථරසො’ති ඵලං කථීතං.

ධම්මරසො’ති හෙතු.

විමුත්තිරසො’ති නිබ්බානං.

අඤ්ඤං ආරාධෙතීති සමත්තකාරී පරිපුණ්ණකාරී අඤ්ඤං අරහත්තඵලං ආරාධෙති, අත්තනො සන්තානෙන නිජ්ජාදෙති.

සවරපුරං අනුගත'න්ති මනුස්සජානපදපුරං අනුප්පත්තං.

පාතිමොක්ඛපිහිතපඤ්ඤො දුතියො.

උච්ඡිජ්ජති'ති යං යෙන කාරණෙන භික්ඛුභාවො උච්ඡිජ්ජති.

උභතො පක්ඛෙ'ති මාතූපිතූපක්ඛසඬාතෙ උභතොපක්ඛෙ.

මනුස්සත්තරෙණා'ති මනුස්සසාන්තෙන. ඡන්තඤ්ඤි නානත්තං අතිවිය නානත්තං භොති. චුත්තඤ්ඤෙනං වෙදසංථෙ-

“වාජී වා මරණලොභානං කට්ඨපාසාණවාසසං,
නාරිපුරිසගොයානං අත්තරං බහුතත්තරන්ති”;

මුසාවාදතරපඤ්ඤො තතියො.

නිමෙසත්තරම්පති චක්ඛුනිම්මිසනක්ඛණමපි.

වාණිජො හජිනාගො ච සාකට්ඨකො නියාමකො
භිසක්කො උත්තරසෙතූ භික්ඛු වෙච බොධිසත්තො,
උත්තරසෙතූ පටිපන්නකො පුග්ගලො;
එතෙ අනාගතං අට්ඨ ජනා විලොකියා;
වික්කයානාගතමග්ගො තිථං තීරමායුජීරං
අනාගතං කුලමිපි ච අට්ඨට්ඨානා විලොකියා'ති;

කුලවිලොකනපඤ්ඤො චතුථො.

යථාධම්මො කාරෙතඛිබ්බොතිආපත්තිධම්මො විනයෙ තිට්ඨති. යථා තිට්ඨති,
තථා සො භික්ඛු සඬ්ඝෙන කාරෙතඛිබ්බො, තථා බොධෙතඛිබ්බො.

අත්තනිපාතනපඤ්ඤො පඤ්චමො.

නෙතෙ මහාරාජ ගුණා පුග්ගලස්සාති පුග්ගලස්ස එතෙ ගුණා
එකාදසාදිසඬා න භොන්ති. මෙත්තා භාවනාය ඵච එතෙ ගුණා. මෙත්තාවිහාරී
පුග්ගලස්ස සංවිජ්ජන්තීති අධිජ්ජායො.

යස්සාති යස්ස ගුණස්ස හෙනු.

අන්තර්ධානමූලන්තිති පකතිසරීරස්ස අන්තර්ධාන-
දිබ්බහෙසජ්ජරුක්ඛමූලං.

අන්තර්ධානස්සා'ති අන්තර්ධානකරණස්ස.

යන්ති යෙන ගුණෙන.

මෙත්තං සමාපන්නො'ති අප්පණාප්පත්තං මෙත්තං සමාපන්නො.

මෙත්තාභාවනා භිත්තාමපි අභිත්තාමපිති භිත්තරභිත්තාමපි සත්තෙසු
ඵරණකමෙත්තාභාවනා සබ්බකුසලගුණාවහා සබ්බනිරවජ්ජගුණානිසංසා'ව
හොති.

සබ්බෙසන්ති සබ්බෙසු විඤ්ඤාණබද්ධෙසු සත්තෙසු මහානිසංසා
මෙත්තාභාවනා සමඵරණවසෙන පණ්ඩිතෙහි සංවිහජ්ජති.

සුවණ්ණසාමමෙත්තාවිහාරපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

නට්ඨායිකො'ති නට්ඨධනො.

යදා දෙවදත්තො සිගාලො අහොසි ඛත්තියධම්මො, සො යාවතා ජම්බුදීපෙ
පදෙසරාජානො තෙ සබ්බෙ අනුයුත්තෙ අකාසි. තදා බොධිසත්තො විදුරො නාම
පණ්ඩිතො අහොසිති ඉදං දුක්ඛපාතෙ සබ්බදායජාතකං සධාය වුත්තං.

යථා පණ්ඩිතන්ති යථා ඉච්ඡිතං, යථා යජිතං වා.

බොධිසත්තාධිකසමපඤ්ඤා සත්තමො.

සපක්ඛො'ති සපරිවාරො.

මිත්තසම. නො'ති අත්තනා සහජාත-සහජනාධිකෙහි මිත්තෙහි
සමන්තාගතො.

ආයුභකො'ති ධනපුඤ්ඤානං ආයුභකො.

මිලිදවිකා

සඬගාහකෝ'ති චතුහි දානාදිසඬගහවජුහි චතුහි ජනසඬගාහකෙහි සඬගාහකො.

සබ්බලෝ'ති මධුකවචනො හදයඬගමකණ්ණසුඛමට්ඨවචනො.

හිතෙසී උපනිස්සිතානන්ති සත්තාන නිස්සාය වසන්තානං පුග්ගලානං ධනයසපඤ්ඤාසඬබාතහිතගවෙසනසීලො.

ධනවා'ති ටාවරජඬගමසංභාරිමඅඬගසමඅනුගාමිධනසඬතෙහි පඤ්චධනෙහි ධනවා.

අමරාදෙවිනිමන්තනපඤ්ඤො අට්ඨමො.

ඔපතන්තීති උපගච්ඡන්ති.

අරහන්තසභායනපඤ්ඤො නවමො.

ඔකස්සා'ති ආකඬ්ඨිවා පාගුපමෙයාකස්ස. (?)

සකොයාපමාහරණපඤ්ඤො දසමො.

දසපඤ්ඤපටිමණ්ඩිතචතුථවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

ද්වෙ අථවසෙ'ති ද්වෙ ආනිසංසෙ.

බ්‍යත්තසඬකෙතා'ති පාකටසඬකෙතා සුලහදස්සනං දස්සනකාමානන්ති සීලවන්තානං දස්සනකාමානං උපාසකොපාසිකානං සුලහදස්සනං සුඛෙන ලහිතබ්බං සීලවන්තදස්සනං භවිස්සති.

අනිකෙතපඤ්ඤො පඨමො.

චන්තස්ස...පෙ.... ආතුරස්සා'ති චන්තස්ස වෙජ්ජෙන වමාපෙතබ්බස්ස.

විරිත්තස්ස අධොවිරචිතස්ස.

අනුචාසිතස්ස පස්සාවමග්ගකත්තබ්බස්සඅනුචාසකම්මස්ස, ආතුරස්ස ගිලානපුග්ගලස්ස.

උදරසංයතපඤ්ඤො දුතියො.

බාහිරානං ආගමානන්ති'ති පිටකත්තයනො බාහිරානං.

අනුත්තරභීසක්කපඤ්භො තතියො.

මග්ගියන්ති ගවෙසිතබ්බං.

තස්සපකතන්ති තෙනඅපරචක්කවත්තිනා පකතං.

යොනියා ජනයිවා'ති අත්තනො පස්සාවමග්ගද්වාරෙන ජනෙවා.

අනුප්පන්නමග්ගප්පාදනපඤ්භො චතුටො.

වාජපෙය්‍යන්ති සප්පිආදිවථුසඬ්ඛාතං වාජං පිචන්ති එථාති වාජපෙය්‍යො, තං රාගවසෙන විසඤ්ඤිනා'ති රාගබලෙන පකතිස්ඤාරහිතෙන ලොමසකස්සපබොධිසත්තෙන.

රත්තො රාගවසෙනා'ති පුත්තාදිසු රත්තො පුත්තාදීනං මඬිගලථාය රාගබලෙන පාණං හන්ති. හවතී හ-

“රත්තො දුට්ඨො ච මුළ්භො ච මානී ලුද්ධො තථා'ලසො,
රාජා ච ඝාතකා අට්ඨ නාගසෙනෙන දෙසිනා;”

ඔනමෙය්‍යා'ති පාණං ඝාතෙය්‍ය.

සසමුද්දපරියායන්ති සසමුද්දපරික්ඛෙපං.

ලොමසකස්සපපඤ්භො පඤ්චමො.

ජොතිපාලජද්දන්තපඤ්භො ජට්ඨො.

කස්සපබුද්ධකුටිකාඔවස්සනපඤ්භො සත්තමො.

බ්‍රාහ්මණරාජපඤ්භො අට්ඨමො.

ගාථාභිගීතපඤ්භො නවමො.

නොධම්මදෙසනචිත්තනමනපඤ්භො දසමො.

දසපඤ්භපට්ඨමණ්ඩිතපඤ්චමවග්ගවණ්ණනා.

ඔනොපෙව්'ති උදකං පාතෙවා

නම්ඤ්ඤාචරියොඅථිපඤ්ඤො පඨමො.

සමුපාදිකා'ති සාමං උද්ධංපථවිං පවත්තී'ති සමුපාදිකා. උදකස්ස උපරි සමගමනං නිබ්බත්තීති අපො.

ද්විබුද්ධොප්පජ්ජනපඤ්ඤො දුතියො.

මාරබලනිසුදනෙ බුද්ධෙ'ති මාරබලනිමිමද්දනසමපෙ බුද්ධෙ.

එකො මනොපසාදො බුධසරණගමනචිත්තුප්පාදො.

අඤ්ජලිපණාමො අඤ්ජලිපණමනමත්තෙන වදනාකාරො

උස්සහනෙ තාරයිතුන්ති අපායදුක්ඛවධදුක්ඛතො තාරයිතුං සක්කොති.

ගොතමීදින්නවථපඤ්ඤො තතියො.

ආරාධකො හොති ඤායං ධම්මං කුසලන්ති මග්ගඵලනිබ්බානසඬ්ඛානං ඤායං කුසලධම්මං ආරාධකො සමිජ්ඣනකො හොති.

පබ්බජ්ජානිරථපඤ්ඤො චතුපො.

දුක්කරකිරියානිරථකපඤ්ඤො පඤ්චමො.

ඉදමෙථ කාරණන්ති මනුස්සානං ඉදං නිට්ඨාවචනං එථ අරියමග්ගඅපාපුරණපබ්බජනෙ කාරණං හොතීති යොජනා.

සයන්ති සාසනස්ස අත්තනා ජිනසාසනවිබ්භන්තං පුග්ගලං කිං සොධෙස්සති?

නිබ්බිසෙසා'තිසීලාදිගුණවිසෙසරහිතා.

අකතපුඤ්ඤා'ති පුබ්බජිනසාසනෙසු පබ්බජ්ජාපුඤ්ඤස්ස අකරණෙන අකතපුඤ්ඤා.

අවෙමුල්ලා ජිනසාසනෙ'ති සීලාදිගුණවෙමුල්ලහභාවං පාපුණිතුං අසමො.

හීනායවත්තනදොසපඤ්ඤා ඡට්ඨො.

අරහත්තකායිකදුක්ඛවෙදනාපඤ්ඤා සත්තමො.

පාරාජිකඅප්ඤ්ඤානපඤ්ඤා අට්ඨමො.

සඬ්ඝසමයං අනුපවිට්ඨනායා'ති සඬ්ඝසමයං පවිට්ඨනාවෙන.

පබ්බජිතගිහිදුස්සිලපඤ්ඤා නවමො.

උදකජීවපඤ්ඤා දසමො.

දසපඤ්ඤාවත්තඡට්ඨවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

මහාරජක්ඛා'ති පඤ්ඤාමයෙ අක්ඛිම්හි මහත්තා රාගාදිරජා එතෙසන්ති මහාරජක්ඛා අථ වා අක්ඛං යෙසං අත්ථිති අක්ඛා. මහත්තං රාගාදිරජං එතෙසන්ති මහාරජා. මහාරජා ව තෙ අක්ඛා වා ත මහාරජක්ඛා. මහාරජා ඵ මහාරජක්ඛා'තිපි වත්තුං වට්ටතියෙව. ඉමස්මිං පච්ඡිමවිකප්පෙ අක්ඛසද්දො නිරුපා.

නිජපපඤ්ඤවපඤ්ඤා පඨමො.

විසමකොට්ඨස්සා'ති විසමඅන්තස්ස.

දුබ්බලගහණස්සා'ති අප්පදුබ්බලන්තරදෙහිස්ස.

ගිහිඅරහත්තපඤ්ඤා දුතියො.

මග්ගො පි තස්සමහියා අනඤ්ඤාතො'ති මහියා මග්ගො තස්ස අද්ධිකස්ස අරහතො අනඤ්ඤාතො.

අරහත්තසතිසම්මොසපඤ්ඤා තතියො.

තිණ්ණපඤ්ඤා චතුරො.

නට්ඨමමන්ති අවිජ්ජනසභාවං.

අට්ඨමමන්ති විජ්ජනසභාවං.

අකම්මප්පඤ්ඤා පඤ්චමො.

බ්‍රිජ්ජාතානී'ති බ්‍රිජ්ජවාසියො.

කම්මප්පඤ්ඤා ඡට්ඨො.

යක්ඛකුණප්පඤ්ඤා සත්තමො.

අනාගතෙසුපඤ්ඤාත්තිසික්ඛාපඤ්ඤා නවමො.

සුරියතපනපඤ්ඤා දසමො.

දසපඤ්ඤාචන්තසත්තමචග්ගචණ්ණනා සමත්තා.

පුනදෙව ලතාය බධිවා අදාසී'ති ඉදංජාතකෙ න පාකටං. රඤ්ඤො පරම්පරාගතචචනං ගහෙවා චුත්තං සියා. අපි ච බොධිසත්තො අත්තනො සන්තිකං ආගතෙ බධනා අමුඤ්චිවා අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිතො පුනදෙව ලතාය බධිවා අදාසි විය සඤ්ඤාය චුත්තං සියා.

රුළුරුළුස්ස ඵරුසාතිඵරුසස්ස හිමහිමස්ස ජුජකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සචණ්ණ චත්තමානො.

දාරකෙදාරකද්වයෙ බොධිසත්තස්ස අදස්සනං ගමිතෙ සති සො බොධිසත්තො සතධා වා සහස්සධා වා සොකචසෙන.

හදයං න ඵලි න ඵලෙසි ඉදං සත්තමං දුක්ඛරතො දුක්ඛරතරං අභොසිති යොජනා.

චෙස්සන්තරපුත්තදාරදානපඤ්ඤා පඨමො.

දුක්ඛරකාරිපඤ්ඤා දුතියො.

ලොකියං හන්තෙ නාගසෙන ලොකුත්තරෙන විඤ්ඤාපිතන්ති ලොකිකං අථජාතං විය...පෙ....තයා ලොකුත්තරෙන අථජාතෙන විඤ්ඤාපිතං.

පාපබලපඤ්ඤා තතියො.

පෙතපාපුණනකපුඤ්ඤාපඤ්ඤා චතුර්ථො.

මිලිදව්කා

දිබ්බො අපො'ති දිබ්බසදිසො ච එකන්තදිබ්බො ච අපො.

මිද්ධසමාපන්නො'ති භවඤ්චසෙන නිද්දං ආපන්නො.

කපිමිද්ධපරෙතො'ති කපිනිද්දාය සමන්නාගතො.

යො කායස්ස ධනාහො'ති නාමකායස්ස ච රූපකායස්ස ච බ්බනාකාරො.

පතියොනාහො'ති කම්මං කාතුං අසමථතාවසෙන සමන්නතො බ්බනාකාරො.

යො මහාරාජ කපිනිද්දාපරෙතො වොකිණ්ණකා ජාගරතී'ති යා කපිනිද්දාය පිළිතස්ස පුග්ගලස්ස නිද්දා වොකිණ්ණකං ජාගරං ගතියා නිද්දාමිස්සකජාගරපචත්තනං.

සුපිනපඤ්ඤො පඤ්චමො.

අකාරණමරණපඤ්ඤො ඡට්ඨො.

පරිනිබ්බුතපාටිහාරියපඤ්ඤො සත්තමො.

උභයසත්තවස්සපඤ්ඤො අට්ඨමො.

සුබද්ධක්ඛම්ප්පනිබ්බානපහො නවමො.

සභාවතො නථී'ති කිඤ්චි ඔපම්මනිදස්සනමත්තං සභාවතො සරූපතො නථී. ගුණතො පන අනුපලිත්තො ද්විගුණතො කිඤ්චි ඔපම්මනිදස්සනමත්තං සක්කා තුය්හං උපදස්සයිතුං පකාසෙතුං.

පදුමං උදකං නෙව අගදං සාගරො තථා

භොජනං ආකාස-මණිරතනවදනං

සජ්ජිමණ්ඩො ගිරි වජ්ජ දසුපමා

එකද්විතිවත්තාරි පඤ්චකදසකා තිණි.

පුන තිණි පුන තිණි පඤ්ච ගුණා පණ්ඩිතෙහි විජානියා

මිලිදව්කා

තථ පද්මස්ථ උදකෙ අනුපලික්තභාවො එකො ගුණො නිබ්බානං
අනුප්පව්ට්ඨො.

උදකස්ථ සිතලතා පිපාසාවිනයතා'ති ද්වෙ ගුණො.

අගදස්ථ පටිසරණතා රොගඅන්තකරණතා අමතතා'ති තයො ගුණො.

සමුද්දස්ථ කුණපසුඤ්ඤතා සවන්තිහි අපුරණතා මහන්තභූතාචාසතා
අපරිමිතවිචිත්තපුප්ඵසංකුසුමිතතා'තිවත්තාරො ගුණො භොජනස්ථ ආයුධාරණතා
බලවඩ්ඪනතා වණ්ණජනනතා දරථවූපසමනතා
ජිගච්ඡාදුබ්බලාපට්ඨනොදනතා'ති පඤ්චගුණො. ආකාසස්ථ අජායනතා
අජීරණතා අමීයනතා අවචනතා අනුප්පජ්ජනතා දූප්පසහතා අවොරහරණතා
අනිස්සිතතා විහගගමනතා නිරාවරණතා අනන්තතා'ති දස ගුණො.

මණිරතනස්ථ කාමදදතා භාසකාරණතා උප්පොතථකරණතා'ති තයො
ගුණො.

ලොභිතවදනස්ථ දුල්ලහතා අසමගධතා සුජනප්පසථතා'ති තයො ගුණො.

සප්පිමණ්ඩස්ථ වණ්ණසම්පන්නතා ගධසම්පන්නතා රසසම්පන්නතා'ති
තයො ගුණො.

ගිරිසිබරස්ථ අච්චුග්ගතතා අවලතා දුරභිරොහතා ඛිජාරූහණතා
අනුනයපටිසවිප්පමුත්තතා'ති පඤ්චගුණො නිබ්බානං අනුප්පව්ට්ඨො'ති.

නිබ්බානානුප්පව්ට්ඨගුණපඤ්ඤො දසමො.

එට්ඨොකිරා'ති එථ එව තයා සික්ඛිතෙ නිබ්බානෙ ආකිරාහි'ති අභිකරොහි
වා අයමෙව වා පාඨො.

අනිතිතො'ති අනිතිභාවතො නිබ්බානං දට්ඨබ්බං. සෙසෙසු'පි එසෙව තයො.

කුභියතී'ත විම්භයවිත්තො භොති.

නිබ්බානසව්ජිකරණපඤ්ඤො ද්වාදසමො.

ද්වාදසපඤ්ඤවන්තඅට්ඨමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

මෙණ්ඩකපඤ්ඤා අයුමවග්ගවණ්ණනා සමත්තා.

අනුමානපඤ්ඤා.

කම්මමුලං ගහෙවානා'ති පුබ්බබුද්ධානංසන්තිකෙ කතකුසලමුලං ගහෙවා.

තතො මුච්චථ විමුත්තියා'ති තතො තෙන ආරම්මණකිණනෙන දස සඤ්ඤාභාවනානුයොගෙන විමුත්තියා සමුච්ඡෙදවිමුත්තියා වට්ටදුක්ඛතො මුච්චථ.

අනිවායන්ති'ති අප්පට්ඨාතා හුවා වායන්ති.

සරණසීලන්ති සරණගමනං ගහෙවා ගහෙතබ්බං පඤ්චසීලං.

පඤ්චුද්දෙසපරියාපන්නන්ති නිදානුද්දෙස-පරාජිකුද්දෙස-සඬ්ඝාදිසෙසුද්දෙස-අනියතුද්දෙස සඬ්ඛාතං පඤ්චුද්දෙසපරියාපන්නං.

පාතිමොක්ඛසංවරසීලන්ති සත්තවිසාධිකද්විසතපාතිමොක්ඛසංවරසීලං.

උපාදායුපාදාය විමුත්තානන්ති තණ්හාදිට්ඨිසඬ්ඛාතොපයෙ උපාදායුපාදාය විමුත්තානං සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමීනං.

ගෙහජනො'ති දාසකම්මකරාදිකො ගෙහෙ යීතජනො.

තථා බුද්ධං සොකනුදං...පෙ... උම්ම දිස්වා සදෙවකෙ'ති එථ තථා එව උම්මිං දිස්වා මහන්තං ධම්මො'ම්මිං ඤාණවක්ඛුනා දිස්වා බුද්ධං සොකනුදං අනුමානෙන අනුමානඤාණෙන කාතබ්බං ඤාතබ්බං. සදෙවකෙලොකෙ යථා ධම්මො උම්මිවිජ්ජාරො තථා සදෙවකෙ ලොකෙබුද්ධො අග්ගො භවිස්සතී'ති අනුමානෙන ඤාතබ්බන්ති යොජනා.

මිගරාජස්සා'ති චතුප්පාදානං මහන්තභාවෙන මිගරාජස්ස භටීතො.

පදන්ති ධම්මපදං.

ධම්මරාජෙන ගජ්ජිතන්ති බුද්ධසීහනාදවචනං ධම්මරාජෙන කථිතං.

අනුමානෙන ඤාතබ්බං බුද්ධො ච මහන්තො බුද්ධසීහනාදො ච මහන්තො'ති විඤ්ඤාතබ්බං.

මිලිදව්කා

ලග්ගං දිස්වා භූසං පඬිකං කලලද්දං ගතං මහින්ති ලග්ගං ලග්ගාපනසමථං
මහන්තං පඬිකඤ්ච දිස්වා කලලදායකං උදකඤ්ච ගතං මහිං මහියා ගතං පට්ටියං
දිස්වා පණ්ඩිතා මහාවාරික්ඛධො ගතො පවත්තො'ති අනුමානෙන ජානන්ති.

ජනන්ති සාධුජනසමූහං.

රජපඬිකසමොහිතන්ති රාගාදිරජසඬිබාතපඬිකෙහි අජ්ඣෙකාථං
පරියොනද්ධං.

වහිතං ධම්මනද්ධියා'ති පරියත්තිපට්ටිපත්තිධම්මනද්ධියා වහිතං.

විස්සට්ඨං ධම්මසාගරො'ති නිබ්බාතසඬිබාතෙ මහාසමුද්දෙ ධම්මනද්ධියා
විස්සට්ඨං විස්සජ්ජිතං පචෙසිතං.

ධම්මාමතගතං ධම්මාමතෙ පවත්තං සදෙවකං සබ්බමකං ඉං මහිං මහියා
ධීතං ඉමං සාධුජනසමූහං.

දිස්වා ඤාණවක්ඛුනා පස්සිවා.

ධම්මක්ඛධො මහා'ගතො'ති සම්මාසම්බුද්ධවරණසඬිබාතො චතුරාසීතියා
ධම්මක්ඛධසහස්සානං දෙසිතත්තා මහාධම්මක්ඛධොආගතො පවත්තො'ති
අනුමානඤාණෙන ඤාතබ්බන්ති යොජනා.

අනුමානපඤ්ඤා ඵකාදසමො. (ධුතඬිගකථා)

කතමෙන තෙ පරියායෙන අනුයොගං තෙ දම්මි'ති අනුයොගං වං පුච්ඡි අහං
බ්‍යාකරිස්සාමි. අනුයොගවචනං තෙ තව කතමෙන කාරණෙන දම්මි.

වමෙවෙනං බුහිති රාජවචනං හන්තෙ නාගසෙන වමෙව පරියායං බුහි.

තෙනහි'ති තස්මා තව සොතුකාමතාය සතෙන
වා...පෙ....කොට්ඨසතසහස්සෙන වා පරියායං තෙ කථයිස්සාමිති යොජනා.

යා කාවි කථා'ති සම්බධො
ඉධා'ති ඉමස්මිං ධුතඬිගවරගුණෙ,
අභිවුට්ඨන්ති වස්සොදකෙන අභිවුට්ඨං
සම්පාදකෙ සතීති පටිපාදකෙ පුග්ගලෙ සතී.

මිලිදවිකා

මය්හං පුට්ඨො'ති ඉමස්මිං ධූතභිගවරගුණෙ පරිබ්‍යත්තතාය ඡෙකතාය පාකටාය බුද්ධියා යුත්තකාරණපරිදීපනං සමොසරිස්සතීති.

විජට්ඨකිලෙසජාලවච්ඡු'ති තං කිලෙන සමුහපඤ්චක්ඛධවච්ඡු.

භින්නහග්ගසඤ්චිකපඤ්චන්තගතිනිවාරණො'ති අරහත්තමග්ගඵලෙන භින්නහග්ගසඤ්චිකපඤ්චන්තගතිනිවාරණො.

අභිනිතවාසො'ති අභිපුඤ්ඤකාමෙහි අභිපටිතවාසො
අභිනිතරියාපඵවාසො වා.

විමුත්තිජ්ඣායිතත්තො'ති අරහත්තඵලජ්ඣානසම්පයුත්තවිත්තො
අවලදළ්භහිරුත්තාණට්ඨානං ආරම්මණකරණවසෙන උපගතො.

ධූතභිගපඤ්චකථාසඤ්චායොගිකථා සමත්තා.

චතුරාසීතිපඤ්චපටිමණ්ඩිතමෙණ්ඩකපඤ්චවණ්ණනා සමත්තා.

මිලිදපඤ්චමෙණ්ඩකපඤ්චෙහසු සබ්බෙ පඤ්භා සම්පිණ්ඩිතා
පඤ්චසත්තාධිකසතපඤ්භා භොන්ති. අභිගගහණකථාය පන
නාධිකසතමාතිකාසු සත්තසට්ඨිමාතිකා නිද්දෙසවසෙන අවිස්සජ්ජිතා. සෙසා'
රඤ්ඤො චත්තාරි අභිගානි ගහෙතඛ්ඛානී'ති ආදිකා ඵකුනචත්තාලීස මාතිකා
නිද්දෙසවසෙන අවිස්සජ්ජිතා යථ පොථකෙසු දිස්සන්ති තතො ගහෙතඛ්ඛා
යෙවා'ති.

චතස්සො ධම්මදෙසනායො; ධම්මාධිට්ඨානා ධම්මදෙසනා, ධම්මාධිට්ඨානා
පුග්ගලදෙසනා, පුග්ගලාධිට්ඨානා ධම්මදෙසනා, පුග්ගලාධිට්ඨානා
පුග්ගලදෙසනා'ති. තාසු පුරිමා තිස්සො ධම්මදෙසනා ඉධ ගථෙ ලඛ්භන්ති,
චතුථො න ලඛ්භති.

අපරා'පි චුද්දසවිධා දෙසනා? අථ සදස්සන-ගුණපරිදීපන-නිග්ගහ-
සම්පහංසනවරියාවොදානනිදස්සන - පුච්ඡාවිසජ්ජන-අනුසාසන-
පුග්ගලවිසොධන අජ්ඣාසය පරිපූරණ පවෙණි සදස්සන-
පරජ්ජවාදමද්දනොපනිස්සය පච්චයනිදස්සනතුට්ඨා-කාරසදස්සන ධම්මසභා-
චගුණාදි-නිදස්සනාකාරදෙසනා'ති.

තථ

පව්වයාකාරදෙසනා'ති පව්වයාකාරසුත්තන්ත-සතිපට්ඨාන-සම්මජ්ජ-ධාන-
ඉද්ධිපාද-ඉද්දියබල-බොජ්ඣංගදිසුත්තන්තසම්බදා.

(අභසදස්සනා) පව්වයාකාරපව්වයථපරමථං දෙසෙන්නී පවත්තා
ධම්මදෙසනා අභසදස්සනා නාම.

(ගුණපරිදීපනී). සුභිම-ගොසාල-ගොසිඬගසම්පසාදන-පාසාදික-දසබල-
ගොතමක- මහාසීහනාදාදිසුත්තන්තසම්බද අත්තගුණපරගුණ-
සාසනගුණපරිදීපනී ගුණපරිදීපනී නාම.

(නිග්ගහදෙසනා) සකලචිත්තයපිටකං ආදිං කවා යා කාවි
කිලෙසපාපපුග්ගලනිග්ගහදෙසනා එසා නිග්ගහදෙසනා නාම.

(සම්පහංසනා) භයභීරුකානං පුග්ගලානං භයපටිසෙධනථාය
උපථම්භජනන-මග්ගානිසංස-සීලථොමනාදිකා දෙසනා සම්පහං-සනා නාම.

(වරියාවොදානනිදස්සනා) සකලජාතකං අවිජ්ජිකාසුත්තං ආදිං කවා
ද්වේධාවිතක්කබ්බොධිරාජකුමාරසුත්තාදිසම්බදාදෙසනා
වරියාවොදානනිදස්සනා නාම.

(පුච්ඡාචිස්සජ්ජනා) අට්ඨනි පරිසානි පුච්ඡිතානං පඤ්ඤානං
චිස්සජ්ජනාපටිසංයුත්තා සකලසගාථවග්ගමාදිං කවා වම්මිකසුත්ත-
පරායණසුත්තාදිකා දෙසනා පුච්ඡාචිස්සජ්ජනා නාම.

(අනුසාසනා). අරියවංස-පුඤ්ඤාභිසද-ධුතඬගානුසාසන-චත්තානුසාසන-
සම්බදා දෙසනා අනුසාසනා නාම.

(පුග්ගලච්ඡෙදනා) භයසදස්සනදෙසනාපටිසංයුත්තා
දෙවදුතඅග්ගික්කබ්බොපමාදිසුත්තසම්බදාපුග්ගලානං සීලචත්තාදිච්ඡෙදනථාය
චුත්තා පුග්ගලච්ඡෙදනා නාම.

(අජ්ඣාසයපරිපූරණා). තවටකනාලක-පටිපදා-ධම්මදායාදසුත්තාදිකා
පුග්ගලානං සමථචිපස්සනාපරිපූරණථාය කථිතා අජ්ඣාසයපරිපූරණා නාම.

(පච්චෙතිසදස්සනකථා). බුද්ධවංස-මහාපදානසුත්තාකාරා අත්තනො ච
පරෙසඤ්ච අභිනීහාරමාරබ්භ පරිනිබ්බානපරියොසානා පච්චෙතිසදස්සනකථා
නාම.

මිලිදවිකා

(පරප්පවාදමද්දනා). වරියාපිටකමාදිං කවා මහාසීහනාද-චුල්ලසීහනාද-ධානාහිඤ්ඤාසංචණ්ණනා-පටිබද්ධා දෙසනා පරප්පවාදමද්දනා නාම.

(උපනිස්සයපච්චයනිදස්සනා). යථුපනිස්සයා දිස්සමානා දිස්සමානකායෙන දෙසනා ඉතිවුත්තකමාදිං කත්වා ධනියසුත්ත-අරුණවතියසුත්ත-නදනපරියායසුත්තාදිප්පහෙදාඋපනිස්සයා- පච්චයනිදස්සනා නාම.

(තුට්ඨාකාරසදස්සනා). සකලොදාන-සම්පසාදනිය-සඬගීතිසුත්තාදිකා දෙසනා තුට්ඨාකාරසදස්සනා නාම.

(ධම්මසභාවගුණනිදස්සනා) බධ්ධාවායතනිද්‍රියසච්චපටිච්ච සමුප්පාදමග්ගඵලාදයො ධම්මා විහත්තා තං තථ සභාගච්චසභාගපරිදීපිකා අභිධම්මදෙසනා ච ලක්ඛණපරිදීපිකා යෙ වඤ්ඤෙ ධම්මා සලක්ඛණධාරණකා අත්තතො සභාවචසෙන වුත්තා එසා ධම්මසභාවගුණනිදස්සනා නාම.

ඉමෙහි වුද්දසවිධෙහි ලොකග්ගනායකා ධම්මං දෙසෙන්නි තෙසඤ්ච සාවකා'ති.

තෙසු පච්ඡාච්ඡප්පනා දෙසනා ඉධ පාකටා. සෙසා යථාරහං ඉධ ගහෙතඛ්ඛා යෙවාති.

(සාපතත්තිකථා). දුට්ඨාකථා ඉමස්මිං මිලිදපඤ්ඤාප්පකරණෙහොන්ති සාපතත්තිකථා ච අනාපතත්තිකථා ච. තථ යං ථෙරෙන භගවතො චචනං රඤ්ඤො සඤ්ඤාපනථං ආහතං තංසාපතත්තිකථා නාම.

(අනාපතත්තිකථා). යා ථෙරෙන සකපට්ඨානෙන වුත්තා සා අනාපතත්තිකථා නාම.

වුත්තඤ්ඤෙනං පදසොධම්මසික්ඛාපදස්ස අට්ඨකථායං--'

මෙණ්ඩකමිලිදපඤ්ඤෙහෙසු ථෙරස්ස සකපට්ඨානෙන අනාපතත්ති. යම්පනරඤ්ඤො සඤ්ඤාපනථං ආහරවා වුත්තං තථ ආපත්ති'ති (ද්වෙ කථා) පුන ද්වෙ කථා ඉධ හොන්ති සම්මුතිකථා ච පරමථකථා ච.

(සම්මුතිකථා). තථ සම්මුතිකථා නාම'හත්තෙ නාගසෙන වෙදගු උපලබ්භති'තිආදිකා.

පරමථකථා නාම'යො උප්පජ්ජති සො එව සො'තිආදිකාතෙනාහ?

මිලිදව්කා

දුවෙ සව්වානි අක්කාසි සම්බුද්ධො වදනං වරො,
සම්මුතිං පරමට්ඤ්ච තතියං නුපලබ්භතී'ති.

යම්පුබ්බෙ චුත්තං අනුමානකථා උපමාකථා'ති, තාසු උපමාකථාය විසුං
කොට්ඨාසභාවො නථී. මිලිදපඤ්ඤමෙණ්ඩකපඤ්ඤානං අන්තරන්තරා ධීතා
හොති. අනුමානකථා පන විසුං කොට්ඨාසභාවෙන හොතීති.

විවරෙට් අනුං පරමෙ පරමෙ
සුජනස්ස සුඛං නයනෙ නයනෙ,
කට්ඨ හොති පධානරතො නරතො
ඉධ යො පන සාරමතෙ රමතෙ.

පකිණ්ණකවචනවණ්ණනා සමත්තා.

ජාතකුද්ධරණං.

ජාතකුද්ධරණං පන එවං වෙදිතබ්බං. මෙණ්ඩකපඤ්ඤතතියවග්ගෙ පඤ්ච
පඤ්ච පඤ්ඤා.

‘අවෙතනං බ්‍රාහ්මණ අසුණන්තං...පෙ.... පුච්ඡසි තං කිස්ස හෙතු’ති
ඉදංචතුක්කනිපාතෙ ආගතංපලාසජාතකං සධාය චුත්තං. කතමං තං
ජාතකන්ති?’

අවෙතනං බ්‍රාහ්මණා'ති ඉදං සථා පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්තො
ආනදමෙරං ආරබ්භ කට්ඨසි.

‘සො පායස්මා රුක්ඛදෙවතා පනා අභමෙවා’ති.

පලාසජාතකං සමත්තං.

‘ඉති එදනරුක්ඛා'පි තා දෙවතා...පෙ.... භාරද්වාජ සුඤ්ඤාහි මෙ’ති
ආගතං. ඉදඤ්ච තෙරසනිපාතෙඑදනජාතකං සධාය චුත්තං. කතමං තං
ජාතකන්ති?’

‘කුඨාරිභට්ඨා පුරිසො'ති ඉදං සථා රොහිණිනදීතීරෙ විහරන්තො
ඤ්ඤාතකානං කලහං ආරබ්භ කට්ඨසි ව්‍යාසණ්චෙ දෙවතා අභ’ති.

එදනජාතකං දුතියං තෙරසනිපාතං.

මෙණ්ඩකපඤ්චවතුවග්ගෙ
බාවිසතිජාතකානි ආගතානී’ති.

දෙවදත්තබොධිසත්තාධිකසම්පඤ්ඤෙ

“හත්තෙ නාගසෙන, තුම්හෙ භණ්ඨ? දෙවදත්තොඵකන්තකණ්ඨො ඵකන්තකණ්ඨොති ධම්මෙහි සමන්තගතො, බොධිසත්තො ඵකන්තසුක්කෙහි ධම්මෙහි සමන්තගතො’ති. පුන ච දෙවදත්තො භවෙ භවෙ යසෙන ච පක්ඛෙන ච බොධිසත්තෙන සමසමො හොති කදාපි අධිකතරො වා යදා දෙවදත්තො නගරෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො පුරොහිතපුත්තො අහොසි, තදා බොධිසත්තො ඡවකචණ්ඩාලො විජ්ජාධරො, විජ්ජං පරිජජිවා අකාලෙ අම්බඵලානි නිබ්බත්තෙසි. ඵථ තාව බොධිසත්තො දෙවදත්තෙන ජාතියා නිභීනො යසසා ච නිභීනො ...පෙ.... පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො තාපො නාම රාජා අහොසි තදාබොධිසත්තො තස්ස පුත්තො ධම්මපාලො නාම අහොසි තදා සො රාජා සකපුත්තස්ස භට්ඨාදෙ සීසඤ්ච ඡීදාපෙසි. තථ තාව දෙවදත්තොයෙව උත්තරො අධිකතරො. අජ්ජෙතරහි උහො’පි සකාකුලෙ ජායිසු. බොධිසත්තො බුද්ධො අහොසි සබ්බඤ්ඤා ලොකනායකො. දෙවදත්තො අතිදෙවස්ස සාසනෙ පබ්බජිවා ඉද්ධිං නිබ්බත්තෙවා බුද්ධාලයං අකාසි. කින්නු බො හත්තෙ නාගසෙන යං මයා භණ්තං තං සබ්බං තථං උදාහු විතථන්ති? “අයම්පන මිලිදරඤ්ඤා යානි බාවිසතිජාතකානි නිස්සාය පුච්ඡිතො හොති තානි මයා උද්ධරිවා ඉධ කථෙතබ්බානි.

තථ ච, ‘යදා ච දෙවදත්තො නගරෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො පුරොහිතපුත්තො අහොසි තදා බොධිසත්තො ඡවකචණ්ඩාලො අහොසි විජ්ජාධරො විජ්ජං පරිජජිවා අකාලෙ අම්බඵලානි නිබ්බත්තෙසි. ඵථ තාව බොධිසත්තො දෙවදත්තො ජාතියා නිභීනො යසසා ච නිභීනො. “ඉදම්පන චවනං ජෙතවනාරාමෙ විහරන්තෙන සථාරා තෙරසනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භ කථිතං අම්බජාතකං සධාය චුත්තං හොති. දෙවදත්තො හි “අහං බුද්ධො භවිස්සාමි...පෙ.... චණ්ඩාලපුත්තො අහමෙවා”’ති.

ඵචමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං අම්බජාතකං සධාය කථිතං හොතීති ඉදං රඤ්ඤො ආභතං පට්ඨමං ජාතකං.

“පුන ච පරං යදා දෙවදත්තො රාජා අහොසි මහීපති සබ්බකාමසමඬ්ඨි තදා බොධිසත්තො තස්සුපහොගො අහොසි හට්ඨිනාගො සබ්බලක්ඛණසම්පත්තො තස්ස වාරුගතිවිලාසං අසහමානො රාජා වධං ඉච්ඡන්තො හථාවරියං ඵචමවොච? “අසික්ඛිතො තෙ ආවරිය හට්ඨිනාගො තස්ස ආකාසගමනං නාම කාරණං හොතී”’ති තථප තාව බොධිසත්තො දෙවදත්තො ජාතියා නිභීනො,

ලාමකො තිරවිඡානගතො”ති. ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙච්චනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භකථිතං දුම්මෙධජාතකං සධාය චුත්තං හොති ධම්මසභායං භික්ඛු’ආවුසො දෙවදත්තො ...පෙ.... හථි පන අභමෙවා”ති එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං දුම්මෙධජාතකං සධාය කථිතං හොතීති. දුතියං ජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො අහොසි. පවනෙ නට්ඨායිකො තදා බොධිසත්තො මහාපථවි නාම මක්කටො අහොසි. එථපි තාව දිස්සති විසෙසො මනුස්සස්ස ව තිරවිඡානගතස්ස ව. එථපි තාව බොධිසත්තො දෙවදත්තො ජාතියා නිභිනො”ති ඉමං පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙච්චනෙ විහරන්තෙන සථාරා තිංසනිපාතෙ දෙවදත්තස්ස සිලාපවිජ්ඣාමාරබ්භ කථිතං මහාකපිජාතකං සධාය චුත්තං හොති? “තෙන හි ධනුග්ගහෙ පයොපෙවා...පෙ.... කපිරාජා අභමෙවා”ති එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං මහාකපිජාතකං සධාය චුත්තං හොතීති. තතියං ජාතකං.

“පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො හොති සොණුත්තරො නාම නෙසාදො බලවා බලවතරො නාගබලො තදාබොධිසත්තො ඡද්දන්තො නාම නාගරාජා අහොසි. තදා ලුද්දකො තං හථිනාගං සාතෙසි. තථපි තාව දෙවදත්තො අධිකතරො “ති ඉදං වචනං මිලිදරඤ්ඤා ඡෙතවනෙ මහාවිහාරෙ විහරන්තෙන සථාරා තිංසනිපාතෙ එකං දහරභික්ඛුනිං ආරබ්භ කථිතං ඡද්දන්තජාතකං සධාය චුත්තං හොති තථ හගවතා විථාරතො දෙසිතං ඡද්දන්තජාතකං තං මයා ඉධ සඨබ්බෙපතො උද්ධරිවා කටෙතබ්බමෙව. “සා කිර සාවථියං...පෙ.... සා පන භික්ඛුණි පච්ඡා විපස්සිවා අරහත්තං පත්තා”ති. එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං ඡද්දන්තජාතකං සධාය චුත්තං හොති. චතුර්ථාජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො අහොසි වනවරකො අනිකෙතවාසී තදා බොධිසත්තො සකුණො අහොසි තිත්තිරො මන්තජ්ඣායී. තදා සො වනවරකො තං සකුණං සාතෙසි. තථපි තාව දෙවදත්තො ජාතියා අධිකතරො”ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ගිජ්ඣකුටෙ විහරන්තෙන සථාරා නවකනිපාතෙ දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කථිතං දද්දරජාතකං (තිත්තිරජාතකං) සධාය චුත්තං හොති. “තස්මිං සමයෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු...පෙ.... තිත්තිරපණ්ඩිතො පන අභමෙවා”ති. එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං දද්දරජාතකං සධාය කථිතං හොතීති. පඤ්චමජාතකං.

“පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො කලාඛු නාම බාරාණසිරාජා අහොසි තදා බොධිසත්තො තාපසො අහොසි බන්තිවාදී. තදා සො රාජා තස්සතාපසස්ස

කුද්දෝ හඬපාදෙ වංසකලීරෙ විය ඡෙදාපෙසි. තථපි තාව දෙවදන්තොයෙව අධිකතරො ජාතියා ව යසෙන වා”ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ඡෙවචනෙ විහරන්තෙන සථාරා චතුක්කනිපාතෙ එකං කොධනභික්ඛුං ආරඛ්භ කථිතං බන්තිවාදිජාතකං සධාය චුත්තං හොති. “සථා පන තං භික්ඛුං කස්මාවං...පෙ.... බන්තිවාදිජාතකං සධාය චුත්තං හොති. “සථා පන තං භික්ඛුං කස්මාවං...පෙ.... බන්තිවාදිජාතකං සධාය චුත්තං හොති. පටිඨජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදන්තො අහොසි වනචරො තදාබොධිසත්තො නදියො නාම වානරිදො අහොසි. තදාපි සො වනචරො තං වානරිදං ඝාතෙසි සද්ධිං මාතරා කතිට්ඨහානිකෙනපි. තථපි තාව දෙවදන්තොයෙව අධිකතරො ජාතියා “ති ඉදං පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙචචනෙ විහරන්තෙන සථාරා දුක්ඛනිපාතෙ දෙවදන්තං ආරඛ්භ කථිතං චුල්ලනදියජාතකං සධාය චුත්තං හොති. “එකදිවසඤ්චි භික්ඛු ධම්මසභායං ...පෙ.... සුපණ්ණරාජා පන අහමෙවා”ති එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං පණ්ඩරජාතකං සධාය පරතොසොසවසෙන බොධිසත්තො පණ්ඩරකො නාම නාගරාජ අහොසි”ති කථිතං හොති තථාහි ඉමස්මිං ජාතකෙ බොධිසත්තො සුපණ්ණරාජා යෙවා”ති. අට්ඨමං ජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදන්තො මනුස්සො අහොසිපචනෙ ජට්ඨකො තදා බොධිසත්තො තච්ඡකො නාම මහාසුකරො අහොසි. තථපි තාව දෙවදන්තොයෙව ජාතියා අධිකතරො”ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ඡෙවචනෙ විහරන්තෙන සථාරා පකිණ්ණකනිපාතෙ ද්වෙ මහල්ලකෙ ථෙරෙ ආරඛ්භ කථිතං තච්ඡකසුකරජාතකං සධාය චුත්තං හොති. “මහාකොසලො පන බිම්බිසාරස්ස ධිතරං දෙන්තො...පෙ.... රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙවා”ති.

එවමෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං තච්ඡකසුකරජාතකං සධාය පරතොසොසවසෙන බොධිසත්තො මහාතච්ඡකසුකරො නාම අහොසිති කථිතං තථා හි ඉමස්මිං ජාතකෙ බොධිසත්තො රුක්ඛදෙවතායෙව අහොසිති. නවමං ජාතකං.

පුන ව පරං යදාදෙවදන්තො චෙතියෙසු සුරපරිවරො නාම රාජා අහොසි උපරි පුරිසමත්තෙ ගගනෙවෙහාසභිගමො, තදා බොධිසත්තො කපිලො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසි. තථපි තාව දෙවදන්තස්ස පථවිජ්ජවෙසමාරඛ්භ කථිතං චෙතියජාතකං සධාය චුත්තං හොති. “තස්මිඤ්චි දිවසෙ භික්ඛු ධම්මසභායං. පෙ-කපිල-බ්‍රාහ්මණො පන අහමෙවා”ති එවඤ්චෙතං මිලිදරඤ්ඤා ඉදංචෙතියජාතකං සධාය චුත්තං හොතිති. දසමං ජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො අහොසි සාමො නාම, තදා බොධිසත්තො රුරුනාම මිගරාජා අහොසි. තථ පි තාව දෙවදත්තොයෙව ජාතියා අධිකතරො’ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ඡෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා තෙරසකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භකථිතං රුරුමගරාජජාතකං සධාය චුත්තං හොති. සො කිර හික්ඛුහි’බ්බුපකාරො ආවුසො-පෙරුරුමිගො පන අහමෙවා’ති. එවමෙනං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං රුරුමිගජාතකං සධාය චුත්තං හොති’ති එකාදසමං ජාතකං.

“පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො මනුස්සො අහොසි ලුද්දකො පවනවරො, තදා බොධිසත්තො හට්ඨාගො අහොසි සො ලුද්දකො තස්ස හට්ඨාගස්ස සත්තක්ඛත්තුං දන්තෙ ඡිදිවා හරි තථ පි තාව දෙවදත්තොයෙව යොනියා අධිකතරො’ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ඡෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භ කථිතං සීලවනාගරාජජාතකං සධාය චුත්තං හොති. ධම්මසභායඤ්ඤි හික්ඛු’ආවුසො දෙවදත්තො...පෙ.... සීලවනාගරාජා පන අහමෙවාති.

එවමෙනං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං සීලවනාගරාජජාතකං සධාය චුත්තං හොති’ති ද්වාදසමං ජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො සිගාලො අහොසි ඛත්තියධම්මො, සො යාවතා ජම්බුදීපෙ පදෙසරාජානො තෙ සබ්බෙ අනුයුත්තෙ අකාසි, තදා බොධිසත්තො විධුරො නාම පණ්ඩිතො අහොසි තථ පි තාව දෙවදත්තොයෙව යසෙන අධිකතරො’ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළවනෙ විහරන්තෙන සථාරා දුකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භ කථිතං සබ්බදායජාතකං සධාය චුත්තං හොති. “දෙවදත්තො අජාතසත්තුං පසාදෙවා...පෙ.... පුරොහිතො පන අහමෙවා’ති.

එවමෙනං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං සබ්බදායික ජාතකං සධාය චුත්තං පරතොසොසවසෙන “සො යාවතා ජම්බුදීපෙ පදෙසරාජානො, තෙ සබ්බෙ අනුයුත්තෙ අකාසි”ති චුත්තං තදා හි සොන සබ්බෙ රාජානො අනුයුත්තෙ අකාසි’ති. තෙරසමං ජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො සට්ඨාගො හුවා ලට්ඨකියා සකුණිකාය පුත්තකෙසානෙසි, තදා බොධිසත්තො’පි හට්ඨාගො අහොසි යුථපති තථ තාව උභො’පි සමසමා අහෙසුන්ති’ ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළවනෙ විහරන්තෙන සථාරා පඤ්චකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භ කථිතං ලට්ඨකිකජාතකං සධායචුත්තං හොති’ති චුද්දසමං ජාතකං.

පුන ව පරං “යදා දෙවදත්තො යක්ඛො අහොසි අධම්මො නාම, තදා බොධිසත්තොපි යක්ඛො අහොසි ධම්මො නාම. තථපි තාව උහොපි සමසමා අහෙසුන්ති” “ඉදං පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකාදසකනිපාතෙ දෙවදත්තස්ස පථවිජ්ජවෙසමාරබ්භ කථිතං ධම්මදෙවපුත්ත ජාතකං සධාය වුත්තං හොති. “තදා භික්ඛු ධම්මිසභායං ධම්මදෙවපුත්තො පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො”ති. එවමෙනං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං ධම්මදෙවපුත්තජාතකං සධාය වුත්තං හොතීති පණ්ණරසමං ජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො නාවිකො අහොසි, පඤ්චන්තං කුලසතානං ඉස්සරො, තදා බොධිසත්තොපි නාවිකො අහොසි පඤ්චන්තං කුලසතානං ඉස්සරො තථපි තාව උහොපි සමසමා’ව අහෙසුන්ති “ඉදම්පන මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා ද්වාදසකනිපාතෙ දෙවදත්තස්ස පඤ්චකුලසතානි ගහෙවා නිරයෙ පවිට්ඨභාවමාරබ්භ කථිතං සමුද්දවාණිජජාතකං සධාය වුත්තං හොති. “සො හි අග්ගසාවකෙසු පරිසං ගහෙවා සොපණ්ඩිතවඩ්ඨකී නාම අහමෙවා”ති. එවමෙනං මිලිදරරඤ්ඤා ඉමං සමුද්දවාණිජජාතකං සධාය වුත්තං හොතී’ති. සොළසමං ජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො සථවාහො අහොසි පඤ්චන්තං සකටසතානං ඉස්සරො, තදා බොධිසත්තොපි සථවාහො අහොසි පඤ්චන්තං සකටසතානං ඉස්සරො. තථපි තාව උහොපි සමසමා අහෙසු”න්ති ඉදම්පනවචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකකනිපාතෙ අනාථපිණ්ඩිකස්සසභායකෙ තිට්ඨසාවකෙ ආරබ්භ කථිතං අපණ්ණක ජාතකං සධාය වුත්තං හොතී’ති. සත්තරසමං ජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො සාබ්බො නාම මිගරාජා අහොසි, තදා බොධිසත්තොපි නිග්‍රොධො නාම මිගරාජා අහොසි. තථපි තාව උහොපි සමසමා අහෙසුන්ති “ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ජෙතවනෙ විහරන්තෙන සථාරා එකකනිපාතෙ කුමාරකස්සපමාතරං භික්ඛුණිං ආරබ්භ කථිතං නිග්‍රොධමිගජාතකං සධාය වුත්තං හොති සා කිර රාජගහනගරෙ මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො ධිතා අහොසි නිග්‍රොධමිගරාජා පන අහමෙවා”ති එව මෙනං මිලිදරඤ්ඤා ඉමං නිග්‍රොධමිගරාජජාතකං සධාය වුත්තං හොතී’ති. අට්ඨාරසමං ජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො සාබ්බො නාම සෙනාපති අහොසි, තදා බොධිසත්තො නිග්‍රොධො නාම රාජා අහොසි. තථපි තාව උහොපි සමසමා අහෙසුන්ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළවනෙ විහරන්තෙන සථාරා

දසකනිපාතෙ දෙවදත්තමාරබ්භ කථිතං නිග්‍රොධජාතකං සධාය චුත්තං භොති.
“එකදිවසඤ්භි භික්ඛු නිග්‍රොධජාතකං සධාය චුත්තං භොති”ති. එකුනවිසතිමං
ජාතකං.

පුන ව පරං සදා දෙවදත්තො ඛණ්ඩහාලො නාම බ්‍රාහ්මණො අභොසි, තදා
බොධිසත්තො වදො නාම රාජකුමාරො අභොසි. තථාපි තාව අනෙත
ඛණ්ඩහාලො අධිකතරො’ති “ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා ගිජ්ඣකුටෙ
විහරන්තෙන සථාරා දසජාතකෙදෙවදත්තමාරබ්භ කථිතං වදකුමාරජාතකං
සධාය චුත්තං තං සඬ්ඛෙපනො දස්සයිස්සාම. “තස්ස වටු සඬ්ඛෙදක්ඛධකෙ
ආගතමෙව වදකුමාරො පන අභමොවා”ති එවමෙන මිලිදරඤ්ඤා ඉමං
වදකුමාරජාතකං සධාය චුත්තන්ති විසතිමජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො බ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජ අභොසි, තදා
බොධිසත්තො තස්ස පුත්තො මහාපදුමො නාම කුමාරො අභොසි, තදා සොරාජා
සකපුත්තං චොරජපපාතෙ බිපාපෙසි. යතො කුතොපි පිතා පුත්තානං අධිකතරො
අභොසි විසිට්ඨො, තථාපි තාව දෙවදත්තොයෙව අධිකතරො’ති ඉදම්පන එවනං
මිලිදරඤ්ඤා ජෙනවනෙ විහරන්තෙන සථාරා ද්වාදසකනිපාතෙ විඤ්චං
මාණවිකමාරබ්භ කථිතං මහාපදුමජාතකං සධාය චුත්තං. “පට්ඨමබොධියඤ්භි
දසබලස්ස අහං තදා රාජපුත්තො, එවං ධාරොජා ජාතකන්ති, එවමෙන
මිලිදරඤ්ඤා ඉමං මහාපදුමජාතකං සධාය පුත්තන්ති එකවිසතිමජාතකං.

පුන ව පරං යදා දෙවදත්තො මහාපතාපො නාම රාජා අභොසි, තදා
බොධිසත්තො තස්ස පුත්තො ධම්මපාලො නාම කුමාරො අභොසි, තදා සො
රාජා සකපුත්තස්ස හට්ඨපාදෙ සීසඤ්ච ඡෙදාපෙසි. තථාපි තාව දෙවදත්තො යෙව
උත්තරො අධිකතරො’ති ඉදම්පන වචනං මිලිදරඤ්ඤා වෙළුවනෙ විහරන්තෙන
සථාරා පඤ්චකනිපාතෙ දෙවදත්තස්සවධපරිසක්කනමාරබ්භ කථිතං
චුල්ලධම්මපාලජාතකං සධාය චුත්තං භොති. “අට්ඨකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං
කථං ධම්මපාලකුමාරො පන අභමොවා”ති එවමෙන මිලිදරඤ්ඤා ඉමං
චුල්ලධම්මපාලජාතකං සධාය චුත්තන්ති ඛාවිසතිම ජාතකං සමත්තං.

අම්බජාතක-දුම්මෙධජාතකානි මහාකපි-

ජද්දන්ත-දද්දරඤ්චාපි බන්තිවාදිකජාතකං

චුල්ලනදිය-පණ්ඩරක-තච්ඡසුකරජාතකං

වෙනියජාතකඤ්චාපි රුරුමිගිදජාතකං

සීලවං සබ්බදායඤ්ච ලබ්බකඤ්ච අපණ්ණකං

නිග්‍රොධමිග-නිග්‍රොධ-වදකුමාරජාතකං

මහාපදුමකුමාර-ධම්මපාලකජාතකං

ඉති එතානි බාවිස ජාතකානි යථාක්කමං

මිලිදො නාමුපදාය නාගසෙනස්ස අබ්‍රවීති.

එවඤ්ච සො රාජා ඉමානි ජාතකානි සධාය කථෙවා පුනපි එවමාහ?
“හත්තෙ නාගසෙන, අජ්ජෙකරහි උභොපි සකායකුලෙසු ඡායිංසු.
බොධිසත්තොපි බුද්ධො අභොසි. සබ්බඤ්ඤා ලොකනායකො, දෙවදත්තො
තස්ස දෙවාතිදෙවස්ස සාසනෙ පබ්බජිවා බුද්ධාලයං අකාසි. කිත්තුවො හත්තෙ
නාගසෙන, යං මයා භණිතං තං සබ්බමපි තථං උදාහු විතථන්ති.”

ජාතකුද්ධරණං සමත්තං.

ගාථාසරූපං

ගාථාසරූපමිපන එවං වෙදිතබ්බං?

මිලිදො නාම සො රාජා සාගලායම්පුරුත්තමෙ

උපගඤ්ඡි නාගසෙනං ගඬිගා’ව යථසාගරං.

ආසජ්ජ රාජා විත්‍රකථී උක්කාධාරං තමොනුදං අපුච්ඡි නිපුණෙ පඤ්ඤෙ
යානායානගතෙ පුට්ඨ,

පුච්ඡා විසජ්ජනා වෙව ගම්හිරථුපනිස්සිතා

හදයඬිගමා කණ්ණසුඛා අබ්භූතා ලොමහංසනා

අහිධම්මවිනයොගාළ්හා සුත්තජාලසමථිතා

නාගසෙනකථා විත්‍රා ඔපම්මෙහි නයෙහි ව

තථ ඤාණම්පණ්ඩාය භාසයිවාන මානසං

සුණොථ නිපුණ පඤ්භ කඨිබාට්ඨානවිදාලනේ'ති

තෙනාහු? -

බහුස්සුතො විත්තකථි නිපුණො ච විසාරදො,
සාමයිකො ච කුසලො පටිභානො ච කොවිදො;

තෙපි තෙපිටකා හික්ඛු පඤ්චනෙකායිකාපි ච,
චතුනෙකායිකා චෙව නාගසෙනං පුරක්ඛරුං;

ගම්භිරපඤ්ඤො මෙධාවී මග්ගාමග්ගස්ස කොවිදො,
උත්තමට්ඨනුප්පත්තො නාගසෙනො විසාරදො;

තෙහි හික්ඛුහි පරිවුතො නිපුණෙහි සච්චවාදිහි,
චරත්තො ගාමනිගමං සාගලං උපසඬකමී;

සඬබ්බොයාපරිවෙණස්මිං නාගසෙනො තදා වසී,
කථෙති සො මනුස්සෙහි පබ්බතෙ කෙසරී යථා'ති;

චරණෙන චෙව සම්පන්නං සුදන්නං උත්තමෙ දමෙ,
දිස්වා රාජා නාගසෙනං ඉදං වචනමබ්බවි;

කථිකා මයා බහු දිට්ඨා සාකච්ඡා ඔසටා බහු,
න තාදිසං භයං ආසි අජ්ජනාසො යථා මම;

නිස්සංසයං පරාජයො මම අජ්ජ හවිස්සති,
ජයො'ව නාගසෙනස්ස යථා චිත්තං න සණ්ඨිතන්ති;

බාහිරගාථා

යථා හි අඬගසම්භාරා හොති සද්දො රථො ඉති,
එවං බබ්බසු සත්තෙසු හොති සත්තොති සම්මුති;

සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවයං,
ආතාපී නිපකො හික්ඛු සො ඉමං විජට්ඨෙ ජටන්ති;

අයම්පතිට්ඨා ධරණීව පාණිනං ඉදඤ්ච මූලං කුසලාහිවුද්ධියා,

මුඛඤ්චිදං සබ්බජිනානුසාසනෙ යො සුලක්ඛධො
වරපාතිමොක්ඛියො'ති;

සද්ධාය තරතී ඔසං අප්පමාදෙන අණ්ණවං,
වීරියෙන දුක්ඛං අවචෙති පඤ්ඤාය පරිසුඡිකති;

නාහිනදාමි මරණං නාහිනදාමි ජීවිතං,
කාලඤ්ච පටිකඬ්ඛාමි නිබ්බිසං භතකො යථා;

නාහිනදාමි මරණං නාහිනදාමි ජීවිතං,
කාලඤ්ච පටිකඬ්ඛාමි සම්පජානො පතිස්සනො;

පටිගච්චෙව තං කයිරා යං ජඤ්ඤා හිතමත්තනො,
න සාකාටිකචිත්තාය මන්තා ධීරො පරක්කමෙ;

යථා සාකටිකො නාම සමං හිවා මහාපථං,
විසමං මග්ගමාරුඡ්භ අක්ඛන්තිනො'ව ධායති;

ඵවං ධම්මා අපක්කම්ම අධම්මමනුචත්තිය,
මදො මච්චුමුඛම්පත්තො අක්ඛච්ඡිත්තො'ව සොචති;

අල්ලවම්මපට්ඨිඡන්තො නවද්වාරො මහාවණො,
සමත්තනො පග්ගරති අසුචි පුත්තිගධියො'ති;

මිලිදපඤ්ඤෙ ධීතා බාවිසති ගාථා සමත්තා.

භස්සප්පචෙදී චෙතණ්ඨි අතිබුද්ධිවිචක්ඛණො,
මිලිදො ඤාණහෙදාය නාගසෙනමුපාගමී;

වසන්තො තස්ස ඡායාය පරිපුච්ඡන්තො පුනප්පුනං,
පහින්තබුද්ධි හුවාන සො'පි ආසි තිපෙට්ඨකො;

නවඬ්ඛං අනුමජ්ජන්තො රත්තිභාගෙ රහොගතො,
අද්දක්ඛි මෙණ්ඩකෙ පඤ්ඤෙ දුන්නිවෙයෙ සනිග්ගහෙ;

පරියායභාසිතං අථ අථ සධාය භාසිතං,
සභාවභාසිතං අථ ධම්මරාජස්ස සාසනෙ;

තෙසං අථමවිඤ්ඤාය මෙණ්ඩකෙ ජිනභාසිතෙ,
අනාගතමිහි අද්ධානෙවිග්ගහො තථ හෙස්සති;

හද කථිමපසාදෙත්වා ඡෙජ්ජාපෙස්සාමි මෙණ්ඩකෙ,
තස්ස නිද්දිට්ඨමග්ගෙන නිද්දිසිස්සන්ත්‍යනාගතෙ;

විසමං සහයං අතිවාතො පටිච්ඡන්තං දෙවනිස්සිතං,
පථො ච සඬකමො තිථං අට්ඨෙතෙ පරිවජ්ජියා;

රත්තො දුට්ඨො ච මුළුහො ච මානී ලුද්ධො තථා'ලසො,
එකචින්ති ච බාලො ච එතෙ අථවිනාසකා;

රත්තො දුට්ඨො ච මුළුහො ච භීරු ආමිසවක්ඛුකො,
ඉථි සොණ්ඩො පණ්ඩකො ච නවමො හවති දාරකො;

නවෙතෙ පුග්ගලා ලොකෙ ඉත්තරා චලිතා චලා,
එතෙහි මන්තිතං ගුය්හං බ්ඡපං හවති පාකටං;

වසෙන යසපුච්ඡාහි තිථවාසෙන යොනිසො,
සාකච්ඡා ස්තෙහසංසෙවා පතිරුපවසෙන ච

එතානි අට්ඨ යානානි බුද්ධිවිසදකාරකා,
යෙසං එතානි සමහොන්ති තෙසං බුද්ධි පහිජ්ජති;

පුජියන්තා අසමසමා සදෙවමානුසෙහි තෙ,
න සාදියන්ති සක්කාරං බුද්ධානං එස ධම්මතා'ති

අයං ගාථා සාරිපුත්තපෙරෙන චුත්තා.

ඉමෙහි අට්ඨිහි තමග්ගපුග්ගලං
දෙවාතිදෙවං නරදම්මසාරථිං,
සමන්තවක්ඛුං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං
පාණෙනි බුද්ධං සරණං ගතො'ස්මි;

ජාලිංකණ්භාජිතං ධිතං මද්දිදෙවිං පතිබ්බතං,
චජමානො නචින්තෙසිං බොධියායෙව කාරණා; (ජාතකගාථා)

න අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ

න පබ්බතානං විවරං පවිස්ස,
න විජ්ජති සො ජගතිජ්ජදෙසො
යථට්ඨිතං නජ්ජසහෙය්‍ය මච්චු;

කායෙන සංවරො සාධු සාධුවාචාය සංවරො,
මනසා සංවරො සාධු සාධු සබ්බඵසංවරො;

අවෙනනං බ්‍රාහ්මණ අස්සුණන්තං
ජානං අජානන්තමිමං පලාසං,
ආරද්ධවීරියො ධුවමජ්ජමත්තො
සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡසි කිස්ස හෙතු'ති; (ජාතකගාථා)

ඉති ඵදන රුක්ඛො'පි තාවදෙ අජ්ඣාභාසථ,
මය්හමිපි වචනං අථි භාජද්වාජ සුණොහි මෙ'ති; (ජාතකගාථා)

වුදස්ස හත්තං භුඤ්ජීවා කම්මාරස්සා'ති මෙ සුතං,
ආබාධං සම්චුඡි ධීරො පබ්බළ්භං මාරණන්තිකත්ති

සථවාතො භයං ජාතං නිකෙතා ජායතී රජො,
අනිකෙතමසථවං ඵතං වෙ මුනිදස්සනන්ති; (ජිනහාසිකා මිනිදෙන
වුත්තා)

සසමුද්දපරියායං මහිං සාගරකුණ්ඩලං,
න ඉච්ඡෙ සහ නිදාය ඵවං සය්හ විජානහිති; (ජාතකගාථා
ලොමකස්සපෙන වුත්තා)

වධිස්සමෙතන්ති පරාමසන්තො
කාසාවමද්දක්ඛි ධජං ඉසීනං,
දුක්ඛෙන චුට්ඨස්සුදපාදි සඤ්ඤා
අරහද්ධජො සබ්භි අවජ්ඣරුපො'ති; (ජාතකගාථා
ජද්දන්තනාගරාජෙන වුත්තා)

ගාථාහිගීතමිමෙ අහොජනෙය්‍යං
සම්පස්සතං බ්‍රාහ්මණ නෙස ධම්මො,
ගාථාහිගීතං පනුදන්ති බුද්ධා
ධම්මෙ සති බ්‍රාහ්මණ වුත්තිරෙසා; (සුත්තානිපාතගාථා ජිනහාසිකා)

මිලිදව්කා

න මෙ ආවරියො අථ සදියො මෙ න විජ්ජති,
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං නථි මෙ පටිපුග්ගලො'ති; (බධකගාථා
ජිනභාසිතා)

විපුලො රාජගහිකානං ගිරිසෙට්ඨො පවුච්චති,
සෙතො හිමවනං සෙට්ඨො ආදිච්චො අසගාමිනං;

සමුද්දො'දධිනං සෙට්ඨො නක්ඛත්තානඤ්ච වදිමා,
සදෙවකස්ස ලොකස්ස බුද්ධො අග්ගො පවුච්චතීති;

(ද්වෙ ගාථා මාණවකදෙවපුත්තෙන වුත්තා නාගසෙනට්ඨරෙන වුත්තා)

ඵකො මනොපසාදො සරණගමනං අඤ්ජලිජ්ජණාමො වා,
උස්සහතෙ තාරයිතුං මාරබලනිසුදනෙ බුද්ධෙ'ති; (අයං ගාථා
සාරිපුත්තට්ඨරෙනාභතා)

ආරහථ නික්ඛමථ යුජ්ජථ බුද්ධසාසනෙ,
ධුනාථ මච්චනො සෙනං නළාගාරං'ව කුඤ්ජරො'ති; (ජිනභාසිතා
මිලිදෙන වුත්තා)

යො සීල වා දුස්සීලෙසු දදාති දානං
ධම්මෙන ලද්ධං සුපසන්න විත්තො,
අහිසද්දහං කම්මඵලං උලාරං
තං වෙ දානං දායකතො විසුජ්ඣතී'ති; (අයං නාගසෙනෙන ආභතා)

න මෙ දෙස්සා උභො පුත්තා මද්දී දෙවී න අජ්ජියා,
සබ්බඤ්ඤානං පියං මය්හං තස්මා පියෙ අදාසහන්ති;

සහස්සග්ගස්ස මං තාතො බ්‍රාහ්මණස්ස පිතා අදා,
අථො කණ්භාජිනං කඤ්ඤං හථිනඤ්ච සතෙන වා'ති;

ජිගච්ඡාය පිපාසාය අහිනා දට්ඨො විසෙන ව,
අග්ගි උදක සත්තීහි අකාලෙ තථ මියාති;

අනුමානපඤ්ඤෙ වුච්චමානා ඉමා ගාථා සල්ලක්ඛෙනබ්බා?

බහු ජනෙ තාරයිවා නිබ්බුතො උපධික්ඛයෙ,

අනුමානෙනඤාතබ්බං' අථ සො දීපදුත්තමො'ති;

කම්මමුලං ගහෙත්වාන ආපණං උපගච්ඡං,
ආරම්මණං කිණ්ඤාන තතො මුච්චං මුත්තියාති;

න පුජ්ඵගධො පටිවාතමෙති න වදනං තගරමල්ලිකා වා,
සතඤ්ච ගධො පටිවාතමෙති සබ්බා දිසාසප්පුරිසො පවති;

වදනං තගරං වාපි උජ්ජලං අථ වස්සිකී,
එතෙසං ගධජාතානං සීලගධො අනුත්තරො;

අප්පමත්තො අය ගධො යවායං නගරවදනී,
යො ච සීලවතං ගධො වාත දෙවෙසු උත්තමො'ති;

කම්මමුලං ජනා දවා ගණ්හන්ති අමතං ඵලං,
තෙන තෙ සුබ්බා භොන්ති යෙ කීතා අමතං ඵලන්ති;

යෙ කෙච් ලොකෙ අගදා විසානං පටිබාහකා,
ධම්මාගදසමං නථි එතං පිච්ච භික්ඛවො'ති;

යෙ කෙච් ඔසධා ලොකෙ විජ්ජන්ති විවිධා බහු,
ධම්මොසධ සමං නථි එතං පිච්ච භික්ඛවො'ති;

ධම්මොසධං පිටිවාන අජරාමරණා සියුං,
භාවයිවා ච පස්සිවා නිබ්බුතා උපධික්ඛයෙ'ති;

බ්‍යාධිතං ජනතං දිස්වා අමතාපණං පසාරයි,
කම්මෙන තං කිණ්ඤාන අමතමාදෙථ භික්ඛවො'ති;

ඵවරූපානි සීලානිසන්ති බුද්ධස්ස ආපණෙ,
කම්මෙන තං කිණ්ඤාන රතනං වො පිලධං'ති;

සමාධිරතනමාලස්ස කුචිතක්කා න ජායරෙ,
න ච වික්ඛිප්පතෙ චිත්තං එතං තුම්භෙ පිලධං'ති;

පඤ්ඤාරතනමාලස්ස න චිරං වත්තතෙ භවො,
බිජ්ජං ඵස්සෙති අමතං න ච සො රොචතෙ භවෙ'ති;

මණිමාලාධරං ගෙහජනො සාමීං උදික්ඛති,
විමුත්තිරතනමාලන්තු උදික්ඛන්ති සදෙවකා'ති;

යෙන ඤාණෙන බුද්ධිත්ති අරියා කතකිච්චනං,
තං ඤාණරතනං ලද්ධං වායමෙථ ජිනොරසා'ති;

පට්ඨමහිදා කිණිවානඤාණෙන එස්සයෙය්‍ය යො,
අසමහීනො අනුබ්බිග්ගො අතිරොචති සදෙවකෙ'ති;

බොජ්ඣංගරතනමාලස්ස උදික්ඛන්ති සදෙවකා,
කම්මෙන තං කිණිවාන රතනං වො පිලබ්බා'ති;

ආයු ආරොගතා වණ්ණං සග්ගං උච්චාකුලීනතා,
අසඬ්ඛතඤ්ච අමතං අපී සබ්බාපණෙ ජිනෙ;

අජ්ජෙන බහුකෙනාපි කම්මමුලෙන ගය්හති,
කිණිවා සද්ධාමුලෙන සමිද්ධා හොථ භික්ඛවො;

භවතීහ-

වීතරාගා වීතදොසා වීතමොහා අනාසවා,
වීතතණ්හා අනාදානා ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

ආරඤ්ඤකා ධුතඨරා ධායිනො ලුබ්චිවරා,
විවෙකාහිරතා ධීරා ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ'ති;

නෙසජ්ජිකා සථතිකා අථො'පි යානවඬ්ඤාමා,
පංසුකුලධරා සබ්බෙ ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

තිව්වරධරා සබ්බෙ වම්මඛණ්ඩවතුථකා,
රතා එකාසනෙ විඤ්ඤා ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

අජ්ජිච්ඡා නිපකා ධීරා අජ්ජාහාරා අලොලුපා,
ලාභාලාභෙන සන්තුට්ඨා ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

ධායි ධානරතා ධීරා සන්තවිත්තා සමාහිතා,
ආකිඤ්චඤ්ඤං පඨයානා ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

පටිපන්නා ඵලට්ඨා ව සෙක්ඛා ඵලසමඬිගිනො,
ආසිංසකා උත්තමථං ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

සොතාපන්නා ව විමලා සකදාගාමිනො ව යෙ,
අනාගාමී ව අරහත්තො ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

සතිපට්ඨානකුසලා බොජ්ඣංගභාවනාරතා,
විපස්සකා ධම්මධරා ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

ඉද්ධිපාදෙසු කුසලා සමාධිභාවනාරතා,
සම්මජ්ජධානමනුයුක්තා ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

අභිඤ්ඤාපාරමිජ්ජපන්නා පෙත්තිකෙ ගොවරෙ රතා,
අත්තලික්ඛම්භි වරණා ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

ඔක්ඛිත්තවක්ඛු මිතභාණී ගුත්තද්වාරා සුසංවුතා,
සුදන්නා උත්තමෙ දමෙ ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

තෙවිජ්ජා ජලභිඤ්ඤා ව ඉද්ධියා පාරමිං ගතා,
පඤ්ඤාය පාරමිජ්ජපන්නා ධම්මනගරෙ වසන්ති නෙ;

යථාපි නගරං දිස්වා සුවිහත්තං මනොරමං,
අනුමානෙන ජානන්ති වඩ්ඪකිස්ස මහත්තනං;

තථෙව ලොකනාථස්ස දිස්වා ධම්මපුරං වරං,
අනුමානෙන ජානන්ති අථ සො භගවා ඉති;

අනුමානෙන ජානන්ති උභමිං දිස්වාන සාගරෙ,
යථා'යං දිස්සතෙ උභමි මහත්තො සො භවිස්සති;

තථා බුද්ධං සොකනුදං සබ්බථමපරාජිතං,
තණ්හක්ඛයමනුජ්ජපත්තම්භවසංසාරමොචනං;

අනුමානෙන ඤාතබ්බං උභමිං දිස්වා සදෙවකෙ,
යථා ධම්මුම්භිජ්ජරො අග්ගො බුද්ධො භවිස්සති;

අනුමානෙන ජානන්ති දිස්වා අව්චුග්ගතං ගිරිං,
යථා අව්චුග්ගතො එස භිමවා සො භවිස්සති;

තථා දිස්වාධම්මගිරිං සිතීභූතං නිරූපධං,
අවිචුග්ගතං භගවතො අවලං සුජ්ජතිට්ඨිතං;

අනුමානෙන ඤාතඛිඛං දිස්වාන ධම්මපඛිඛතං,
තථා හි සො මහාවීරො අග්ගො බුද්ධො භවිස්සති;

යථාපි ගජරාජස්ස පදං දිස්වාන මානුසා,
අනුමානෙන ජානන්ති මහා එස ගජො ඉති;

තථෙව බුද්ධනාගස්ස පදං දිස්වා විභාවිතො,
අනුමානෙන ජානන්ති උළාරො සො භවිස්සති;

අනුමානෙන ජානන්ති භීතෙ දිස්වාන කුම්මිගෙ,
මීගරාජස්ස සද්දෙන භීතා'මෙ කුම්මිගා ඉති;

තථෙව තිට්ඨෙය දිස්වා විථද්ධෙ භීතමානසෙ,
අනුමානෙන ඤාතඛිඛං ධම්මරාජෙන ගජ්ජිතං;

නිබ්බූතං පථවිං දිස්වා හරිතපත්තං මහොදකං,
අනුමානෙන ජානන්ති මහාමෙසෙන නිබ්බූතං;

තථෙවිමං ජනං දිස්වා ආමොදිතපමොදිතං,
අනුමානෙන ඤාතඛිඛං ධම්මරාජෙන තජ්ජිතං;

ලග්ගං දිස්වා හිසං පඬිකං කලලද්දගතං මහිං,
අනුමානෙන ජානන්ති වාරික්ඛධො මහා ගතො;

තථෙවිමං ජනං දිස්වා රජොපක්ඛසමාහිතං,
වහිතං ධම්මනදියා විස්සට්ඨං ධම්මසාගරෙ;

ධම්මාමතගතං දිස්වා සදෙවකම්මං මහිං,
අනුමානෙන ඤාතඛිඛං ධම්මක්ඛධො මහා ගතො;

අනුමානෙන ජානන්ති සායිවා ගධමුත්තමං,
යථා'යං වායති ගධො හෙස්සන්ති පුජ්ජිතා දුමා;

තථෙවායං සීලගධො පවායති සදෙවකෙ,
අනුමානෙන ඤාතඛිඛං අථි බුද්ධො අනුත්තරො'ති;

අනුමානපඤ්ඡං.

පස්සතාරඤ්ඤකෙ භික්ඛු අජ්ඣොගාළ්භෙ ධුතෙ ගුණෙ,
පුන පස්සති ගිහි රාජා අනාගාමිඵලෙ යීතෙ;

උභො'පි තෙ විලොකෙවා උජ්ජජ්ජි සංසයො මහා,
බුජ්ඣෙය්‍යා චෙ ගිහිධම්මෙ ධුතඨගං නිජ්ඵලං සියා;

පරවාදිවාදමථනං නිපුණං පිටකත්තයෙ,
හද පුච්ඡෙ කථිසෙට්ඨං සො මෙ කඨංචං විනොස්සතී'ති

මෙණ්ඩකපඤ්ඤෙ යීතා ද්වාසිති ගාථා සමත්තා.

මිලිදස්පකරණෙ සබ්බා ගාථා සම්පිණ්ඩිතා චතුරාධිකසතගාථා භොන්ති.

මිලිදස්පකරණෙ සබ්බගාථාසරූපගහණං සමත්තං.

සංඛ්‍යාසරූපං

සඛ්‍යාසරූපං පන ඵලං වෙදිතබ්බං. එක-ද්වි-ති-චතු-පඤ්ච-ඡ-සත්ත-අට්ඨ-
නව-දස-එකාදස-ද්වාදස- තෙරස-චුද්දස-සොළස-සත්තරස-අට්ඨාරස-
එකුනවිසති-පඤ්චවිසති-අට්ඨවිසති-තිංසා -ඡසට්ඨි-දියඨසසත්ති
පඤ්චවිසතිවිධා සඛ්‍යා. තථ බුද්ධො එකො, පථවි එකා, සමුද්දො එකො,
සිනෙරු එකො, දෙවලොකො එකො, බ්‍රහ්මලොකො එකො'ති ඡ එකකා
මිලිදස්පකරණෙ ආගතා.

ද්වෙ අථවසෙ සම්පස්සමානා භගවතා විහාරදානං අනුඤ්ඤාතං? විහාරදානං
නාම සබ්බබුද්ධෙහි චණ්ණිතං අනුමතං ථොමිතං පසථං විහාරදානං දවා
දෙවමනුස්සා ජාතිජරාඛ්‍යාධිමරණෙහි මුච්චිස්සන්ති. විහාරෙ සති භික්ඛු
භික්ඛුනියො වා කතොකාසා දස්සනකාමානං සුලභදස්සනං භවිස්සන්ති'ති.

ද්වෙ අථවසෙ පටිච්ච සබ්බබුද්ධා අත්තනා නිම්මිතං චතුපච්චයං න
පරිභුඤ්ජන්ති? අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො සථා'ති බහු දෙවමනුස්සා චතුපච්චයං දත්වා
දුක්ඛා මුච්චිස්සන්ති. බුද්ධා පටිභාරියං කවා ජීවිතවුත්ති. පරියෙසන්ති'ති
පරුපවාදලොපනථඤ්චාති.

ද්වෙ අකම්මජා අභෙතුජා අනුතුජා? ආකාසො නිබ්බානඤ්චා'ති

ද්වේ අථවසෙ සම්පස්සමානෙන වෙස්සන්තරෙන රඤ්ඤා ද්වේ පුත්තා දින්නා? දානපථොව මෙ න පරිභායිස්සති, ඉමෙ කුමාරා මූලජලාභාරභුඤ්ජනදුක්ඛතො මුච්චිස්සන්ති'ති.

උදකස්ස ද්වේ ගුණා නිබ්බානං අනුප්පව්ට්ඨා? සීතලභාවො, පීතස්ස සම්මවිනයනභාවො වා'ති.

අසනියා අජානනෙන වා'ති ද්වීහි කාරණෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති'ති ඡ දුකා ආගතා.

සීතෙන උණ්හෙන අතිභොජනෙනා'ති තීහි ආකාරෙහි පිත්තං කුප්පති.

සීතෙන උණ්හෙන අන්තාපානෙන වා'ති තහි ආකාරෙහි සෙම්භං කුප්පති.

බුද්ධවංසතාය ධම්මගරුකතාය භික්ඛුභුමිමහන්තතායා'ති තීහි කාරණෙහි පාතිමොක්ඛං පටිච්ජන්තං කාරාපෙති.

අගදස්ස තයො ගුණා නිබ්බානං අනුප්පව්ට්ඨා? ගිලානකානං පරිසරණං රොගවිනාසනං අමතකරණන්ති.

මණිරතනස්ස තයො ගුණා නිබ්බානං අනුප්පව්ට්ඨා? සබ්බකාමදදං නභාසකරං උජ්ජොතථකරන්ති.

රතනවදනස්ස තයො ගුණා? වණ්ණසම්පන්නො ගධසම්පන්නො රසසම්පන්නො'ති සත්ත තිකා වුත්තා.

සප්පිමණ්ඩස්ස තයො ගුණා? වණ්ණසම්පන්නො, ගධසම්පන්නො, රසසම්පන්නො'ති සත්තතිකා වුත්තා දිට්ඨධම්මචාස්ථිභාරතාය අනවජ්ජගුණබහුලතාය අසෙසඅරියවීරීභාවතො සබ්බබුද්ධපසථතායාති ඉමෙ චත්තාරො අථවසෙ සම්පස්සමානා බුද්ධා පටිසල්ලානං සෙවන්ති.

නින්තතාය ද්වාරතාය විණ්ණතාය සමුදාවරිතත්තාති චතුහි ආකාරෙහි මනොවිඤ්ඤාණං ද්විපඤ්චවිඤ්ඤාණෙ අනුපවත්ති.

කම්මවසෙන යොනිවසෙන කුලවසෙන ආයාචනවසෙනා'ති චතුන්නං සන්නිපාතානං වසෙන ගබ්භස්සාවක්කන්ති හොති.

අදිට්ඨන්තරායො, උද්දිස්සකතස්ස අන්තරායො, උපක්ඛට්ඨන්තරායො පරිභොගන්තරායො'ති චත්තාරො අන්තරායා තෙසු අදිට්ඨන්තරායො භගවතො අපී, සෙසා තයො නපී, උද්දිස්සකතස්ස ඛ්‍යාමප්පභාය සබ්බඤ්ඤාඤාණස්ස ජීවිතස්ස වා'ති චතුත්තං අන්තරායාභාවා.

අබ්භා, මහිකා, මෙසො, රාහු වා'ති චත්තාරො සූරියරොගා සමුද්දසස චත්තාරො ගුණා? කුණපෙහි අසංවාසියභාවො, නදීහි අපුරණතා, මහාභූතාවාසතා, විචිත්තපුප්ඵසමාකිණිණතා'ති.සත්ත චතුක්කා වුත්තා.

5. භූමිමහන්තතා, පරිසුද්ධවිමලතා, පාපෙහිඅසංවාසියතා, දූප්පට්ඨිජ්ඣකතා, බහුවිධසංවරරක්ඛියතා'ති සාසනස්ස ඉමෙ අතුල්‍යා පඤ්ච ගුණා චත්තන්ති පකාසන්ති.

භොජනස්ස පඤ්ච ගුණා නිබ්බානං අනුප්පට්ඨියා? අවිවුග්ගතතා, අවලතා දුරධිරොහණතා බීජාරුහණතා කොපානුනයවිවජ්ජනතා'ති.

ආහව්වපදෙන රසෙන ආවරියවංසතාය අධිප්පායාකාරතාය ඤාණුත්තරතායා'ති ඉමෙහි පඤ්චගුණෙහි අපො පටිග්ගහෙතබ්බො වා'ති චත්තාරො පඤ්චකා වුත්තා.

6. සෙනාපති, පුරොහිතො, අක්ඛදස්සො, හණ්ඩාගාරිකො, ඡත්තගාහො, බග්ගගාහො අමච්චො'ති ඡ අමච්චා ගණියන්ති. වෙපුල්ලො රාජගහියානං බුද්ධො අග්ගො පච්චචතී'ති ඡ අග්ගා. මාණවගාමිකදෙවපුත්තෙන වුත්තගාථා නාගසෙනෙන ආහරිවා වුත්තා.

වාතිකො, පිත්තිකො, සෙම්භිකො, දෙවතුපසංභාරතො, සමුදාචිණිණතො, පුබ්බනිමිත්තතො'ති ඡ ජනා සුපිනංපස්සන්තී'ති තයො ඡක්කා වුත්තා.

7. පුපුප්ජනවිත්තං, සොනාපන්තවිත්තං, සකදාගාමිවිත්තං, අනාගාමිවිත්තං, අරහන්තවිත්තං, පච්චෙකබුද්ධවිත්තං, සම්මාසම්බුද්ධවිත්තන්ති සත්ත විත්තවිමුත්තියො.

නාරදො, ධම්මන්තරී, අංගිරසො, කපිලො, කණ්ඩරග්ගිසාමො, අතුලො, පුබ්බකච්චායනො'ති සත්ත ආවරියා ඔවාදකාරකා.

“ජිසච්ඡාය, පිපාසාය, අහිනා දට්ඨො, විසෙන ව,
අග්ගි-උදක-සත්තිහි අකාලෙ තත්ථ මියාති”ති;

ඉමෙ සත්ත ජනා අකාලමරණිකා නාමා'ති තයො සත්තකා වුත්තා.

8. විසමං සහයං ...පෙ.... අට්ඨෙතෙ පරිවජ්ජියා'ති ඉමානි අට්ඨට්ඨානානි පණ්ඩිතෙහි පරිවජ්ජනියානීති පරිවජ්ජනියට්ඨානට්ඨකං නාම.

රත්තොද්ථයො ...පෙ.... එතෙ අථවිනාසකා'ති ඉදං අථවිනාසකට්ඨකං නාම.

වසෙන යසපුච්ඡාහි ...පෙ.... තෙසං බුද්ධි පහිජ්ජති'ති ඉදං බුද්ධිවිසදකරණට්ඨකං නාම.

කාලං දෙසං දීපං කුලං ජනෙත්තිමායුං මාසං නෙක්ඛම්මං විලොකෙති'ති ඉදං ඛොධිසත්තෙන විලොකියට්ඨකං නාම.

“වික්කයානාගතමග්ගො තිථං තීරං ආයුථීරං;
අනාගතං කුසලංවා'ති අට්ඨට්ඨානා විලොකියා”ති;

ඉදං අනාගතවිලොකියට්ඨකං නාම.

“වාණිජො භට්ඨනාගො ව සාකට්ඨකො නියාමකො
භිසක්කො උත්තරසෙතු භික්ඛු චෙව ජීනඤ්ඤරො,
එතෙ අට්ඨ අනාගතෙ අට්ඨ ජනා විලොකියා”ති;

ඉදං විලොකියට්ඨකං නාම.

රත්තො දුට්ඨො'ව මුළුභො ව මානී ලුද්ධො තථා'ලසො රාජා ව ඝාතකා
අට්ඨ නාගසෙනෙන දෙසිතා'තිඉදං ඝාතකට්ඨකං නාම.

වාත පිත්තෙන සෙම්භෙන ...පෙ.... අකාලෙ තථ වියානී'ති ඉදං
අකාලමරණකාරණට්ඨකං නාම.

න වා අථො අනුසාසිතබ්බො, න රාගුපසංහිතං චිත්තං න දොසුපසංහිතං
චිත්තං න මොහුපසංහිතං චිත්තං උපට්ඨාපෙතබ්බං, දාසකම්මකරපොරිසෙසු
නීවවුත්තිනා භවිතබ්බං, කායිකවාචසිකං සුට්ඨු රක්ඛිතබ්බං, ඡළිද්‍රියානි සුට්ඨු
රක්ඛිතබ්බානි, මෙත්තාභාවනාය මානසං උපට්ඨාපෙතබ්බන්ති ඉදං රඤ්ඤා
මිලිදෙන සමාදින්නං වත්තට්ඨකං නාම.

මිලිදව්කා

පුප්ඵාපණං ගධාපනං ඵලාපණං අගදාපණං ඔසධාපණං අමතාපණං රතනාපණං සබ්බාපණන්ති ඉදං ආපණට්ඨකං නාමා'ති. දස අට්ඨකා වුත්තා.

9. 'රත්තො දුට්ඨො ච මුළුහො ච ...පෙ.... බිජ්ජං භවති පාකටන්ති' ඉදං ඉත්තරතවකං නාම.

නවානුපුබ්බවිහාරසඨ්ඛාතධම්මානුමජ්ජනවකන්ති ද්වෙ නවකා වුත්තා.

10.

'සඨ්ඨසමුසුඛො දුක්ඛි ධම්මාධිපතිකොපි ච

සංවිහාගී යථාථාමං ජිනවක්කාභිවච්ඡකො

සම්මදිට්ඨිපුරක්ඛාරො අනඤ්ඤසපුකො තථා

සුරක්ඛො කායකම්මාදි සමග්ගාභිරතොපි ච

අකුහො න චරෙ චක්කෙ බුද්ධාදිසරණඤ්ඤා

දස උපාසකගුණා නාගසෙනෙන දෙසිතා'ති

ඉදං උපාසකගුණදසකං නාම.

ගඨ්ඨා යමුනා අවිරවතී සරභු මහී සිඬු සරස්සතී වෙනුවතී විතථා වදහාගා'ති ඉදංනදිදසකං නාම.

සීතං උණ්භං ජීසච්ඡා පිපාසා උච්චාරො පස්සාවො ටීනමිද්ධං ජරා බ්‍යාධි මරණන්ති ඉදං කායානුවත්තකදසකං නාම.

බුද්ධෙ සගාරවො, ධම්මෙ සගාරවො, සඨ්ඨෙ සගාරවො, සබ්බමචාරිසු සගාරවො, උද්දෙසපරිපුච්ඡාසු වායමති, සවණබහුලො හොති, හින්තසිලො'පි ආකප්පං උපට්ඨාපෙති, ගරහභයා කාශිකවාචසිකඤ්ඤාසු සුරක්ඛිතං හොති, පධානාහිමුඛං චිත්තං හොති, කරොන්තොපි පාපං පටිච්ඡන්තං ආවරතී'ති ඉදං ගිහිදුස්සිලාධිකගුණදසකං නාම.

අවජ්ඣකවච්චාරණකො,
සඨ්ඨසමයමනුපට්ඨිතාය
පධානාලයනිකෙතවාසනාය

ඉසිසාමඤ්ඤභණ්ඩලිඨගධාරණකො,
බුද්ධධම්මසඨ්ඨසරතනගතනාය
ජිනසාසනෙ ධනපරියෙසනතො

මිලිදවිකා

වරධම්මදෙසනතො ධම්මදීපගතිපරායණකාය' අග්ගො බුද්ධො'ති
එකන්තොපුද්ධිතාය උපොසථසමාදානතො දක්ඛිණං විසොධෙති'ති
එකන්තොපුද්ධිතාය උපොසථසමාදානතො දක්ඛිණං විසොධෙති'ති
එකන්තොපුද්ධිතාය උපොසථසමාදානතො දක්ඛිණං විසොධෙති'ති ඉදං
දක්ඛිණාවසෙන දසකං නාම.

අලග්ගනතා, නිරාලයතා, වාගො, පහාණං, අපුනරාවත්තිතා, සුබ්බමතා,
මහන්තතා, දුරනුබොධතා, දුල්ලහතා අසදිසතා, බුද්ධධම්මස්සා'ති ඉදං
බොධිසත්තගුණදසකං නාම.

මජ්ඣිමනිකායං, සමජ්ඣනිකායං, ඉථිදායං, අසහදානං, චිත්තකම්මදානං, විසදානං,
සථදානං, සච්ඡිකදානං, කුක්කුටසුකරදානං, තුලාකුට මානනකුටදානනන්ති
ඉදං ලොකෙ අදානසම්මතදානං නාම.

මාතා බධනං, පිතා බධනං, හරියා බධනං, පුත්තා බධනං, ඤාතී බධනං,
මිත්තාබධනං, ධනං බධනං, ලාභසක්කාරොබධනං, ඉස්සරියං බධනං,
පඤ්චකාමගුණා බධනන්ති ඉදං බධනදසකං නාම.

විධවා ඉථි, දුබ්බලො පුග්ගලො, අමිත්තඤ්ඤාතිපුග්ගලො, මහග්ගසො,
අනාවාරියකුලවාසී, පාපමිත්තො, ධනභීතො, ආචරියභීතො, කම්මභීතො,
පයොගභීතො පුග්ගලො'ති ඉදං ඔඤ්ඤාතබ්බපුග්ගලදසකං නාම.

දමෙ සමෙ බන්තිසංවරෙ යමෙ නියමෙ අක්කොධෙ විහිංසාය සච්චෙ
සොචෙයො'ති දසට්ඨානෙසු සතතං චිත්තං පචත්තති'ති ඉදං
වෙස්සන්තරගුණදසකං නාමා'ති.

එකාදස දසකා වුත්තා.

11. ආකාසස්ස එකාදස ගුණා නිබ්බානං අනුප්පවිට්ඨා? න ජායති,
නජියාති, න මියාති, න චවති, න උප්පජ්ජති, දුප්පසය්හො, අවොරහරණො,
අනිස්සිතො, විහඬිගගමනො, නිරාවරණො, අනන්තො'ති ඉදං
ආකාසගුණකාදසකං නාම.

සීලපාකාරං ...පෙ.... සතිපට්ඨානවිචිකන්ති ඉදං
ධම්මනගරපරිවාරකාදසකං නාමා'ති ද්වෙ එකාදසකා වුත්තා.

මිලිදවිකා

12. රත්තො රාගවසෙන අපවිතිං න කරොති, දුට්ඨො දොසවසෙන, මුල්භො මොහවසෙන, උන්නලොමානවසෙන, නිග්ගුණො අවිසෙසතාය, අතිථද්ධො අතිසෙධතාය, භීනො භීනභාවතාය, වචනකරො අනිස්සරතාය, පාපො කදරියතාය, දුක්ඛාපිතො දුක්ඛාපිතතාය, ලුද්ධො ලොභවසෙන, ආයුභීතො අථසාධනවසෙන අපවිතිං න කරොතිති ඉදං අපවිතිඅකාරකපුග්ගලද්වාදසකං නාම එකමෙව ආගතං.

13. පංසුකුලිකඛිගං තෙව්වරිකඛිගං පිණ්ඩපාතිකඛිගං සපදානවාරිකඛිගං එකාසනිකඛිගං පත්තපිණ්ඩිකඛිගං බලුපවජාභත්තිකඛිගං ආරඤ්ඤිකඛිගං රුක්ඛමුලිකඛිගං අබ්භොකාසිකඛිගං සොසානිකඛිගං යථාසථතිකඛිගං නෙසජජිකඛිගන්ති ඉදං ධුතඛිගතෙරසකං නාම එකමෙව.

14. වුද්දසබුද්ධඤ්ඤාණවසෙන වුද්දසකං වෙදිතබ්බං.

16. අලඬිකාරපළිබොධො, මණ්ඩනපළිබොධො, තෙලමක්ඛනපළිබොධො, වණ්ණපළිබොධො, මාලාපළිබොධො, ගධපළිබොධො, වාසපළිබොධො, හරිට්ඨිපළිබොධො, ආමලකපළිබොධො, රඬිගපළිබොධො, බධනපළිබොධො, කොච්ඡපළිබොධො, කප්පකපළිබොධො, විජටනපළිබොධො, ලාකාපළිබොධො, කෙසෙසු ලුයන්තෙසු සොවන්ති කිලමන්ති පරිදෙවන්ති උරත්තාලිං කදන්ති සම්මොහං ආපජ්ජන්තිති ඉදං කෙසපළිබොධසොළකං.

තිරච්ඡනගතො පෙනො මිච්ඡාදිට්ඨිතො කුහකො මාතුසාතකො පිතුසාතකො අරහන්තසාතකො ලොහිතුප්පාදකො සඬ්ඝහෙදකො තිටියපක්කන්තකො ථෙය්‍යසංවාසකො භික්ඛුනීද්ධසකො තෙරසන්තං ගරුකාපත්තිනං අඤ්ඤතරං ආපජ්ජිවා අවුට්ඨිතො පණ්ඩකො, උභතොඛ්‍යඤ්ජනකො, ලානසත්තවස්සකො'ති ඉදං අධම්මාභිසම්පුග්ගලසොළසකන්ති ද්වෙ සොළසකා වුත්තා.

17. අභිජානතො සති උප්පජ්ජති කටුමිකාය, ඔළාරිකවිඤ්ඤාණතො භිතවිඤ්ඤාණතො අභිතවිඤ්ඤාණතො සභාගනිමිත්තතො වීසභාගනිමිත්තතො කථාභිඤ්ඤාණතො ලක්ඛණතො සරණතො මුද්දතො ගණනාතො ධාරණතො භාවනතො පොත්ථකනිබ්බනතො උපනික්ඛෙපතො අනුභුතතො සති උප්පජ්ජතිති ඉදං සතිඋප්පජ්ජනාකාරසත්තරසකං එකමෙව.

18. අට්ඨාරසබුද්ධධම්මවසෙන අට්ඨාරසකං වෙදිතබ්බං.

19. සුභි සුමුභි සංඛ්‍යායොගා ඤායවෙසෙසිකා ගණිතා ගධබ්බා තිකිච්ඡා චතුබ්බෙදා පුරාණා ඉතිහාසජොතිසා මායා හෙතු මන්තනා යුද්ධා ඡදසා බුද්ධචචනෙන එකුනවිසතිති ඉදං රඤ්ඤො සික්ඛිතසංචකුනවිසතිකං.

22. අග්ගො යමො සෙට්ඨො නියමො භාරො විහාරො සංයමො සංචරො ඛන්ති සොරච්චං එකන්තවරියා එකන්තාහිරති පටිසල්ලානං හිරි ඔත්තජ්ජං වීරියං අජ්ජමාදො සික්ඛාපදානං උද්දෙසො පරිපුච්ඡා සීලාදිඅහිරති නිරාලයතා සික්ඛාපදපාරිපුරිතාති බාවිසතිසමණකරණා ධම්මා කාසාවධාරණං හණ්ඩුභාවො වා'ති ද්වෙ ලිඬගාති පක්ඛිපිවා වදනකාරණගුණබාවිසතිකං.

25. ආරක්ඛා සෙවනා වෙච පමත්තජ්ජමත්තා තථා සෙය්‍යාවකාසො ගෙලඤ්ඤං භොජනං ලබ්භකඤ්ඤෙච විසෙසො ච විජානියා පත්තහත්තං සංවිහජෙ අස්සාසො ච පටිචාරො ගාමවිහරං වාරා බෙ සල්ලාපො පන කාතබ්බො ඡිද්දං දිස්වා බමෙය්‍ය ච සක්කච්චාබණ්ඩකාරී ද්වෙ අරහස්සාසෙසකාරී ද්වෙ ඡනෙය්‍ය ඡනකං චිත්තං වඬ්ඨිචිතතං ඡනෙය්‍ය ච සික්ඛාබලෙ යපෙය්‍ය නං මෙත්තං චිත්තඤ්ච භාවයෙ. න ඡහෙ අපදාය ච කරණීයෙ ච උස්සුකං පග්ගහෙ බලිකං ධම්මෙ. ඉති පංචවිස ගුණාමිලිදෙන පකාසිතා'ති ඉදං අන්තෙවාසිකම්භි ආචරියෙන කතගුණපංචවිසතිකං.

කොඨො උපනාහො මක්ඛො පලාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාධෙය්‍යං ථම්මො සාරම්මො මානො අතිමානො මදො පමාදො ටීනමිද්ධං නදි ආලසාං පාපමිත්තතා රූපා සද්දා ගධා රසා ඵොට්ඨබ්බා බුධා පිපාසා අරතීති ඉදං චිත්තදුබ්බලිකරණධම්මපඤ්චවිසතිකන්ති ද්වෙ පඤ්චවිසතිකා වුත්තා.

28. පටිසල්ලානං පටිසල්ලියමානං පුග්ගලං රක්ඛති. ආයුං වඬ්ඨෙති, බලං වඬ්ඨෙති, වජ්ජං පිදහති, අයසං අපනෙති, යසං උපදහති, අරතිං අපනෙති, රතිං උපදහති, හයං අපනෙති, වෙසාරජ්ජං කරොති, කොසජ්ජං අපනෙති, වීරියං අභිජනෙති, රාගං අපනෙති, දොසං අපනෙති, මොහං අපනෙති, මානං නිහන්ති, විතක්කං හඤ්ජති, චිත්තමෙකග්ගං කරොති, මානසං සිනෙහයති, භාසං අභිජනෙති, ගරුකං කරොති, මානං උජ්ජාදයති, නමස්සියං කරොති, පීතිං පාපෙති, පාමොජ්ජං කරොති, සඬ්ඛාරානං සභාවං දස්සයති, හවපට්ඨං උග්ගාටෙති, සබ්බසාමඤ්ඤං දෙනීති ඉදං පටිසල්ලානෙ ගුණට්ඨවිසතිකං.

මහොසඨො මහාරාජ සුරො, හිරිමා, ඔත්තාපී, සපක්ඛො, මිත්තසම්පන්නො, බමො, සීලවා, සච්චවාදී, සොචෙය්‍යසම්පන්නො, අකොධනො, අනතිමානී, අනුසුයකො, වීරියවා, ආයුහකො, සඬ්ගාහකො,

සංවිභාගී, සබ්ලො, නිවාතවුත්ති, අසයො, අමායාවී, බුද්ධිසම්පන්නො, කිත්තිමා, විජ්ජාසම්පන්නො, හිතෙසී උපනිස්සිතානං, අභිරුපො දස්සනීයො, පටිතො සබ්බජනස්ස, ධනවා යසවා'ති ඉදං මහොසධගුණට්ඨවිසතිකං ඉති ද්වෙ අට්ඨවිසතිකා වුත්තා.

30. ඉමෙහි තෙරසහි ධුතගුණෙහි පුබ්බෙ ආසෙවිතෙහි නිසෙවිතෙහි විණ්ණෙහි පරිවිණ්ණෙහි වරිතෙහි පරිපූරිතෙහි නිමිත්තභූතෙහි අරියසාවකො ඉධ භවෙ තිංසගුණවරෙහි සමුපෙතො හොති කතමෙහි තිංසගුණවරෙහි? සිනිද්ධමුදුමද්දවමෙත්තවිත්තො හොති, සාතිතහතවිහතකිලෙසො හොති, හතනිහතමානදප්පො හොති, අවලදළ්භනිවිට්ඨනිබ්බෙමතිකසද්ධො හොති, පරිපුණ්ණ-පිණිත. පහට්ඨලොභනිය-සන්ත-සුඛ-සමාපත්තිලාභී හොති, සීල-වර-පවර-අසම-සුචිගධපරිභාවිතො හොති, දෙවමනුස්සානං පියො හොති මනාපො, බිණාසව-අරියපුග්ගල-පටිතො හොති, දෙවමනුස්සානං වදිතපුජිතො ථුතථවිතලොමිතපසලො, ඉධ වා හුරං වා ලොකෙන අනුපලිත්තො, අප්පලොකවජ්ජෙ'පි භයදස්සාවී, විපුල-වර-සම්පත්තිකාමානං මග්ගඵලවරථසාධනො, අයාවිතවිපුලපණිතපච්චයභාගී, අනිකෙතසනො, ධානජ්ඣායිතපවරවිහාරී, විජට්ඨකිලෙසජාලවථුකො, හින්ත-භග්ග-සඬකුට්ඨ-සම්හිත-ගතිනිවාරණො, අකුප්පධම්මො, අහිනිතවාසො, අනවජ්ජභාගී, ගතිවිමුත්තො, උත්තිණ්ණසබ්බවිචිකිච්ඡො, විමුත්තිජ්ඣායිතත්තො, දිට්ඨධම්මො, අවලදළ්භනිරුත්තාණමුපගතො, සමුච්ඡින්නානුසයො, සබ්බාසවක්ඛයම්පත්තො, සන්තසුඛසමාපත්තිවිහාරබහුලො, සබ්බසමණ්ණගුණසමුපෙතො, ඉමෙහි තිංසගුණවරෙහි සමුපෙතො හොති. ඉති ධුතඬගුණානිසංසගුණවරතිංසකං.

ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, ඛ්‍යාධිපි දුක්ඛො, මරණම්පි දුක්ඛං, සොකොපි පරිදෙවොපි දුක්ඛො, උපායාසොපි අප්පියෙහි සම්පයොගොපි පියෙහි විජ්ජයොගොපි, මාතූමරණම්පි පිතූමරණම්පි භාතූමරණම්පි හගිනිමරණම්පි ඤාතිමරණම්පි ඤාතිබ්‍යසනම්පි භොගච්ඡාසනම්පි සීලබ්‍යසනම්පි දිට්ඨිබ්‍යසනම්පි රාජබ්‍යසනම්පි චොරබ්‍යසනම්පි චෙරිභයම්පි දුබ්භික්ඛභයම්පි අග්ගිභයම්පි දුක්ඛං, උදකභයම්පි දුක්ඛං, උග්ගිභයම්පි ආවට්ඨභයම්පි කුම්භීලභයම්පි සුංසුමාරභයම්පි අත්තානුවාදභයම්පි පරානුවාදභයම්පි අසිලොකභයම්පි දණ්ඩභයම්පි දුග්ගතිභයම්පි පරිසසාරජ්ජභයම්පි ආජීවිකභයම්පි මරණභයම්පි මහාභයම්පි චෙත්තෙහි තාළනම්පි කසාහි තාළනම්පි අඬ්ඬදණ්ඩකෙහි තාළනම්පි හථච්ඡෙදම්පි පාදච්ඡෙදම්පි නාසච්ඡෙදම්පි කණ්ණච්ඡෙදම්පි කණ්ණනාසච්ඡෙදම්පි බිලුඬගථාලිකම්පි

සඬුබුණ්ඩකම්පි රාහුමුඛම්පි ජොතිමලිකම්පි හඬපජ්ජොතිකම්පි
ඵරකවත්තිකම්පි ඵරකවාසිකම්පි ඵනෙයාකම්පි බලිසමංසිකම්පි කහාපණ්ණිකම්පි
බාරාපතච්ඡිකම්පි පලිසපරිවත්තිකම්පි පලාලපිඨිකම්පි තත්තෙනපි තෙලෙන
ඔසිඤ්ඤාමිපි සුනාබෙහි බාදාපනම්පි ජීවසුලාරොපණම්පි
අසිනාසිසච්ඡෙදනම්පිති ඉදං දුක්ඛසට්ඨිකං.

සඬුබුණ්ඩකන්ති සඬුබුණ්ඩකම්මකරණං. තං කරොන්තා
උත්තරොට්ඨස්ස උභයතො කණ්ණචුළිකගලවාටකපරිච්ඡෙදෙන වම්මං ඡිදිවා
සබ්බකෙසෙ ඵකතො ගණ්ඨිං කවා දණ්ඩකෙන වෙසවා උප්පාටෙන්ති සහ
කෙසෙහි වම්මං උට්ඨහති තතො සිසකටාහංථුලසක්ඛරාහි සංසිවා ධොවන්තා
සඬුවණ්ණං කරොන්ති.

තථ බිලඬගථාලිකන්ති කඤ්ඤියොක්ඛලිකකම්මකරණං. තං කරොන්තා
සිසකටාහං උප්පාටෙවා තත්තං අයොගුලං සණ්ඨාසෙන ගහෙවා තථ
පක්ඛිපන්ති. තෙන මථලුඬගං පක්කඨිවා උපරි උත්තරති.

රාහුමුඛන්ති රාහුමුඛකම්මකරණං. තං කරොන්තා සඬුකුතා විවරිවා
අත්තොමුබ්බෙ දීපං ජාලෙන්ති. කණ්ණචුළිකාහි වා පටියාය මුඛං නිබාදනෙන
බණ්ණන්ති ලොහිතංපග්ගරිවා මුඛං පුරෙති.

ජොතිමාලිකන්ති සකලසරීරං තෙලපිලොතිකාය වෙයෙවා ආලිම්පෙන්ති.

හඬපජ්ජොතිකන්ති හට්ඨ තෙලපිලොතිකාය වෙයෙවා පජ්ජාලෙන්ති.

ඵරකවත්තිකන්ති ඵරකවත්තකම්මකරණං. තං කරොන්තා හෙට්ඨාගිවතො
පටියාය වම්මවට්ටෙ කන්තන්තා ගොප්ඵකෙ පාතෙන්ති අථ නං යොත්තෙහි
බධිවා කඩ්ඪන්ති. සො අත්තනො'වම්මවට්ටෙ අක්කම්චා පතති
ඵරකවාසිකන්ති ඵරකවාසිකකම්මකරණං. තං කරොන්තා තට්ඨ වම්මවට්ටෙ
කන්තිවා කටියං යපෙන්ති. කටිතො පටියාය කන්තිවාගොප්ඵකෙසු යපෙන්ති.
උපරිමෙහි හෙට්ඨිමසරීරං ඵරකනිවාසනනිවථං විය හොති.

ඵණෙයාකන්ති ඵණෙයාකකම්මකරණං. තං කරොන්තා උභොසු
කප්පරෙසු ව ජණ්ණකෙසු ව අයසලාකයො දවා අයසුලානි කොට්ටෙන්ති. සො
චතුහි අයසුලෙහි භුමියං පතිට්ඨහති. අථ නං පරිවාරොවා අග්ගිං කරොන්ති. තං
සධිසධිතො සුලානි අපනොවා චතුහි අට්ඨිකොට්ඨියෙව යපෙන්ති.

මිලිදව්කා

බලිසමංසිකන්තිඋභතොමුබෙහි බලිසෙහි පහරිවා වම්මමංසනභාරුති උප්පාටෙන්ති.

කභාපණකන්ති සකල සරිරං තිණ්හාහි වාසිහි කොටිතො පටියාය කභාපණ මත්තං කභාපණ මත්තං පාතෙන්තා කොට්ටෙන්ති.

බාරාපතච්ඡිකන්ති සරිරං තථ තථ ආවුධෙහි පහරිවා කොච්ඡෙහි බාරං සංසෙන්ති වම්මමංසනභාරුති පග්ගරිවා අට්ඨකසඬබලිකා'ව තිට්ඨති.

පළිසපරිවත්තකති එකෙන පස්සෙන නිපජ්ජාපෙවා කණ්ණණච්ඡිද්දෙ අයසුලං කොට්ටෙවා පට්ඨියා එකබද්ධං කරොන්ති අථ නං පාදෙ ගහෙවා ආවිජ්ඣන්ති.

පලාලපීඨිකන්ති ඡෙකො කාරණිකො ඡව්වම්මං අච්ඡිදිවා නිසදපොතකෙහි අට්ඨිති හිදිවාකෙසකලාපෙ ගහෙවා උක්ඛිපන්ති. මංසරාසියෙව හොති. අථ නං කෙසෙහෙව පරියොනධිවා ගණ්හන්ති පලාලවට්ටිං විය කවා පළිවෙයෙන්ති'ති විනයට්ඨිකා.

ඉමඤ්ච සට්ඨිවිධං දුක්ඛං සල්ලක්ඛෙවා භවෙසු නිබ්බිදිවා විරජ්ජිවා භවතණ්හං පභාවා දුක්ඛලක්ඛණං දුක්ඛානුපස්සනා ඤාණෙන පස්සිතබ්බන්ති.

දියඬඪසික්ඛාපදසත්තති පඤ්චසත්තති සෙඛියෙ අපනෙවා සෙසානං වසෙන දියඬඪසික්ඛාපදසතං වෙදිතබ්බන්ති.

සඬ්ඛ්‍යාපරිච්ඡෙදස්ස සරුපගහණං සමත්තං.

චතුරාධිකසතෙසු ගහෙතබ්බථෙසු පන චතුත්තිංස එකථානී, චතුත්තිංස ද්වෙයථානී සොළස ත්‍යථානී, පංච චතුරථානී, තෙරස පඤ්චථානී, ද්වෙ සත්තථානී'ති.

මිලිදපඤ්චට්ඨිකා සමත්තා.

කුසලෙන ධීතා කුසලා
කුසලො අධිගච්ඡති සන්තිපදං,
කථිතං මුනිනා සුචිතං
පරමථ සභාවගතීසු ගතං;

නානාඅධිප්පායවසා පවත්තෙ

පාඨානමටේ කුසලො විදිවා,
ආරොවමානො වරයුත්තමටං
ගණ්භෙය්‍ය සීහො විය නාගරාජං;

හිවා අසාරං සුහිතඤ්ච ගණ්භෙ
ආරොග්‍යකාමො අහිතං'ව රොගං,
විඤ්ඤ පචෙසෙය්‍ය ච යුත්තමටං
හංසාධිපො වා උදකං'ව ඛීරා'ති;

පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවීරියපතිමණ්ඩිතෙන සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදි-
ගුණසමුදයසමුදිතෙනසකසමයසමයන්තරගහණජ්ඣෙධාගාහසමටෙන-
පඤ්ඤාචෙය්‍යත්තියසමන්තාගතෙන තිපිටකපරියත්තිජ්ජහෙදෙ සාට්ඨ-කටේ
සථුසාසනෙ අජ්ජටිහතඤ්ඤාණජ්ජහාවෙන ආනන්‍යභාවකරණ-
සම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොළාරචචනලාවඤ්ඤයුත්තෙන යුත්ත-
මටවාදිනා වාදීවරෙන මහාකවිනා සුවිපුලවිමලබුද්ධිනා මහාතිපිටක-
චූළාභයටේරො'ති ගරුහි ගහිතනාමධෙය්‍යනටේරෙන කතො මිලිදව්කාගටො
සමත්තො.

තාව තිට්ඨතු ලොකස්මිං ලොකනිථරණෙසිතං
දස්සෙන්තො කුලපුත්තානං නයපඤ්ඤා විසුද්ධියා,
යාව බුද්ධො'ති නාමමිපි සුද්ධචිත්තස්ස තාදිනො
ලොකමිහි ලොකජෙට්ඨස්ස පවත්තති මහෙසිනො;

භුත්තා සුධාද්වාදස හන්ති පාපකෙ
බුධං පිපාසං අතිදරංත්‍රිමං (?)
කොට්ඨපනාහඤ්චවිවාදපෙසුනිං
සිතුණ්හතදිඤ්ච රසග්ගමාවහා;

දෙන්තස්ස පාකාදිසකජ්ජලාවහා
ධම්මො සුචුත්තො පන කොපධාපකෙ,
තදුත්තරිං හන්ති අසෙසපාපකෙ
දෙන්තස්ස සොතාදිසකජ්ජලාවහො;

ඉති පඤ්ච තියඨ්ඨසතෙ සකිදෙ (?)
මධුරාහිරමෙකරසෙනන යුතො,
මිලිදා සුටිකා සුගුණා සුකතා

නිහයෙන ද්විපසෙන (?) යතා සමතො;

ලඬිකවිභයෙ දිපවරෙ සුසණණ්ඨිතා
මහාවිහාරෙ ච ජිනොරසාලයෙ,
පරම්පරා ථෙරගණා සුසණ්ඨිතා
පකාසකා යෙ වරසථුසාසනෙ;

තෙසං අලඬිකාරභවෙන සාසනෙ
තිපෙට්ඨෙ සුද්ධවිසුද්ධබ්බද්ධිනා,
සභාසයන්තෙන නරෙ සරාජිකෙ
පභාසයන්තෙන ගණෙ ගණුත්තමෙ;

ටිකා'ති නාමෙන මිලිදිවිකා
වරට්ඨො ගථප්පකරෙන සම්භවං (?)
සුගථකාරෙනජිනඬිකුරෙන මෙ
කතඤ්ච යං යං වරපුඤ්ඤ සම්පදං (?)

කුසලෙන තෙනෙවහිපථයන්තා
වරබොධිඤ්ඤාණං තිව්ධෙසු යෙ යං,
නිහයෙන තෙසං තුරසිජ්ඣකං තං (?)
පරමඤ්ච සබ්බඤ්ඤාතං පාපුණෙය්‍යං;

ඉතො චුතො'භංසුහිතෙන කම්මුනා
භවාමි දෙවෙ තුසිතවිභයෙ පුරෙ,
විරං වරන්තො කුසලං පුනප්පුනං
තථෙව මෙත්තෙය්‍යවරෙ නිරන්තරං;

තතො තරන්තො'ව ජිනඬිකුරො වරො
යථා වීරබ්බද්ධො'ති භවෙකනායකො,
තතො තරන්තො වරපුඤ්ඤකාරකො
භවාමි නරානරපුජිතො සදා;

සුසුරො පවරො සුමනො වරදො
පිටකෙන වසෙ සජනෙ කථිතෙ,
පවරථ පකාසකඤ්ඤාණවරො
වරධම්මසුබ්බෙසනකො සීලවා (?)

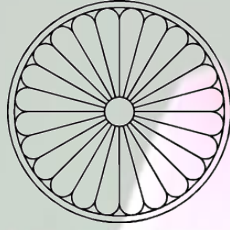
සවෙ තිදිවෙ තුසිතෙ මනොරමෙ
හවාමි ජාතො මනොරථප්පති,
වරප්පදෙසෙ පතිරුපතෙ සදා
ධිරා පජායන්ති සුපුඤ්ඤ කම්මිනො;

අහම්පි තථෙව පදෙසමුත්තමෙ
හවාමි නාරිහි නරෙහි පුජිතො,
ධනෙන ඤාණෙන යසෙන දීපිතො
විසොධයන්තො පුන සථුසාසනනං;

අනෙන පුඤ්ඤෙන හවාචසානතෙ
සබ්බඤ්ඤානංයාව ච පාපුණෙවරං,
නිරන්තරං ලොකහිතස්ස කාරකො
හවෙ හවෙය්‍යං සුවිතො ච පාරමී;

පුඤ්ඤෙනෙන විපුලෙන හවාහවෙසු
පුඤ්ඤාහිවුඩ්ඪ පරිසුද්ධගුණාධිවාසො,
භූවා නරාධිකතරො (වත) සබ්බසෙට්ඨො;
බුද්ධො හවෙය්‍යමහමුත්තමනාථනාථො;

පුඤ්ඤෙන විණ්ණෙන පියෙ මයා'දරං (?)
සත්තා අවෙරා සුඛිතා හවන්තු තෙ,
දෙවා නරිදා සකලං ඉමං මහිං
රක්ඛන්තු ධම්මෙන සමෙන ධම්මිනො'ති;

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පතොසො සුගතාප්පසන්ථො,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමො තිලොක්කො.

මහාගඳො මච්චුපරා පහානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චිත්තමණී අද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුභාවි ධාරෙච්ච වරාවි ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උත්තම පිණිසයි.....